MAGAZINE VOOR ATARI - ST GEBRUIKERS

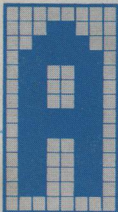
NUMMER 6 JULI/AUGUSTUS PRIJS F 6.95

1987

START

TEKST~SPECIAL

- Publishing Partner
- Eigen fonts ontwerpen
- 1st Aid hulpprogramma voor 1st Word (+)
- [S]pellingschecker als Special Disk

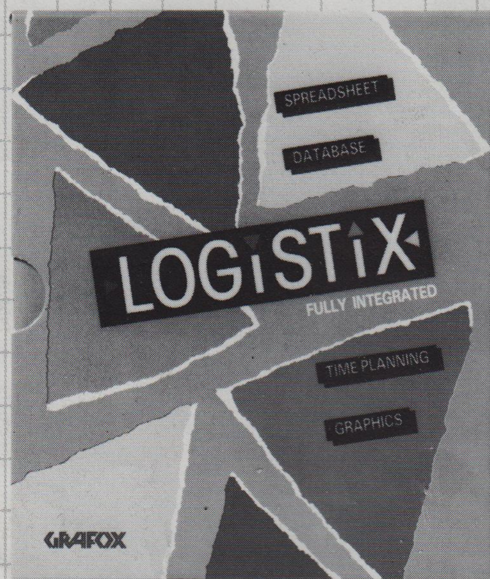

De marketing plannen van ATARI

Listing: ASTRO CHALLENGE

Bouw een accessoires bibliotheek

Nieuw: Management-Tools voor de ST Logistix.

Logistix is een geïntegreerd software-pakket voor de Atari ST.
Met Logistix voegt u aan al u applicaties de dimensie TIJD toe.

Met Logistix heeft u de software-tools in handen welke u in staat stellen om uitgebreide NETWERKPLANNINGEN, VAKANTIEROOSTERS, LESROOSTERS, PRODUKTIEPLANNINGEN, BEZETTINGSPLANNINGEN VOOR HOTELS, PROJECTPLANNINGEN, TERMIJNPLANNINGEN, KOSTENANALYSES, MEDIAPLANNINGEN, HET MAKEN VAN FLIP-CHARTS etc. te maken.

Logistix bestaat uit de onderdelen: database, tijdplanning, netwerkplanning, spreadsheet en grafieken.

Een schildersbedrijf kan bijvoorbeeld in de database alle relevante gegevens opslaan over de medewerkers, machines, aangenomen werk etc. Deze gegevens dienen als basis voor uw kostprijsberekeningen, voor de capaciteitsplanning, voor de indeling van het werk en u kunt alles dankzij de krachtige grafieken ook nog visueel maken.

Met Logistix kan nu elke manager antwoord geven op vragen zoals:

* Hoe lang gaat dit project duren?
* Hoeveel kamers zijn er in welke periode nog vrij?
* Wat is de bezettingsgraad van mijn vrachtwagens?
* Hoeveel personeel en machines zijn er nodig? Wanneer?
* Welke produktielijn kan ik voor deze order het beste nemen?
* Wat gebeurt er als ik het project uit ga besteden?
* Wat zijn de gevolgen nu de heer Brokkemaker ziek is?
* Wanneer hebben wij uitzendkrachten nodig?
* Moeten we dollars gaan kopen of verkopen?
* Hoeveel uitval had lijn 1 deze week?
* Hoe ziet mijn liquiditeitsplaatje er nu uit nu taxi 3 niet meer inzetbaar is?

Met Logistix haalt u een management-tool van de jaren negentig in huis. En wat de prijs betreft, die is om te lachen f. 495,--, inclusief b.t.w.

SOFTPACK
INTERNATIONAL

Postbus 6250,
2702 AG Zoetermeer.
Tel.: 079-412563

INHOUD

YG
...see is what you get." ...e on the screen just ...e will look when it is ...more guess work. ...st fonts, character ...even character ...ime and anywhere ...You'll watch an ...r transform into a ...oking "piece" right ...eyes as you ...n mixing graphics

...sing Publishing ...ited. By having ...r, page layout, ...tor all in one ...able to quickly ...a variety of ...h Publishing ...understand ...us, learning ...gram will be

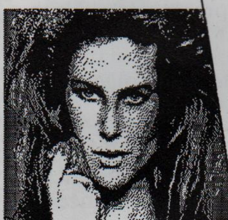
up to 144 points

Special Attributes
Backslant
Bold
Double Underline
Italicize
Light
Mirror
Outline
Reverse Type
Shadow
Strike through
Tall
Underline
Upside Down
Wide

You can mix and match any attribute you desire!

For example:
Tall and Shadow
Italicize, Outline, and

Import Graphics

You can reduce, enlarge, or "cut" any Degas™ or Neochrome™ picture

To place an order:
Just call (314) 894-8608 or mail payment to:

SoftLogik Corp
4129 Old Baumgartner

DE MARKT

De meeste produkten die in deze aflevering van "de markt" aan de orde komen, werden geïntroduceerd tijdens de PCM-show. Omdat er vaak prototypes getoond werden, zult u het ditmaal in deze rubriek met wat minder illustraties moeten doen.
Overigens viel de publieke belangstelling tijdens de PCM-show tegen. Nederland is wat beursmoe. Maar ook het aantal premières op de beurs was onder de maat: veel bezoekers hielden het na een paar uur voor gezien.
Voor ST-liefhebbers waren er twee stands van belang: die van Atari en die van PDS. In tegenstelling tot de rest van de beurs werden hier veel nieuwe produkten gelanceerd. De interessantste stands van de PCM-show dus.

MEGA ST VOORLOPIG ZONDER BLITTER

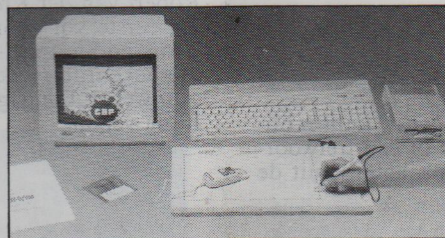
Atari presenteerde haar nieuwe modellen (Mega's en laserprinter) aan het Nederlandse publiek. Er was echter ook een slecht nieuwtje: als de Mega ST straks bij de dealers gedemonstreerd wordt, is die computer niet helemaal dezelfde als die er te koop is. De eerste maanden zullen namelijk alleen Mega ST's zonder blitterchip verkocht worden. Dat is het gevolg van produktieproblemen bij General Electric, de chipfabriek die de blitters maakt. Een groot deel van de eerste serie blitterchips werd onlangs door Atari afgekeurd.
Tot medio augustus, wanneer de tweede serie in produktie wordt genomen, zijn wereldwijd slechts 2.500 goedgekeurde blitters beschikbaar. Deze zullen volgens sales- en marketingmanager Wilfried de Graaf van Atari worden geplaatst in een beperkt aantal Mega ST's die beschikbaar worden gesteld aan software-ontwikkelaars, dealers en pers.

De blitters zullen zo spoedig mogelijk aan de kopers worden nageleverd, belooft De Graaf. Volgens hem is besloten om de verkoop van Mega ST's niet op te schorten in afwachting van de blitters, omdat de meeste belangstelling voor deze nieuwe machine komt van de doelgroepen voor wie niet de blitter, maar de grote geheugenkapaciteit de belangrijkste reden tot aankoop is.
De nieuwe ROM's, waaarop het besturingssysteem voor de Mega ST staat, werken zowel met als zonder blitter. Dat is dan ook tegelijkertijd de enige uitbreiding ten opzichte van het 'oude' TOS; verder is die alleen op een aantal punten verbeterd en zijn enkele fouten eruit gehaald. Er is dus geen sprake van een andere versie van GEM of van aanpassingen op de bestaande GEM-versie.
In de Mega ST's zullen de nieuwe ROM's standaard geleverd worden; later zullen ze ook voor de bestaande ST's beschikbaar komen. Een prijs is nog niet bekend. Atari belooft wel dat er een verlaagde introduktieprijs komt.

NIEUW BIJ PDS

PDS introduceerde op haar stand de CD-ROM van Hitachi. Via een AT kon men razendsnel een trefwoord in de bijbel terugvinden. Andere toepassingen zijn op komst en aan een verbinding met een ST wordt gewerkt.
Heel mooi was het tekentablet van de Duitse firma CRP. Naast een degelijk ontwerp viel de bijgeleverde software op. Het is mogelijk de menubalk op het grafisch tablet te projekteren, zodat er volledig buiten de muis om gewerkt kan worden. Uiteraard was de samenwerking met paradepaardje Art Director al voor elkaar.

Z-WORKS uit Gouda, te gast in de PDS stand, heeft alle benodigde konversieprogramma's ontwikkeld om teksten die op een ST geschreven zijn verder te bewerken tot professioneel zetwerk.

Ook de moeite van het vermelden waard was de introduktie van een cursus die PDS in samenwerking met de academie van beeldende kunsten presenteert. Voor f 700,- kunnen ontwerpers die met de nieuwste technieken kennis willen maken een kursus van 10 ochtenden volgen.

NIEUW BIJ SOFTPACK

Metacomco doet een greep naar de macht met een uitbreiding op haar Lattice-C compiler. Het nieuwe handboek is maar liefst 650 pagina's dik. Menu+ en de editor werden verbeterd en er zijn meer Unix-kommando's geïmplementeerd. Bovendien zijn als extra een debug utility, make en een resource construction set toegevoegd.
Over updates gesproken: ook Modula schijnt een nieuwe versie op de markt te brengen. Tenslotte is de GEM-uitvoering van VIP ook al weer verbeterd.
TV Director moet voor de monochrome monitor worden wat Film Director voor lage resolutie is. Tijdens de beursdagen draaide er konstant een demonstratiefilmpje. Kennelijk is het mogelijk filmpjes van Film Director te konverteren, want we zagen het bekende rennende jongetje. Een speciaal op monochrome toegesneden demo is in de maak.

Alladin is de Macintosh emulator die alle voorgaande emulatoren de loef zal afsteken. In ons volgende nummer hopen we door te kunnen geven of deze reklamekreet op waarheid berust. Alladin gaat f 375,- kosten. De koper moet zelf achter de benodigde Macintosh ROM's aan. Er bestaan al public domain schijfjes op Atari-formaat die gevuld zijn met Macintosh software.

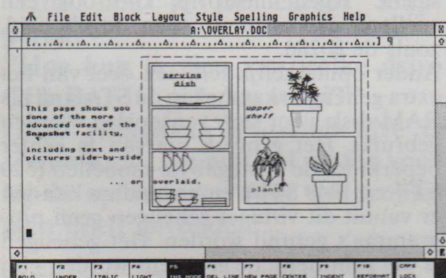
MAAK EEN MEGA-2 VAN JE ST

Met een Megabyte geheugen in je 520 ST+ of 1040 ST kun je veel doen, maar met de K-Switch en een of meer RAM-disks kun je soms nog ruimte tekort komen. En als je straks gebruik wilt gaan maken van de nieuwe Atari laserprinter kom je met een Meg ook niet zo ver.
De firma Weide-Elektronik in het West-duitse Hilden heeft er wat op gevonden: een 2 Megabyte uitbreiding van het RAM-geheugen. De uitbreiding is geschikt voor alle huidige ST-modellen (260, 520 en 1040) en kan zonder solderen worden geïnstalleerd. Door gebruik te maken van de allernieuwste, superkompakte 1 MBit CMOS ramchips omvat de uitbreiding slechts een klein printje dat probleemloos een plaats vindt in de systeemkast. Het extra geheugen is direkt bruikbaar; er is geen speciale software nodig.
Een nadeel is er wel: van de 1 Megabyte geheugen die de 520 ST+ en 1040 'van huis-uit' al hebben wordt de helft buiten gebruik gesteld, omdat de MMU (Memory Management Unit, die de interne gang van zaken regelt) niet toelaat dat dit gedeelte van het geheugen aangesproken wordt. Daarom wordt de helft van de geheugenchips buiten werking gesteld. Van de 3 Megabyte die je in theorie in huis hebt, blijft dus 2,5 Meg bruikbaar werkgeheugen over.
De uitbreiding kost f 1299,- inklusief BTW en wordt in Nederland geïmporteerd door Commedia, 1e Looiersdwarsstraat 12, Amsterdam, telefoon (0 20) 23 17 40.
Weide-Elektronik heeft nog een noviteit: de mathematische co-processor 68881, die berekeningen volgens opgave van de fabrikant 200 tot 700 keer sneller uitvoert dan de - toch al snelle - 68000-processor. De kracht van deze co-processor komt vooral tot uiting bij complexe floating point-berekeningen en bij CAD (computer-ondersteund ontwerpen).
Om gebruik te maken van deze superrekenaar, die bovenop de Glue-chip kan worden geplaatst, moet de programmatuur enigszins aangepast worden. Dat wil zeggen: aan de sourcecode hoeft niets te worden veranderd, maar wel moet het programma opnieuw worden gecompileerd, waarbij enkele extra linkmodules worden toegevoegd. Deze modules komen beschikbaar voor een groot aantal com-

pilers, waaronder Mark Williams en Fortran. Standaard wordt een Megamax-module geleverd. Verder komt er een speciale versie van GfA Basic die de co-processor volledig ondersteunt.
De importeur, Commedia, zal met distributeurs van daarvoor in aanmerking komende programma's in overleg treden over de mogelijkheid de originele programmaschijf te ruilen tegen een versie die gebruik maakt van de 68881. De co-processor kost f 1099,- inklusief BTW.

TEKSTVERWERKERS

Goed nieuws voor notoire tekSTverwerkers en andere letterploeteraars: er zijn betere tijden op komst. Na Beckertext, de sterk verbeterde opvolger van Textomat, komen er nog ten minste drie tekstverwerkers op de markt die zeer de moeite waard zijn.
Allereerst de langverwachte Nederlandse versie van 1st Word Plus. Dit programma, dat ten opzichte van 1st Word een groot aantal verbeteringen en uitbreidingen heeft ondergaan (onder meer invoegen van plaatjes, spellingcontrole, decimale tabulator, etc), is nu volledig Nederlandstalig; inklusief een woordenlijst met 44.000 woorden. Ook het bijgeleverde programma 1st Mail (voor seriebrieven) is vertaald. 1st Word Plus wordt gedistribueerd door Atari Benelux en gaat f 199,- kosten.
Wie liever met de Engelse versie werkt: die is te krijgen via GST. Let in de winkel wel even op wat u koopt.

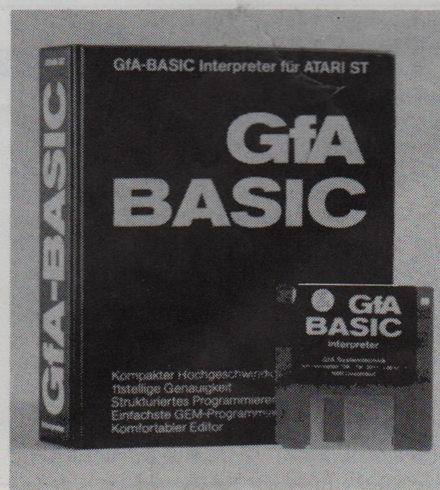
Op de Comdex-beurs, die begin juni in Atlanta (VS) is gehouden, zijn nog twee opmerkelijke tekstprogramma's voor de ST geïntroduceerd: Microsoft Write en WordPerfect.
Write is bekend onder de naam MS-Word voor IBM-PC en compatibles en voor Apple Macintosh, en kent daar vele enthousiaste gebruikers. Het pakket biedt ongekend veel mogelijkheden, die vooral veelschrijvers van pas zullen komen. Voor de doorsnee brievenschrijver is het misschien allemaal wel teveel van het goede. Write wordt uitgebracht door Atari Benelux, die overweegt om op termijn een Nederlandstalige versie uit te brengen. Verkoopprijs: f 299,-.
Tenslotte WordPerfect, evenals Microsoft Word een goede bekende van de PC. Voor de grafisch georiënteerde personal computers - behalve de ST ook Apple Macintosh en Commodore Amiga - heeft The WordPerfect Company zijn paradepaardje opnieuw bewerkt. Volgens woordvoerder Ad Rietveld van de Nederlandse distributeur, Deltaware in Rotterdam, zijn alle funkties zowel door middel van de muis als via toetsaanslagen te gebruiken; het summum van gebruiksgemak derhalve. Dokumenten die met WordPerfect op de ST zijn gemaakt kunnen zondermeer worden uitgewisseld met PC-dokumenten (en andersom); slechts een enkele funktie zal niet compatibel zijn.
Voorlopig zal in Nederland de Engelstalige versie worden geleverd, maar er zijn plannen om het pakket - zoals ook met de PC-versie is gebeurd - een volledig Nederlandse bewerking te geven. In dat geval zal de gebruiker zijn 'oude' versie kosteloos kunnen omruilen voor een Nederlandse. Een definitieve prijs was bij het ter perse gaan van dit nummer helaas nog niet bekend.

NEDERLANDSE TOS

Wie wel eens met een scheef oog naar onze Oosterburen heeft gekeken omdat die door hun ST's in de moerstaal werden aangesproken, heeft niet langer reden om jaloers te zijn. Wilfred Kilwinger, software-specialist van Atari Benelux, heeft een slimmigheidje bedacht om alle schermmededelingen van TOS, het besturingssysteem, Nederlandstalig te maken. Daarvoor hoeven geen nieuwe rommetjes geplaatst te worden, en evenmin is het noodzakelijk om de volledige TOS (190 K) van schijf te laden; er moet alleen een klein programmaatje op de systeemschijf worden gezet.
Volgens Kilwinger worden de schermmededelingen elke keer bij het opstarten van het systeem van het ROM-geheugen naar het RAM-geheugen gekopieerd. Het programmaatje zorgt ervoor dat inplaats van de Engelse teksten die in de rommetjes staan gebrand, de Nederlandse teksten van de systeemschijf worden geladen.
Het programmaatje, dat vooral van belang is voor de introduktie van de ST op de basisscholen (maar natuurlijk ook plezierig voor degenen die moeite houden met het Engels), zal binnenkort via het public domain gratis beschikbaar worden gesteld aan iedereen die erin geinteresseerd is.

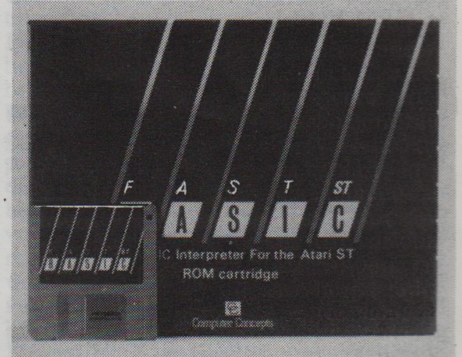
GfA OP ROM-MODULE

De computer aanzetten en meteen met GfA BASIC aan de slag. Dat kan met de GfA BASIC ROM-module van Weide-Elektronik, die je in de cartridgepoort aan de zijkant van de ST steekt. Door op het speciale ikoon dat op de desktop verschijnt te klikken, kom je direkt in GfA terecht.
Alle mogelijkheden van de GfA-interpreter (versie 2.00) zijn ingebouwd; er hoeft dus niets meer van disk geladen te worden. Bovendien neemt het BASIC geen geheugenruimte meer in beslag; dat scheelt toch weer meer dan 50 K. De prijs is iets hoger dan GfA op diskette: 259 gulden (inklusief handleiding en BTW). De module wordt gedistribueerd door Marko, Mat. Marisstraat 76, Dordrecht. Daar is ook (tegen portokosten) een GfA reference card verkrijgbaar, waarop alle kommando's op overzichtelijke wijze zijn gegroepeerd. Stuur een aan jezelf geadresseerde A5-envelop met f 1,50 aan extra postzegels aan bovenstaand adres en de kaart wordt per omgaande toegezonden.

FAST BASIC-GEBRUIKERSGROEP

Leonard Kater uit Utrecht heeft het initiatief genomen tot oprichting van een FAST BASIC gebruikersgroep. Hij vindt dat FAST BASIC, dat een aantal voordelen heeft boven andere BASIC-varianten op de ST, te weinig bekend is in Nederland.

Door gezamenlijk in te kopen zou FAST BASIC met zo'n 60 gulden korting gekocht kunnen worden. Ook kunnen via de gebruikersgroep programma's, informatie, toepassingen en ervaringen worden uitgewisseld. Verder wordt gedacht aan bijvoorbeeld een eigen Bulletin Board en een nieuwsbrief. In de eerste nieuwsbrief staat een aantal aanvullingen op de handleiding van FAST BASIC.
Het lidmaatschapsgeld bedraagt voorlopig f 10,- (met recht op een tientje korting op de later vast te stellen definitieve kontributie); de nieuwsbrief is ook apart verkrijgbaar voor f 5,-.
Inlichtingen bij Leonard Kater, Gaasterland 48, 3524 CB Utrecht, telefoon (030) 89 38 17.

GEM-KOLLEKTIE VOOR DE ST

Digital Research, de ontwikkelaar van GEM, heeft verschillende softwarepakketten op de markt gebracht die optimaal gebruik maken van de mogelijkheden van dit grafische besturingssysteem. Tot nog toe waren die wel voor IBM PC's en compatibles verkrijgbaar, maar niet voor de ST - even afgezien van een aantal voorversies in het illegale kopieercircuit.
Toen Atari twee jaar geleden de ST aankondigde, was er sprake van dat deze kompleet met de hele GEM-kollektie (behalve de desktop ook een tekstverwerker en een tekenprogramma) geleverd zou worden. Zover is het nooit gekomen; inplaats van deze programma's werden 1st Word en DB Master One meegeleverd.
Over de redenen waarom de GEM-kollektie niet voor de ST is uitgebracht, doen de wildste verhalen de ronde: Digital Research en Atari zouden laaiende ruzie hebben. Op AtariNet, het eigen bulletin board, liet Atari Benelux onlangs weten dat er van ruzie geen sprake is, „maar zoals gebruikelijk in business, probeert Digital Research zijn huid zo duur mogelijk te verkopen, terwijl Atari 'Power without the price' wil. De samenwerking op technisch gebied is beter dan ooit."
Hoe het ook zij, vast staat dat de komplete GEM-kollektie voor de ST alsnog op de markt gebracht wordt. ABC Software in Bruchem, de Nederlandse vertegenwoordiger van Digital Research, is al druk bezig met een volledig Nederlandse versie

van al deze programma's. De Nederlandse kollektie omvat GEM Write, GEM Paint, GEM Draw, GEM Graph, GEM Ledgers en de (al eerder uitgebrachte) eigen programma's van ABC Software, GEM Cash en GEM Viditel.

GEM DESKTOP PUBLISHER

Ook het gloednieuwe programma GEM Desktop Publisher wordt direkt in het Nederlands op de markt gebracht. Het gaat hierbij om een pakket voor de opmaak van pagina's, dat de goedkope laserprinter van Atari volledig ondersteunt.
Volgens ABC Software is GEM Desktop Publisher gespeend van grafisch vakjargon. Daardoor is het snel en eenvoudig door iedereen te gebruiken. Tegelijkertijd biedt het pakket de ervaren gebruiker een groot aantal professionele opmaakfuncties, zoals het automatisch om een illustratie zetten van tekst, variabele spatiëring, invoegen van tekeningen en gescande afbeeldingen en het vastleggen van stijlen en pagina-indelingen. Bovendien past het programma zich aan bij het format van de gebruikte tekstverwerker, zodat dokumenten probleemloos ingelezen kunnen worden.
Een definitieve prijs van dit desktop publishing programma is nog niet bekend, maar zeker is wel dat die rond de duizend gulden zal komen te liggen.

VIDEO GENLOCK INTERFACE

Het beeld van de ST opnemen op de video kon al via een RGB-interface; nu bestaat ook de mogelijkheid videobeelden te mengen met het computerbeeld. Dat kan door gebruik te maken van een composite video genlock interface, ontwikkeld door DPSoft in Hellevoetsluis.
De interface geeft de ST twee extra aansluitingen (video-in en video-out). Het mixen van beelden gebeurt op 'chromalevel', dat wil zeggen: je kiest een kleur (uit het palet van 512 dat de ST standaard biedt), die door de interface wordt vervangen door het videosignaal, terwijl alle andere kleuren ondoorzichtig blijven. Op deze manier is het bijvoorbeeld ook mogelijk een stukje videobeeld in te voegen in een tekstblok. Alle bekende teken- en animatieprogramma's, zoals Art en Film Director, kunnen in kombinatie met de genlock-interface worden gebruikt.
Volgens DPSoft, dat binnenkort ook een professionele RGB-uitvoering van de interface op de markt wil brengen, is de ST met de genlock interface een zeer voordelige kombinatie voor iedereen die tekst, tekeningen, logo's, grafieken en animaties wil mengen met videobeelden. Daarbij wordt gedacht aan reklamebureaus, videoklubs en lokale omroepen.
De genlock-interface wordt - compleet met bijbehorende software - geleverd als inbouwset voor de ST. Prijs: f 998,- exklusief BTW.
Informatie: DPSoft, Rijksstraatweg 256, Hellevoetsluis, telefoon (0 18 83) 1 84 25.

TWEE HARDWARE MS-DOS EMULATORS

Hij is al vaak beloofd, er is veel over gepraat, maar eindelijk is 'ie er dan: de langverwachte hardware MS-DOS emulator voor de Atari ST. Vrijwel tegelijkertijd zijn er liefst twee op de markt gebracht, elk met hun eigen bijzonderheden en kwaliteiten.
Op de CES-beurs, eind mei in Chicago (VS), heeft de firma Robtek - inderdaad, dezelfde die eerder een tergend trage software-emulator uitbracht onder de veelzeggende naam 'MS-DOZ' (zzzzzzz...) - het kastje gepresenteerd dat de ST compatible met IBM moet maken.
De emulator zou vrijwel alle IBM-software probleemloos draaien. Dat hebben we nog niet kunnen kontroleren, maar de specifikaties zijn veelbelovend. De emulator beschikt over een eigen microprocessor (Intel 8086), die zowel op 4,77 als op 8 Mhz kan draaien. Verder beschikt het kastje over een eigen RAM-geheugen van 512 K, dat - als de computer in de ST-stand staat - kan dienen als extra RAM-disk voor de Atari.
De emulator is standaard uitgevoerd met een Color Graphics Adaptor (CGA), die een oplossend vermogen van 640 of 320 x 200 pixels geeft; hetzelfde als de ST in medium, respectievelijk low resolution-stand. Bovendien biedt de emulator nog ruimte aan twee uitbreidingskaarten, waardoor bijvoorbeeld ook een standaard PC-harddisk gebruikt kan worden.
De Robtek-emulator is vanaf medio juni via de meeste Atari-dealers leverbaar. De prijs bedraagt bij introduktie f 799,- (inklusief BTW).
Robtek komt overigens ook met een eigen 5 1/4-inch diskdrive op de markt, die rechtstreeks op de ST kan worden aangesloten. De drive kan worden omgeschakeld tussen 40 tracks (IBM-stand: 360 K) en 80 tracks (ST-stand: 720 K), zodat je voortaan back-ups kunt maken op goedkope floppies. Deze drive gaat f 499,- kosten.
Ook de firma World Trade Channel, bekend als importeur van het Rhotron bussysteem voor de ST, heeft een eigen MS-DOS emulator ontwikkeld. Deze kan bij de meeste ST-modellen (520 ST, 520 ST+ en 1040 STF) in systeemkast van de ST worden ingebouwd; alleen bij de 260 ST wordt de elektronika in een eigen kastje ondergebracht.
De emulator kan onafhankelijk van het bussysteem worden ingezet. Als diskdrive kan de SF 354 of SF 314 gebruikt worden (als de software op 3 1/2-inch floppies beschikbaar is) of een aan de ST aangepaste 5 1/4-inch drive.
Het bijzondere van de WTC-vinding is het feit dat die met maar liefst 1 Megabyte geheugen wordt geleverd. Aangezien MS-DOS daarvan slechts 640 K RAM ondersteunt, kan de resterende 384 K worden gebruikt als RAM-disk en/of printerspooler. Als processor wordt de Intel 8086 gebruikt, die op een kloksnelheid van 4 Mhz draait. Een hogere verwerkingssnelheid (8 Mhz) kan worden bereikt door de emulator te kombineren met het Rhotron bussysteem. Tegen meerprijs kan ook een snellere processor worden ingebouwd, zoals de 80286.
Ander opmerkelijk feit: een deel van het extra geheugen kan ook in de ST-stand als RAM-disk voor gegevensopslag worden gebruikt. Het gebruik hiervan is echter beperkt tot de 1 Megabyte-modellen (520 ST+ en 1040 STF), en bovendien kunnen er vanuit dit virtueel geheugen geen programma's gerund worden. Het geheugen is wel gebufferd: de gegevens worden - bij een uitgeschakelde computer - een jaar lang vast gehouden. Daardoor is het mogelijk om een aantal programma's en accessoires bij het opstarten van de computer vanuit de RAM-disk razendsnel naar het werkgeheugen van de ST te kopiëren.
De MS-DOS emulator is medio juni leverbaar en gaat in de standaard-uitvoering f 900,- (inklusief BTW) kosten.
Informatie: World Trade Channel in Kerkrade, telefoon (0 45) 42 47 77.

De ST - speciaalzaak in Utrecht

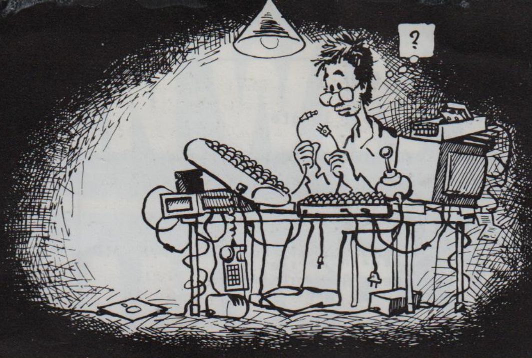
official dealer voor:

Akai-professional
Atari-ST
Fuji-diskettes
Philips-monitoren
Nakajima-printers
Yahama

Advisering in gebruik en toepassing van computers in de muziek

Voorstraat 22, Utrecht tel. 030 - 314250

GfA VRAAGBAAK

GfA BASIC is dermate populair dat zelfs sommige verstokte C- en machinetaalprogrammeurs zich er toe bekeren. Het leek de redaktie dan ook een goed idee om een rubriek te beginnen waarin gebruikers tips kunnen uitwisselen.
Heeft u een truukje ontdekt dat volgens u de moeite waard is?
Stuur het op. Elke tip die het plaatsen waard is, wordt gehonoreerd met een START-diskette.
GfA VRAAGBAAK is ook de rubriek waarin u vragen kunt stellen. "Ik heb de bijgesloten routine geschreven. De GfA compiler accepteert hem echter niet. Wie weet een oplossing?"
"Hoe laat je de cursor knipperen?"
"Hoe kun je zien van welke drive GfA-BASIC geladen werd?"
Onze 'vraagbaak in levende lijve' is Heino Kaal, die niet zal rusten voor hij de oplossingen voor uw problemen heeft gevonden.

● PERFEKTE INVOER

Omdat er de eerste aflevering van een nieuwe rubriek natuurlijk nog geen post te beantwoorden is, heb ik zelf maar het voortouw genomen. U krijgt een gebruiksvriendelijke invoerroutine kado.
Misschien denkt u: "Waar heb ik een invoerroutine voor nodig; GfA heeft toch diverse invoer-funkties?" In dat geval zal ik u even uit de droom helpen. Laten we om te beginnen 'Input' eens bekijken:
Input "Geef uw naam...: ";Nm$
Als u dit in uw programma gebruikt, komt er een vraagteken op het scherm. In veel gevallen is dat nogal hinderlijk. In ons voorbeeld is "Geef uw naam" tenslotte helemaal geen vraag!
Gelukkig is dit op te lossen door de puntkomma te vervangen door een komma:
Input "Geef uw naam ...: ",Nm$
Opgelost? Dat vraagteken wel, maar stel dat u in een ander geval een invoer van exakt tien numerieke tekens (cijfers) wilt. Hoe bepaal je de grens van tien en de kontrole op cijfers? En hoe gaat het als je komma's of stuurtekens als invoer wilt gebruiken? Het gewone 'Input' is voor dit soort toepassingen volstrekt onvoldoende.
Er is een instruktie die meer mogelijkheden biedt: Form Input. Tik listing 1 in en laten we de routine eens gebruiken. Voer bijvoorbeeld uw naam in en druk op 'return'. U ziet dat de invoer niet geaccepteerd wordt. Dat komt door de 'Val'-instruktie achter 'Until'. Deze routine verwerkt alleen getallen.
Tik nu eens de cijfers 12345678901. Van de eerste '1' tot de '0' gaat alles goed. De tweede '1' wordt echter niet geslikt. Dat komt omdat we de lengte gedefinieerd hebben met de opdracht 'Form Input 10,Iv$'.
Druk op 'return' en volg de scherminstruktie op. Nu is er van uw input alleen nog maar 34567890 te zien en Iv$ is leeg. De '1' en de '2' zijn verdwenen. Dat is lastig als u iets wilt verbeteren. U moet dan toch kunnen zien wat uw oude invoer geweest is.
Tik achter "Verbeter uw input ..: " de cijfers 12345. U zult zien dat er, elke keer als de cursor naar rechts gaat, een oud cijfer wordt weggehaald. Dat betekent dat er bij het verbeteren van fouten niet van de vorige invoer geprofiteerd kan worden. Kortom: ook 'Form Input' laat te wensen over.

Gelukkig heeft Frank Ostrowski (de ontwerper van GfA-BASIC en -compiler) nog meer voor ons in petto. Nadat u op een toets heeft gedrukt, zijn we toe aan deze laatste instruktie:
Form Input 10 As Iv$
En kijk: zonder dat we een aparte print-instruktie hebben gebruikt, komt Iv$ op uw scherm met de cursor op de eerste positie. Toen ik dit kommando voor de eerste maal zag, was ik in de zevende hemel, maar dat duurde maar even. Wat is er nu weer mis met deze in opzet zeer nuttige instruktie?
Tik maar eens 678901, dan ziet u wat ik bedoel. Over oude karakters heen tikken is onmogelijk. Je kunt de insert-toets in blijven drukken, maar het helpt niets. Insert kan niet uitgeschakeld worden. Er moet na tien karakters gewist worden voor het kommando weer karakters accepteert.

● INSTELBARE PARAMETERS

Het zou prettig zijn als de volmaakte invoerroutine standaard in GfA-BASIC zou zitten, maar er moet natuurlijk voor ons ook nog wat te programmeren overblijven.
In de hoop u met de voorbeelden van het nut van de routine overtuigd te hebben, vraag ik uw aandacht voor listing 2.
Het programma begint met een paar variabelen te definiëren. De instruktie die daarop volgt is degene die u voortaan in uw eigen programma's zult gebruiken om de invoerroutine aan te roepen:
@ Invoer(20,14,25,1,0,0,0,1)
Het ' @ ' (apestaartje) is een afkorting van 'Gosub'. De getallen tussen haken worden meegenomen naar de Procedure Invoer(). Zoek hem eens op in de listing. U ziet daar variabelen tussen de haken staan. Deze variabelen krijgen de waarden die we bij de aanroep (de 'Gosub') hebben opgegeven:
De variabele 'Kolom' krijgt dus de waarde '20' en 'Regel' de waarde '14'. Hierdoor zet de routine de cursor op regel 14, kolom 20. U kunt dus zelf bepalen WAAR de invoerroutine zijn werk moet verrichten.
De derde variabele, I-lengte, wordt gevuld met het getal '25'. Hierdoor accepteert de invoerroutine "slechts" 25 toetsaanslagen. De maximale lengte die opgegeven mag worden is 32767 karakters. Wie daar nog niet genoeg aan heeft mag het zeggen.
De resterende variabelen zijn 'vlaggen'. Hierbij geldt: '0' is UIT en '1' is AAN.
De eerste vlag, I-leeg, staat in het voorbeeld AAN (1). Dit betekent dat de gebruiker verplicht is om iets in te voeren.
Zou de vlag UIT (0) staan, dan accepteert de routine een lege invoer (alleen op 'return' drukken).
De tweede vlag, I-cijfer, staat in het voorbeeld UIT (0). Alle tekens van het toetsenbord mogen daardoor ingevoerd worden. Run het programma maar eens met een gehesen vlag (1). U zult zien dat de routine plots alleen nog maar van cijfers gediend is.
De derde vlag, I-upper, bepaalt of de invoer met grote en kleine letters of alleen met grote letters op het scherm gezet zal worden.
I-upper=1: invoer met grote of kleine letters.
I-upper=0: invoer alleen maar met grote letters.
De truuk die het programma hier toepast is erg waardevol. Stel dat de gebruiker van uw programma de 'J' toets in moet drukken. Dit kunt u op verschillende manieren oplossen, maar de kortste methode is:

```
Repeat
  Wacht$=Upper$(Inkey$)
Until Wacht$="J" or Wacht$="N"
```

De gebruiker hoeft hierdoor zelf niet op te letten of de 'capslock' toets op grote of op kleine letters staat.
Op de zevende positie vinden we I-spatie, de vierde vlag. Hier geldt de volgende afspraak:
I-spatie=0: de lengte van de invoer wordt bepaald door het aantal ingetikte karakters. De gebruiker kan dus onder het maximum van I-lengte blijven.
I-spatie=1: de lengte van de invoer is altijd gelijk aan het maximum. Het programma voegt eventueel spaties toe om dit te bereiken.
De laatste vlag (variable Esc-toets) bepaalt of de Esc-toets gebruikt kan worden.
Esc-toets=1: als u tijdens de invoer op de Esc toets drukt, wordt de routine onderbroken, de string leeg gemaakt en de variable Ctrl op '1' gezet. Bij terugkeer uit de invoerroutine kan dus onderzocht worden hoe de gebruiker hem verlaten heeft.
Esc-toets=0: de Esc-toets is niet te gebruiken.
De routine is niet alleen erg gemakkelijk voor de programmeur, maar ook voor de gebruiker. Die kan 'backspace', 'undo', 'insert' en de cursorpijltjes gebruiken om zijn ingevoerde tekst te korrigeren.
Ik hoop dat u evenveel plezier van dit hulpprogramma heeft als ik.

Wie tot slot nog antwoord op de vragen uit de inleiding zou willen hebben: u zet de "cursorknipper" uit met 'Void Xbios (21,3)'.
'X=Gemdos(25)' bepaalt van welke drive u GfA-BASIC heeft geladen. Als X na de aanroep '0' bevat, was het drive A, '1' betekent drive B, enz.
Tot de volgende keer. En vergeet uw tips niet op te sturen.
U kunt het volgende adres gebruiken:
START REDAKTIE
GfA-rubriek
M. Gijzenburg 14
2907 HG Capelle a/d IJssel

LISTING 1

```
Repeat
  Print At(2,2);"Invoer numeriek ...: ";
  Form Input 10,Iv$
Until Val(Iv$)<>0
@Toets(2,4)
Repeat
  Print At(2,2);"Verbeter uw input ..: " =>
;Iv$;At(24,2);
  Form Input 10,Iv$
Until Val(Iv$)<>0
@Toets(2,4)
Repeat
  Print At(2,4);"Probeer het nog eens: ";
  Form Input 10 As Iv$
Until Val(Iv$)<>0
Print At(2,6);"Laatste invoer is ..: ";Iv$
@Toets(2,8)
Edit
Procedure Toets(Ko,Re)
  Print At(Ko,Re);"Druk op een toets"
  Void Inp(2)
  Print At(Ko,Re);Space$(17)
Return
```

LISTING 2

```
Esc$=Chr$(27)
Ca$=Esc$+"e"      ! cursor aan.
Cu$=Esc$+"f"      !        uit.
Ra$=Esc$+"p"      ! rvs    aan.
Ru$=Esc$+"q"      !        uit.
Print At(6,14);"Test invoer :"
@Invoer(19,14,25,1,0,0,0,1)
Print At(1,1);"Input = ";Invoer$'''"L =>
engte input = ";Len(Invoer$)
'
' Kolom     = Kolom waar de cursor op =>
  een regel komt te staan.
' Regel     = Regel waar de cursor ko =>
mt te staan.
' I_lengte  = Input lengte
' I_leeg    = 0 Een lege Input is wel =>
  toegestaan.
'           = 1    lege Input is nie =>
t toegestaan.
' I_cijfer  = 0 Input alfa-nummerriek.
'           = 1             nummeriek.
' I_upper   = 0 Input groot/klein.
'           = 1       grote letters.
' I_spatie  = 0 Input niet opgevult m =>
et spatie's.
'           = 1        wel
' Esc_toets = 0 Geen actie op Esc toets.
'           = 1 Wel  actie.
'
' Het invoer resultaat komt in de var =>
iable Invoer$ te staan.
'
Procedure Invoer(Kolom,Regel,I_lengte =>
,I_leeg,I_cijfer,I_upper,I_spatie,Esc =>
_toets)
  Hidem
  Local Hulp$,C_toets,Key,Insert,Re_t =>
urn,I_tot,C_pos
  '
  ' Hulp$     = begrijpelijk.
  ' C_toets   = cursor toetsen (de 4 =>
pijltjes onder Help en Undo)
  ' Key       = controlle of de inser =>
t, backspace, of een cursor toets is =>
ingetoetst.
  ' Insert    = wel of niet actief.
  ' Re_turn   = de ingedrukte toets i =>
s de return toets.
  ' I_tot     = Invoer totaal (einde =>
(I_lengte) berijkt?).
  ' C_pos     = positie waar de curso =>
r zich bevindt.
  '
  Clr Invoer$,Ctrl
  C_pos=1
  Invoer$=Space$(I_lengte)
  Repeat
    Print At(Kolom+C_pos,Regel);Ca$;
    Repeat
      Hulp$=Inkey$
    Until Len(Hulp$)
    Print Cu$;
    Key=Asc(Mid$(Hulp$,2,1))
    If Esc_toets And Hulp$=Esc$
      Ctrl=1
      Clr Invoer$
      Goto I_einde
    Endif
    If I_tot
      If Asc(Hulp$)=127 And C_pos<=I_ =>
tot      ! delete toets
        Dec I_tot
        Mid$(Invoer$,C_pos)=Mid$(Invo =>
er$,C_pos+1)+" "
          Print At(Kolom+C_pos,Regel);M =>
id$(Invoer$,C_pos);
      Endif
      If Key=82 And Insert=0            =>
  ! Insert actief.
        Insert=1
        Clr Key
      Endif
      If Key=82 And Insert=1            =>
  ! Insert niet actief.
        Clr Insert
      Endif
      If Key=97                         =>
  ! Undo toets
        Print At(Kolom+1,Regel);Space =>
$(I_lengte);
        Invoer$=Space$(I_lengte)
        Clr I_tot,Insert
        C_pos=1
      Endif
      If Key=72 Or Key=75 Or Key=77 O =>
r Key=80
        C_toets=1
        If Key=75                       =>
  !  cursor links
          Dec C_pos
          If C_pos<1
            C_pos=1
          Endif
        Endif
        If Key=77 And C_pos<=I_tot      =>
  ! crsr rechts
          Inc C_pos
          If C_pos>I_lengte Or C_pos> =>
I_tot
            @Inv_sp
          Endif
        Endif
        If Key=72
  ! crsr omhoog
          C_pos=1
        Endif
        If Key=80
  ! crsr omlaag
          @Inv_sp
          Clr C_toets
        Endif
      Endif
    Endif
    If (Hulp$<" " Or Hulp$>Chr$(122)) =>
 And Not (Hulp$=Chr$(8) Or Hulp$=Chr$ =>
(13))
      Goto I_einde
    Endif
    If Hulp$=Chr$(8) Or Hulp$=Chr$(13 =>
) ! Backspace of return.
      If Hulp$=Chr$(8) And C_pos>1      =>
  ! al iets ingevoerd ?
        If C_toets
          Dec C_pos
          Mid$(Invoer$,C_pos)=Mid$(In =>
voer$,C_pos+1)+" "
          Print At(Kolom+C_pos,Regel) =>
;Mid$(Invoer$,C_pos);
        Else
          If C_pos<>I_tot
            Dec C_pos
          Endif
          Mid$(Invoer$,C_pos,C_pos)=" "
          Print At(Kolom+C_pos,Regel) =>
;" ";
        Endif
        Dec I_tot
      Else
        If Hulp$=Chr$(13)
          If I_tot=0 And I_leeg=1       =>
! Geen lege input toegestaan.
            Out 2,7
          Else
            Re_turn=1
! Return toets
          Endif
        Endif
      Endif
      Goto I_einde
    Else
      If I_upper
        Hulp$=Upper$(Hulp$)
      Endif
      If C_pos<I_lengte And Len(Hulp$)
        If I_cijfer And Instr("012345 =>
6789-.",Hulp$)=0
          Out 2,7
          Goto I_einde
        Endif
      Endif
    Endif
    If Insert And C_pos<I_tot           =>
                 ! insert is actief
      Mid$(Invoer$,C_pos)=Hulp$+Mid$( =>
Invoer$,C_pos,I_lengte)
      Print At(Kolom+C_pos,Regel);Mid =>
$(Invoer$,C_pos);
    Else
      Mid$(Invoer$,C_pos,C_pos)=Hulp$
      Print At(Kolom+C_pos,Regel);Mid =>
$(Invoer$,C_pos,1);
    Endif
    Inc C_pos
    Inc I_tot
    If I_tot>I_lengte
      I_tot=I_lengte
    Endif
    If C_pos>I_lengte
      C_pos=I_tot
    Endif
    I_einde:
  Until Re_turn Or Ctrl
  If I_spatie=0
    While Right$(Invoer$,1)=" "         =>
      ! Spatie's achter input weghalen.
      Invoer$=Left$(Invoer$,Len(Invoe =>
r$)-1)
    Wend
  Endif
  Showm
Return
Procedure Inv_sp
  J=Len(Invoer$)
  Repeat
    If Instr(J,Invoer$," ")
      Dec J
    Endif
  Until Mid$(Invoer$,J,1)<>" " Or J=0
  If J=I_lengte
    C_pos=J
  Else
    C_pos=J+1
  Endif
  I_tot=C_pos-1
Return
```


ATARI Official PC-Dealers

COMPUDRESS bv
Postbus 6 - 3470 CA Kamerik (Utr. bij Woerden)
Tel. 03481-2124* - Burg. de Kockstraat 11 - Kamerik

Tuindorpstraat 2-8 Hengelo Tel. 427275
'Voor wie zich niet kan veroorloven om achter te lopen . . .'

Commedia
Open wo t/m za 10-6, do tot 9 uur
Eerste Looiersdwarsstraat 12
1016 VM Amsterdam Tel. 020 - 23 17 40

DOE MEE EN WIN IN DE ATARI PROGRAMMEER-WEDSTRIJD!

Steeds meer Atari computers worden op basisscholen geplaatst. Daardoor is er een behoefte ontstaan aan educatieve software. Atari wil door middel van deze wedstrijd een aantal goede educatie programma's voor de ST computers beschikbaar krijgen. Doe dus mee en win één van de schitterende prijzen.

1e PRIJS: MEGA ST4 met SC1224 Kleur-Monitor
2e PRIJS: MEGA ST2 met SC1224 Kleur-Monitor
3e PRIJS: 1040STf met SC1224 Kleur-Monitor

EXTRA PRIJZEN VOOR VERLOTING ONDER CLUBS:

1e PRIJS: Laser-Printer SLM
2e PRIJS: Harddisk SH204
3e PRIJS: Kleuren-Monitor SC1224

EXTRA PRIJZEN VOOR VERLOTING ONDER SCHOLEN:

1e PRIJS: 1040STf met SC1224 Kleur-Monitor
2e PRIJS: 1040STf met SM125 Z/W-Monitor
3e PRIJS: 520STm met SM125 Z/W-Monitor

ALTIJD PRIJS!

Elke deelnemer wint in ieder geval een body-warmer, een T-shirt of een sporttas.

TOTAAL f 20.000,- AAN PRIJZEN!

ATARI 520 ST™

Met zijn prestaties heeft ATARI de richting bepaald. Ook wat prijs betreft. Professionele computer-mogelijkheden voor ongewoon lage prijzen, dat kan alleen door de modernste technologie te gebruiken. ATARI, geavanceerde computertechnologie van vandaag, voor mensen die met meer prestaties meer willen bereiken. ATARI 520 ST™ richtprijs f 699,-

ATARI®
... maakt computers betaalbaar.

Vaker en vaker worden de ATARI ST-Computers op scholen ingezet. In Utrecht bijvoorbeeld worden op alle 120 basisscholen de ATARI 1040 STf-kleurensets geplaatst.
De Inspecteur voor het Onderwijs heeft in overleg met vele deskundigen en instanties, deze keus bepaald. Met name het grote geheugen, de grafische beeldschermopbouw, de lage prijs maar vooral de gebruiksvriendelijkheid door de muisbesturing, hebben de doorslag gegeven.
De Stichting Nederlandse Schoolradio zal in samenwerking met de VARA en AVRO via radio- en televisieprogramma's de ATARI ST als schoolcomputer begeleiden.
De behoefte naar educatieve software ontstaat. Maak een kans op één van de drie onderstaande hoofdprijzen.

WEDSTRIJDVOORWAARDEN

- Alleen programma's met een edukatieve waarde kunnen meedingen in de wedstrijd.
- Alleen programma's welke door ATARI worden geaccepteerd dingen mee in de wedstrijd.
- Programma's welke door ATARI niet kunnen worden geaccepteerd, zullen begeleid met een standaardbrief aan de inzender worden geretourneerd.
- Alleen programma's op een diskette mogen worden ingezonden, vóór de sluitingsdatum van 1 september 1987 aan:
  ATARI (Benelux) BV
  Postbus 70
  4130 EB Vianen
- Alle rechten op de hoofdprijs-programma's alsmede de winnende school- en club-programma's worden eigendom van ATARI.
- Programma's ontwikkeld in clubverband door regionale clubs, b.v. de Stichting ATARI Gebruikers of van de HCC-ATARI Gebruikers Groep maken d.m.v. een extra verloting kans op één van de speciale Club-Prijzen.
- Programma's ontwikkelt in samenwerking met, of door een school maken d.m.v. een extra verloting kans op één van de speciale School-Prijzen.
- Programma's worden door een deskundige jury beoordeeld op de volgende eigenschappen:
  - Edukatieve waarde
  - Bedieningsgemak (Muis)
  - Originaliteit
  - Uitvoering
  - Documentatie
- ATARI werknemers en hun familieleden zijn uitgesloten van deelname.
- Het besluit van de jury is definitief en over de uitslag kan niet gecorrespondeerd worden.
- Deze wedstrijd is nietig indien belemmerd door wettelijke maatregelen.

DE PRIJZEN

HOOFDPRIJZEN:

1e PRIJS: MEGA ST4 met SC1224 Kleur-Monitor
2e PRIJS: MEGA ST2 met SC1224 Kleur-Monitor
3e PRIJS: 1040STf met SC1224 Kleur-Monitor

CLUBPRIJZEN:

1e PRIJS: Laser-Printer
2e PRIJS: Harddisk SH204
3e PRIJS: Kleuren-Monitor SC1224

SCHOOLPRIJZEN:

1e PRIJS: 1040STf met SC1224 Kleur-Monitor
2e PRIJS: 1040STf met SM125 Z/W-Monitor
3e PRIJS: 520STm met SM125 Z/W-Monitor

TOTAAL f 20.000,– AAN PRIJZEN!

1ST AID

1ST-Word is de meest gebruikte tekstverwerker voor de ST. Bijna alle teksten voor START worden als .DOC-bestanden aangeleverd. Reikhalzend werd dan ook uitgezien naar de opvolger: 1ST-Wordplus. Wat voor nieuwe opties zouden aan het pakket toegevoegd worden?
Nu de (semi-) definitieve versies in omloop zijn gekomen, is het antwoord op die vraag bekend. Maar naast de vele mogelijkheden zijn ook de beperkingen zichtbaar geworden. Zo is het bijvoorbeeld niet mogelijk om een tekst in twee kolommen af te drukken. Ook een optie om automatisch een trefwoordenregister te maken, is pijnlijk afwezig. Onze vaste programmeur Wim de Winter besloot zich hier niet bij neer te leggen. 1ST-Aid, het resultaat van zijn werkzaamheden, vult de lacunes op en heeft zelfs nog twee extra mogelijkheden.

GEBRUIK

Als u het programma ingevoerd en gestart heeft, verschijnt het volgende menu:
1. ASCII-- > 1ST-Word
2. 1ST-Word-- > ASCII
3. 1ST-Word in twee kolommen
4. 1ST-Word indexen

Elk ander getal breekt het programma af.
Laten we de opties van 1ST-Aid eens nader bekijken.

1. KONVERSIE NAAR 1ST-WORD

Wie meerdere tekstverwerkers in gebruik heeft, zal tekstbestanden graag uit willen kunnen wisselen.
1ST-Word kan een ASCII-file weliswaar lezen, maar niet formatteren. Voor het einde van elke regel verwacht het programma namelijk een stuurkode, die het regeleinde onderscheidt van het einde van een alinea. Iets dergelijks geldt voor de spaties.
1ST-Aid komt u met zijn eerste optie te hulp. Het programma vraagt naar de naam van een ASCII-tekstbestand en zet dat om naar een bestand in 1ST-Word formaat met de extensie .DOC.
In de praktijk zal blijken, dat 1ST-Aid vaak teveel alinea's samenvoegt. U zult dus met de hand aanpassingen moeten maken. Alle mogelijkheden van 1ST-Word staan nu echter ter beschikking om de tekst het juiste aanzien te geven.
Voor permanente alineascheiding in 1ST-Word: zet de cursor op de eerste letter van de nieuwe alinea. Druk daarna op <backspace> tot er geen spaties meer voor de eerste letter staan en geef een <return>. Blijven er wel een of meer spaties staan, dan zullen de twee alinea's bij de eerste reformat (F10) weer worden samengevoegd.

2. KONVERSIE NAAR ASCII

Nu de andere kant van het verhaal. 1ST-Word kan teksten in ASCII-formaat wegschrijven, maar doet dit door alle kodes die niet de standaard volgen (alle karakters van 128 tot 255) gewoon weg te laten.
Alle ë-s, è-s, ü-s en ø-s worden tijdens dit proces verwijderd, wat vooral Duitse en Franse teksten onleesbaar maakt. Maar ook het Nederlands blijft niet ongeschonden. Wat te denken van 'cofficint' (coëfficiënt)?
Ook schijnt het soms nodig te zijn om regels niet met <CR><LF> af te sluiten, maar met alleen <CR>.
Optie twee biedt een oplossing voor deze problemen. 1ST-Aid vraagt naar een 1ST-Word .DOC-bestand en zal dat omzetten naar een bestand met alleen ASCII-karakters.

Allereerst wordt echter de konversietabel getoond, met de mogelijkheid deze te wijzigen. In het mini-venster staan in de linkerkolom de tekens die in het DOC-bestand voor zouden kunnen komen en in de rechterkolom de vertalingen. Het apestaartje '@' houdt in dat het teken niet wordt vertaald, maar overgeslagen (behalve natuurlijk bij het apestaartje zelf). Door op een teken in de linkerkolom te klikken, kan een nieuwe vertaling (maximaal zes tekens) worden opgegeven. Antwoordt u hier slechts met<return>, dan verandert de vertaling in '@'.
Door de op de pijltjes te klikken, komt een ander deel van de tekenset in beeld. Als u tevreden over de konversietabel bent, kunt u hem saven en later weer gebruiken. De tabel wordt weggeschreven onder de naam 1ST-AID.TRN. Met een klik op 'EXIT' begint de vertaling.

3. TWEE KOLOMMEN AFDRUK

Dan de mogelijkheid om een tekst in twee kolommen af te drukken. Op het moment dat u de tekst in 1ST-Word schrijft, moet u al rekening houden met de kolombreedte. Optimaal is 0.9 maal de halve regellengte van de printer. Voor een standaard 80 kolomsprinter is dat 35 of 36 tekens.
Wie een oud bestand in twee kolommen wil afdrukken, heeft het echter niet moeilijk. Inladen, de "liniaal" korter maken en een tijdje op <F10> drukken volstaat.
Tijdens de konversie blijven alle tekststijlen (vet, kursief ...) behouden. Met harde en voorwaardelijke paginascheiding wordt rekening gehouden en ook plaatjes blijven mogelijk. Alleen in voetnoten is niet voorzien.
Het programma vraagt om een 1ST-Word DOC-bestand en maakt onder dezelfde naam een bestand aan met de extensie .CLM.
Vervolgens worden de printerbreedte en de tussenscheidingsbreedte gevraagd. Antwoord met <return> voor de standaardwaardes. Na wat berekeningen (die grafisch op het scherm worden ondersteund), zal het CLM-bestand worden aangemaakt. U kunt dit hierna via 1ST-Word(+) afdrukken. Zet hierbij de linker kantlijn wat kleiner.

4. TREFWOORDENREGISTER

De woorden die u in het trefwoordenregister wilt opnemen (de entries), moet u in de tekst in de lichte stijl zetten.
1ST-Aid stelt daarna in twee slagen de index samen. De eerste slag verzamelt en alfabetiseert alle entries; de tweede slag zoekt alle plaatsen waar een entry voorkomt en voegt het bladzijdenummer aan de index toe.

AANWIJZINGEN BIJ DE LISTING

Om ruimte te winnen is de listing in kolommen afgedrukt. Wanneer u in de listing het symbool => tegenkomt, is sprake van een afgebroken regel. U moet het symbool => zelf niet intikken en ook niet op RETURN drukken, maar gewoon verder gaan met de volgende regel.

Het is voldoende om een entry eenmaal licht te markeren. 1ST-Aid kijkt in de tweede slag naar het woord en niet langer naar de stijl.
Het markeren hoeft overigens niet per se de eerste maal dat het woord in de tekst voorkomt te gebeuren.
Iedere entry kan meer dan een woord lang zijn, maar mag niet meer dan 25 tekens bevatten (inklusief spaties). De entry moet op een regel staan. Het indexen negeert de spaties en zoekt wel over regeleindes, ook al is een entry afgebroken (hyphenation in 1ST-Word-Plus).
Het programma vraagt of de entry-markering verwijderd moet worden. Defaultwaarde is hier 'nee' (return). Toetst u 'j' of 'y' in, dan wordt in het origineel ieder woord weer in zwart weergegeven. Dit is de enige optie in het hele pakket die de originele file verandert!

DUBBELE ST

Bij het ontwikkelen van dit pakket heb ik intensief gebruik gemaakt van de processswitcher van Kuma (K-SWITCH). Zoals u misschien weet, verdeelt die de ST in twee helften. In de ene stond permanent Wordplus, in de andere op RAM-disk afwisselend GfA-Basic en een diskmonitor. Zo kon ik razendsnel met Wordplus een bestand maken en via de diskmonitor zien hoe het bestand opgeslagen werd. Op deze manier is de stuurkode van Wordplus 'gekraakt'.

De belangrijkste kodes zijn:

1E 0A 0D	einde regel
0A 0D	einde alinea
1E	rekbare spatie
1C	opvulling van de 'rek'
1F	formatteringsregel, bijv, liniaal of plaatje
0B nn	voorwaardelijke paginascheiding
1B (80+s)	stijl verandering (s= bitmasker van stijlen)

De eerste drie opties van het pakket berusten op goochelen met deze stuurkodes. Alleen de uitwerking pakt wat ingewikkeld uit. Telkens worden er een paar regels gelezen, bewerkt en naar het nieuwe bestand geschreven. De index-optie verschilt in die zin, dat er nauwelijks uit het originele bestand gekopieerd wordt.
Ten behoeve van een grote verwerkingssnelheid wordt het hele bestand in het geheugen geladen. Het verzamelen van de entries komt dan neer op het zoeken naar escapes ($1B), gevolgd door een getal waarin het tweede bit gezet is (lichte stijl). In de tweede slag wordt elk woord vergeleken met de eerste drie letters van elke entry. Komen die overeen, dan wordt ook de rest van het woord getest. Spaties, regeleindes en streepjes worden niet in de vergelijking betrokken.

Wim de Winter

```
' ***********************************
' * Programma    1st Aid            *
' * Doel         Hulp bij 1st-word+ *
' * Auteur       Wim de Winter      *
' ***********************************
'
@Messages
@Init
Do
  Tb$=Chr$(&H9)        ! tab
  Lf$=Chr$(&HA)        ! line feed
  Ff$=Chr$(&HC)        ! form feed
  Cr$=Chr$(&HD)        ! carriage return
  Cpb$=Chr$(&HB)       ! conditional p =>
age break
  Hyp$=Chr$(&H19)      ! afbreekstreepje
  Esc$=Chr$(&H1B)      ! escape
  Spc$=Chr$(&H1C)      ! opvulspatie
  Ind$=Chr$(&H1D)      ! indent
  Sft$=Chr$(&H1E)      ! soft space/cr =>
lf indicator
  Lay$=Chr$(&H1F)      ! layout record =>
 indicator
  '
  @Menu
  On Keuze% Gosub Ascii_to_1stword,1s =>
tword_to_ascii,Kolommen,Index
  Print #2
  Close
  Clear
  @Messages
Loop
'
Procedure Kolommen
  Restyle!=False
  No_more_layout!=False
  Source_page_nr%=1
  Dest_page_nr%=1
  @Open_files(".DOC",".CLM")
  @Pagelength
  @File_header
  @Draw_page
  @Do_columns
Return
'
Procedure Do_columns
  Dim Line_layout_p%(2*Nr_of_lines%), =>
Soft_page_alert%(2*Nr_of_lines%+1)
  Dim Layout_line$(100)
  Do
    If Line%<=Nr_of_lines%
      Line 161,195+Line%,189,195+Line%
    Else
      Line 286,195-Nr_of_lines%+Line% =>
,314,195-Nr_of_lines%+Line%
    Endif
    Inc Line%
    If Line%=Nr_of_lines%
      Inc Source_page_nr%
    Endif
    Lchr$=Left$(Line$,1)
    If Line%>2*Nr_of_lines% Or Lchr$= =>
Ff$ Or (Lchr$=Cpb$ And Asc(Mid$(Line$ =>
,2,1))>&H73)
      @Make_new_page
      If Lchr$=Ff$
        Let Line$=Mid$(Line$,2)
      Endif
      If Lchr$=Cpb$
        Let Line$=Mid$(Line$,3)
      Endif
    Endif
    If Mid$(Line$,1,1)=Cpb$ And Asc(M =>
id$(Line$,2,1))<=&H73
      Soft_page_alert%(Line%)=Asc(Mid =>
$(Line$,2,1))-&H10
      Let Line$=Mid$(Line$,3)
    Endif
    Let Line_adress%=Varptr(Line$)
    @Make_space
    If Instr(Line$,Hyp$)>0
      Poke Line_adress%+Instr(Line$,H =>
yp$)-1,45
    Endif
    If Restyle!
      @Restyle
    Endif
    If Instr(Line$,Esc$)>0
      @Styles
    Endif
    Pag$(Line%)=Line$
    Exit If Eof(#1)
    Repeat
      Line Input #1,Line$
      @Select_line
    Until Left$(Line$,1)<>Lay$ Or Eof =>
(#1)
  Loop
  Inc Line%
  @Make_new_page
Return
'
Procedure Justify(X%)
  Local C%,I%
  C%=0
  For I%=1 To Len(Pag$(X%))
    Char$=Mid$(Pag$(X%),I%,1)
    If Char$>Chr$(31)
      Inc C%
    Else
      If Char$=Esc$
        Dec C%
      Endif
    Endif
  Next I%
  Let Pag$(X%)=Pag$(X%)+Space$(Max(0, =>
Column_width%+Blanks%-C%))
Return
'
Procedure Styles
  Local I%
  I%=1
  While Instr(Line$,Esc$,I%)>0
    Inc I%
  Wend
  If Mid$(Line$,I%,1)>Chr$(&H80)
    Restyle!=True
    Style$=Mid$(Line$,I%,1)
    Let Line$=Line$+Esc$+Chr$(&H80)
  Else
    Restyle!=False
    Style$=""
  Endif
Return
'
Procedure Open_files(Ext1$,Ext2$)
  Path$="\"
  Print At(35,2);"SOURCE FILE:"
  Repeat
    Fileselect Path$+"*"+Ext1$,"",Fil =>
ename$
  Until Exist(Filename$) Or Filename$=""
  If Filename$<>""
    Counter.point=0
    While Instr(Filename$,"\",Counter =>
.point+1)
      Counter.point=Instr(Filename$," =>
\",Counter.point+1)
    Wend
    Path$=Left$(Filename$,Counter.point)
    Nf$=Mid$(Filename$,Counter.point+1)
    If Instr(Nf$,".")>0
      Nf$=Left$(Nf$,Instr(Nf$,".")-1)
    Endif
    Print At(32,2);"DESTINATION FILE:"
    Fileselect Path$+"*"+Ext2$,Nf$+Ex =>
t2$,Nf$
    Deffill 1,1
    Pbox 200,10,400,40
    Deffill 0,0
    If Nf$<>""
      Open "i",#1,Filename$
      Open "O",#2,Nf$
    Endif
  Endif
Return
'
Procedure Pagelength
  Line Input #1,Line$
  Pagelength%=Val(Mid$(Line$,2,3))
  Top_of_frm%=Val(Mid$(Line$,5,2))
  Head_margn%=Val(Mid$(Line$,7,2))
  Foot_margn%=Val(Mid$(Line$,9,2))
  Bot_of_frm%=Val(Mid$(Line$,11,2))
  Nr_of_lines%=Pagelength%-Top_of_frm =>
%-Head_margn%-Foot_margn%-Bot_of_frm%
  If Nr_of_lines%<1
    Alert 3,Msg$(5)+Str$(Nr_of_lines% =>
),1,"STOP",D
    Edit
  Endif
  Dim Pag$(Nr_of_lines%*2+1)
Return
'
Procedure File_header
  Local A$
  Column_width%=36
  Print At(19,11);Msg$(3);
  Let Printer_width%=80
  Input Printer_width$
  If Printer_width$>"0" And Printer_w =>
idth$<":"
    Let Printer_width%=Val(Printer_wi =>
dth$)
  Endif
  Print At(35,11);":";Space$(23);Prin =>
ter_width%
  While Left$(Line$,1)=Lay$
    Print #2,Line$
    Line Input #1,Line$
    If Mid$(Line$,2,1)="9"
      Column_width%=Instr(Line$,"]")- =>
Instr(Line$,"[")+1
      Blanks%=Printer_width%-5-2*Colu =>
mn_width%
      Do
        Print At(19,12);Msg$(6);Colum =>
n_width%
        Print At(19,13);Msg$(7);Blank =>
s%;" : "
        Print At(59,13);2*Column_widt =>
h%+Blanks%;" "
        Print At(19,16);"OK ";
        Input A$
        Exit If Instr("Nn",A$)=0
        Print At(19,14);Msg$(8);
        Input Blanks%
        Print At(57,14);"  ";Blanks%
      Loop
      Cc%=Column_width%-1
      Cb%=Cc%+Blanks%
      Let Line$=Lay$+"9["+String$(Cb% =>
,".")+Chr$(&H7F)+String$(Cc%-1,".")+"]"
    Endif
  Wend
Return
'
Procedure Init
  H$="  1 S T - A I D"
  S$="  1st  word-plus  toolkit"
  Dia=200/320
  For X1=0 To 320
    Xr=640-X1
    Y1=Dia*X1
    Yr=Dia*Xr
    Box X1,Y1,Xr,Yr
    Hidem
  Next X1
  Graphmode 3
  @Shrink(0,390,20,10,140,60,360,240)
  Box 140,60,500,300
  Graphmode 2
  Deftext 0,16,,60
  @Shrink(0,390,40,10,180,77,300,23)
  Text 180,100,H$
  Deftext ,0,,18
  @Shrink(0,390,30,10,180,120,300,20)
  Text 180,140,S$
  Deftext ,,2700,4
  @Shrink(0,370,10,30,620,20,8,350)
  Text 620,20,"(c) 1987 by Wim de Win =>
k aan Zee =>
(NL)"
  Graphmode 3
  @Shrink(0,390,40,10,150,100,340,10)
  Box 150,110,490,100
  Deftext 1,,0,13
  Graphmode 1
  @Shrink(0,0,30,15,200,160,250,100)
  Alert 0,Msg$(1),1," OK |Author",D%
  If D%=2
    Alert 3,Msg$(2),1,"OK",D%
  Endif
  Deffill 0,0
  Pbox 140,150,500,300
Return
'
Procedure Shrink(P1,P2,P3,P4,P5,P6,P7 =>
,P8)
  Sdpoke Gintin+0,P1
  Sdpoke Gintin+2,P2
  Sdpoke Gintin+4,P3
  Sdpoke Gintin+6,P4
  Sdpoke Gintin+8,P5
  Sdpoke Gintin+10,P6
  Sdpoke Gintin+12,P7
  Sdpoke Gintin+14,P8
  Gemsys (73)
  Hidem
Return
'
Procedure Make_new_page
  Sound 1,15,1,3,10
  Sound 1,0,0
  If Not Odd(Line%)
    Pag$(Line%)=""
  Else
    Dec Line%
  Endif
  For I%=1 To (Line%)/2
    If Line%/2-(I%-1+Soft_page_alert%( =>
I%))<0
      @Soft_page(I%)
    Endif
  Next I%
  For I%=1 To (Line%)/2
    If Line_layout_p%(I%)>0 Or Line_l =>
ayout_p%(I%+Line%/2)>0 Then
      @Print_layout_lines(I%,1)
      @Print_layout_lines(I%+Line%/2, =>
Column_width%+Blanks%)
    Endif
    @Justify(I%)
    Print #2,Pag$(I%);Pag$(I%+Line%/2)
    Line 361,195+I%,389,195+I%
    Line 401,195+I%,429,195+I%
  Next I%
  Print #2,Ff$;
  Let Line%=1
  Arrayfill Line_layout_p%(),0
  Arrayfill Soft_page_alert%(),0
  Erase Layout_lines$()
```

```
  Dim Layout_lines$(100)
  Let Next_layout_l%=0
  Inc Dest_page_nr%
  Inc Source_page_nr%
  @Draw_page
Return

Procedure Make_space
  Let Line_adress%=Varptr(Line$)
  While Instr(Line$,Sft$)>0
    Poke Line_adress%+Instr(Line$,Sft =>
$)-1,32
  Wend
  While Instr(Line$,Spc$)>0
    Poke Line_adress%+Instr(Line$,Spc =>
$)-1,32
  Wend
  While Instr(Line$,Ind$)>0
    Poke Line_adress%+Instr(Line$,Ind =>
$)-1,32
  Wend
Return
'
Procedure Restyle
  Local P%,L1%
  L1%=Len(Line$)
  P%=1
  While (Mid$(Line$,P%,1)<=Chr$(&H20) =>
 And Mid$(Line$,P%,1)<>Esc$) And P%<=L1%
    Inc P%
  Wend
  If Mid$(Line$,P%,1)<>Esc$ And P%<=L1%
    Let Line$=Left$(Line$,P%-1)+Esc$+ =>
Style$+Mid$(Line$,P%)
  Endif
Return
'
Procedure Select_line
  If (Left$(Line$,1)=Lay$ And Mid$(Li =>
ne$,2,1)<>"9") And Not No_more_layout!
    If Line_layout_p%(Line%+1)=0
      Inc Next_layout_l%
      Let Line_layout_p%(Line%+1)=Nex =>
t_layout_l%
    Endif
    Layout_line$(Next_layout_l%)=Line$
    Inc Next_layout_l%
  Endif
Return
'
Procedure Print_layout_lines(I%,Start =>
_column%)
  Local J%
  If Line_layout_p%(I%)>0 Then
    J%=0
    Repeat
      Layo$=Layout_line$(Line_layout_ =>
p%(I%)+J%)
      If Mid$(Layo$,2,1)="8"
        Mid$(Layo$,5,2)=Str$(Start_co =>
lumn%-1)
      Endif
      Print #2,Layo$
      Inc J%
    Until Layout_line$(Line_layout_p% =>
(I%)+J%)=""
  Endif
Return
'
Procedure Soft_page(I%)
  If Nr_of_lines%-(I%-1+Soft_page_ale =>
rt%(I%))>0
    Let Newline%=2*(I%-1+Soft_page_al =>
ert%(I%))
    For J%=Line%+1 To Newline%
      Pag$(J%)=""
    Next J%
    Let Line%=Newline%
  Else
    Print "%1ST-E-NEVBPR, This shoul =>
d never be printed ???"
  Endif
Return
'
Procedure Draw_page
  Deffill 0,0
  Graphmode 1
  Pbox 140,150,500,300
  Box 150,175,225,265
  Box 160,195,190,195+Nr_of_lines%
  Box 250,175,325,265
  Box 285,195,315,195+Nr_of_lines%
  Box 350,175,440,265
  Box 360,195,390,195+Nr_of_lines%
  Box 400,195,430,195+Nr_of_lines%
  Text 170,225,Str$(Source_page_nr%)
  Text 295,225,Str$(Source_page_nr%+1)
  Text 391,225,Str$(Dest_page_nr%)
  Graphmode 3
Return
'
@Make_table
Procedure Make_table
  Translatie_tabel:
  Data C,ue,e,ae,a,a,a,c,e,e,e,i,i,i, =>
Ae,A,<
  Data E,@,@,o,o,o,u,u,y,O,Ue,c,@,Y,B =>
,f,<
  Data a,i,o,u,n,N,a,o,?,@,@,1/2,1/4, =>
i,<,>,<
  Data a,o,O,o,@,@,A,A,O,@,',',@,@,@,@,<
  Data y,Y,@,@,@,@,@,@,@,@,@,@,@,@,@,@,<
  Data @,@,@,@,@,@,@,@,@,@,@,@,@,par. =>
,@,@,<
  Data alfa,beta,Gamma,pi,@,@,mu,tau, =>
@,theta,omega,delta ,Phi,phi,@,@,<
  Data @,ca.,>=,<=,@,@,/,@,@,@,.,@,@, =>
@,@,@,<
  Restore Translatie_tabel
  Dim Trans$(255)
  For I%=0 To 7
    For J%=0 To 15
      Read Trans$(16*I%+J%+128)
    Next J%
    Read Dummy$
  Next I%
  For I%=0 To 31
    Trans$(I%)="@"
  Next I%
  For I%=32 To 127
    Trans$(I%)=Chr$(I%)
  Next I%
  For I%=16 To 25
    Trans$(I%)=Str$(I%-16)
  Next I%
  Trans$(9)=Chr$(9)   !"<TAB>"
  Trans$(10)=Chr$(10) !"<LF>"
  Trans$(12)=Chr$(12) !"<FF>"
  Trans$(13)=Chr$(13) !"<CR>"
  Trans$(31)="-"      ! woord afgebroken
  Box 140,150,500,300
  Box 150,160,230,290
  Line 165,160,165,290
  Line 150,175,230,175
  Line 150,275,230,275
  Box 400,175,450,200
  Box 400,215,450,240
  Box 400,255,450,280
  Deftext ,,,13
  Graphmode 2
  Text 154,173,Chr$(1)
  Text 154,288,Chr$(2)
  Text 410,193,"LOAD"
  Text 410,233,"SAVE"
  Text 410,273,"EXIT"
  Text 235,165,"TRANSLATION CHARACTER =>
 TABLE"
  Graphmode 1
  Deftext ,,,6
  Deffill 0,0
  I%=128
  Klaar!=False
  Showm
  Do
    Pbox 166,176,229,274
    For J%=0 To 8
      Text 154,185+10*J%,Chr$(I%+J%)
      Text 180,185+10*J%,Trans$(I%+J%)
    Next J%
    Repeat
    Until Mousek>0
    Mouse X%,Y%,Z%
    Exit If Z%=2 Or Klaar!
    If X%>400 And X%<450
      Graphmode 3
      Deffill 1,1
      If Y%>175 And Y%<200
        Pbox 400,175,450,200
        @Load_trans
        Pbox 400,175,450,200
      Endif
      If Y%>215 And Y%<240
        Pbox 400,215,450,240
        @Save_trans
        Pbox 400,215,450,240
      Endif
      If Y%>255 And Y%<280
        Pbox 400,255,450,280
        Klaar!=True
      Endif
      Graphmode 1
      Deffill 0,0
    Endif
    If X%<165 And X%>150
      Pause 10
      If Y%<175 And Y%>150
        Sub I%,8
        I%=Max(0,I%)
      Endif
      If Y%<290 And Y%>275
        Add I%,8
        I%=Min(247,I%)
      Endif
      If Y%>175 And Y%<275
        J%=(Y%-185)/10+1
        If I%+J%=64
          Print Chr$(7);
        Else
          Graphmode 3
          Deffill 1,1
          Pbox 151,187+10*J%,229,177+ =>
10*J%
          Print At(35,12);Space$(7)
          Print At(35,12);">";
          Form Input 6,Trans$(I%+J%)
          If Trans$(I%+J%)=""
            Trans$(I%+J%)="@"
          Endif
          Pbox 151,187+10*J%,229,177+ =>
10*J%
          Graphmode 1
          Deffill 0,0
        Endif
      Endif
    Endif
  Loop
  Pbox 140,150,500,300
  Hidem
Return
'
Procedure Load_trans
  Local I%
  If Exist("1st_AID.TRN")
    Open "i",#5,"1st_AID.TRN"
    For I%=0 To 255
      Line Input #5,Trans$(I%)
    Next I%
    Close #5
  Else
    Alert 3,"* File not found:|  1ST_ =>
AID.TRN",1,"RETURN",D%
  Endif
Return
'
Procedure Save_trans
  Local I%
  Open "O",#5,"1st_AID.TRN"
  For I%=0 To 255
    Print #5,Trans$(I%)
  Next I%
  Close #5
Return
'
Procedure 1stword_to_ascii
  @Open_files(".DOC",".TXT")
  @Make_table
  Box 170,250,470,275
  Print At(23,12);Msg$(18)
  Deffill 1,1
  While Not Eof(#1)
    Nline$=""
    Line Input #1,Line$
    Pbox 170,250,470-300*(Lof(#1)-Loc =>
(#1))/Lof(#1),275
    Hidem
    @Make_space
    If Not Left$(Line$,1)=Chr$(&H1F)
      Repeat
        C%=Asc(Line$)
        C$=Trans$(C%)
        If C$<>"@" Or C%=64
          Nline$=Nline$+C$
        Endif
        If C%=&H1B Or C%=&HB
          N%=3
        Else
          N%=2
        Endif
        Let Line$=Mid$(Line$,N%)
      Until C%=0
      Print #2,Nline$
    Endif
  Wend
Return
'
Procedure Index
  @Open_files(".DOC",".NDX")
  @Pagelength
  Lof%=Lof(#1)
  Close #1
  Print At(21,12);Msg$(19);
  Form Input 1,Answer$
  Let Rem_flags!=(Instr("JjYy",Answer =>
$)>0)
  @File_in_memory
  @Collect_entries
  If Rem_flags!
    Bsave Filename$,Start%,Lof%
  Endif
  @Sort_entries
  @Make_index
Return
'
Procedure File_in_memory
  Let Dimmer%=Lof%/150
  Dim Index0$(Dimmer%),Index1$(Dimmer =>
%),Index2$(Dimmer%,2)
  If (Not Fre(0)>Lof%+1000)
    Alert 3,"Not enough memory space =>
avail-|able. Decrease Ramdisksize or| =>
reboot with fewer accessories.",1,"CA =>
NCEL",D%
```

```
    Else
      On Break Gosub Release
      Start%=Gemdos(&H48,L:Lof%)
      Bload Filename$,Start%
    Endif
  Return
  '
  Procedure Collect_entries
    I%=Start%
    Nr_of_words%=0
    Let Line$=Space$(25)
    Deffill 0,0
    Pbox 140,150,500,300
    Deffill 1,1
    Box 170,250,470,275
    Print At(22,12);Msg$(15)
    Repeat
      If Peek(I%)=&H1B
        Inc I%
        If Peek(I%) And 2
          If Rem_flags!
            Poke I%,Peek(I%) And (Not 2)
          Endif
          Entry!=True
          Repeat
            Inc I%
            If Peek(I%)=&H1B
              Inc I%
              If (Peek(I%) And 2)
                Entry!=True
                If Rem_flags!
                  Poke I%,Peek(I%) And =>
(Not 2)
                Endif
              Else
                Entry!=False
              Endif
            Endif
          Until (Peek(I%)>32 And Peek(I =>
%-1)<>&H1B) Or Not Entry!
          J%=I%
          If Entry!
            Repeat
              Inc I%
            Until Peek(I%)=&H1B And Not =>
 (Peek(I%+1) And 2)
            If I%-J%>=3
              Bmove J%,Varptr(Line$),Mi =>
n(I%-J%,25)
              Inc Nr_of_words%
              If Nr_of_words%>Lof%/150
                If Fre(0)<40*Dimmer%
                  Alert 3,Msg$(4),1,"re =>
cover|cancel",D%
                Endif
                If D%=2
                  Edit
                Else
                  Dim Copy$(Dim?(Index1 =>
$()))
                  Swap Copy$(),Index1$()
                  Erase Index1$()
                  Erase Index2$()
                  Mul Dimmer%,1.5
                  Dim Index1$(Dimmer%), =>
Index2$(Dimmer%,1)
                  Swap Copy$(),Index1$()
                  Erase Copy$()
                Endif
              Endif
              Index1$(Nr_of_words%)=Line$
              Index0$(Nr_of_words%)=Spa =>
ce$(25)
              Spc%=0
              For Ii%=1 To 25
                C$=Mid$(Line$,Ii%,1)
                If C$=" "
                  Spc%=Instr(Index0$(Nr =>
_of_words%)," ")
                  Mid$(Index0$(Nr_of_wo =>
rds%),Spc%,1)=C$
                Endif
              Next Ii%
              Index0$(Nr_of_words%)=Lef =>
t$(Index0$(Nr_of_words%),Spc%)
              Let Line$=Space$(25)
            Endif
          Endif
        Endif
      Endif
      Inc I%
      X%=(I%-Start%)*300/Lof%+170
      If X%>Lx%
        Pbox 170,275,X%,250
        Lx%=X%
      Endif
    Until I%>Lof%+Start%
  Return
  '
  Procedure Sort_entries
    For I%=1 To Nr_of_words%
      J%=0
      Repeat
        Inc J%
      Until Index1$(I%)<=Index2$(J%,1) =>
Or Index2$(J%,1)=""
      If Not (Index1$(I%)=Index2$(J%,1))
        K%=J%
        Hulp$=""
        Repeat
          Swap Index2$(K%,1),Hulp$
          Inc K%
          Nnow%=Max(Nnow%,K%)
        Until Index2$(K%,1)=""
        Index2$(K%,1)=Hulp$
        K%=25
        While Mid$(Index1$(I%),K%,1)=" "
          Dec K%
        Wend
        Index2$(J%,1)=Left$(Index1$(I%) =>
,K%)
        Index2$(J%,2)=IndexC$(I%)
      Endif
    Next I%
    Erase Index1$()
    Erase Index0$()
    Nr_of_words%=Nnow%
    For I%=1 To Nr_of_words%
      Index2$=Index2$+Upper$(Left$(Inde =>
x2$(I%,1),3))+Chr$(0)
    Next I%
  Return
  '
  Procedure Make_index
    I%=Start%
    Print At(22,14);
    Input "start met pagina ";Page%
    Let Line%=1
    Test$=Space$(3)
    Deffill 0,0
    Pbox 140,150,500,300
    Deffill 1,1
    Box 170,250,470,275
    Print At(22,12);Msg$(16)
    Lx%=0
    Repeat
      Chr%=Peek(I%)
      If Peek(I%)=&H1F
        Repeat
          Inc I%
        Until Peek(I%)=&HD
        Inc I%
      Endif
      If Chr%=&HD
        Inc Line%
      Endif
      If Chr%=&HC Or (Chr%=&HB And Peek =>
(I%+1)>&H73) Or Line%>Nr_of_lines%
        Inc Page%
        Let Line%=1
      Endif
      If Chr%>32 And (Peek(I%-1)<>&H1B)
        Bmove I%,Varptr(Test$),3
        Test$=Upper$(Test$)
        If Instr(Index2$,Test$)>0
          @Test_index(I%)
        Endif
        While Peek(I%+1)>32
          Inc I%
        Wend
      Endif
      Inc I%
      X%=(I%-Start%)*300/Lof%+170
      If X%>Lx%
        Pbox 170,275,X%,250
        Lx%=X%
      Endif
    Until I%>Start%+Lof%
    For I%=1 To Nr_of_words%
      Swap Index2$(I%,1),Line$
      @Make_space
      Index2$(I%,1)=Space$(25)
      Lset Index2$(I%,1)=Line$
      Print #2,Index2$(I%,1);Index2$(I%,0)
    Next I%
    @Release
  Return
  '
  Procedure Release
    Void Gemdos(&H49,L:Start%)
  Return
  '
  Procedure Test_index(Pos%)
    Local I%,J%,K%,C%,Lc%
    I%=1
    Repeat
      Strpos%=Instr(Index2$,Test$)/4+1
      Partner$=Upper$(Index2$(Strpos%,1))
      Test2$=""
      Clr J%,K%,Lc%
      Repeat
        C%=Peek(Pos%+J%)
        If C%>32 And Lc%<>&H1B
          Test2$=Test2$+Chr$(C%)
          Inc K%
        Endif
        Inc J%
        Lc%=C%
      Until K%>=Len(Partner$)
      Test2$=Upper$(Test2$)
      If Test2$=Partner$
        If Instr(Index2$(Strpos%,0)," " =>
+Str$(Page%))=0
          If Not (Index2$(Strpos%,0)="")
            Index2$(Strpos%,0)=Index2$( =>
Strpos%,0)+","
          Endif
          Index2$(Strpos%,0)=Index2$(St =>
rpos%,0)+" "+Str$(Page%)
        Endif
        I%=Len(Index2$)
      Endif
      Add I%,4
    Until Instr(Index2$,Test$,I%)=0
  Return
  '
  Procedure Menu
    Deffill 0,0
    Graphmode 1
    Pbox 140,150,500,300
    Print At(29,11);Msg$(9)
    Print At(19,13);Msg$(10)
    Print At(19,14);Msg$(11)
    Print At(19,15);Msg$(12)
    Print At(19,16);Msg$(13)
    Print At(19,18);Msg$(14);
    Input Keuze%
    If Keuze%>=1 And Keuze%<=4
      Deffill 0,0
      Pbox 140,150,500,300
    Else
      Edit
    Endif
  Return
  '
  Procedure Ascii_to_1stword
    @Open_files(".TXT",".DOC")
    Box 170,250,470,275
    Deffill 1,1
    Print At(23,12);Msg$(17)
    While Not Eof(#1)
      Line Input #1,Line$
      Pbox 170,250,470-300*(Lof(#1)-Loc =>
(#1))/Lof(#1),275
      Hidem
      If Line$=""
        Print #2
      Else
        Print #2,Sft$
      Endif
      Let Line_adress%=Varptr(Line$)
      For I%=0 To Len(Line$)-1
        If Peek(Line_adress%+I%)=32
          If Peek(Line_adress%+I%-1)=&H =>
1E Or Peek(Line_adress%+I%)=&H9
            Poke Line_adress%+I%,&H1C
          Else
            Poke Line_adress%+I%,&H1E
          Endif
        Endif
      Next I%
      Print #2,Line$;
    Wend
  Return
  '
  Procedure Messages
    Dim Msg$(20)
    Msg$(1)="This program is strictly P =>
D.|and may not be sold nor|commercial =>
ly published without|prior permission =>
 of the Author"
    Msg$(2)="Wim de Winter|Tappenbeckst =>
k aan Zee"
    Msg$(3)="printer breedte (80):"
    Msg$(4)="Teveel entries.|Geheugento =>
estand kritiek."
    Msg$(5)="Onwaarschijnlijke pagina|l =>
engte:"
    Msg$(6)="kolombreedte :             =>
         "
    Msg$(7)="paginabreedte bij scheidin =>
gsbreedte "
    Msg$(8)="geef scheidingsbreedte     =>
         "
    Msg$(9)="OPTIES:"
    Msg$(10)="ASCII       --> 1stWord    =>
     1"
    Msg$(11)="1stWord     --> ASCII      =>
     2"
    Msg$(12)="Zet 1stWord-file in 2 kol =>
ommen       3"
    Msg$(13)="Index 1stWord-file         =>
     4"
    Msg$(14)="Uw keuze                   =>
     "
    Msg$(15)="Entries worden verzameld"
    Msg$(16)="File-index wordt samenges =>
teld "
    Msg$(17)="Fileconversie ASCII --> 1 =>
st-Word"
    Msg$(18)="Fileconversie 1st-Word -- =>
> ASCII"
der index-vlaggen ui =>
t origineel ? "
Return
```


Atari Corporation, tot voor kort een verlieslijdende onderneming in spelletjes- en homecomputers, is sinds de introduktie van de ST helemaal terug. Er worden indrukwekkende omzetten en dito winstcijfers gerealiseerd. Het concern is inmiddels uit de schulden en zit boordevol plannen voor nog meer nieuwe produkten tegen nog lagere prijzen.
Opmerkelijk daarbij is dat Atari zich steeds meer richt op de zakelijke gebruikers; een markt waar IBM en -compatibles en in mindere mate Apple Macintosh de dienst leken uit te maken.
Inmiddels is in Nederland de 15-duizendste ST verkocht; van dit aantal wordt naar schatting zo'n 30 percent zakelijk gebruikt. De nieuwe professionele Mega ST's, een supergoedkope laserprinter. een IBM-compatible PC, een (eind 1987 uit te brengen) grafisch werkstation en een nog snellere en geavanceerdere opvolger van de ST, de Atari TT, geven duidelijk aan waar Atari naar toe wil: een stevige positie in zowel de personal computermarkt als in de spelletjes- en homecomputermarkt en straks ook in de minicomputermarkt.
Atari-topman Jack Tramiel zei het op de Hannover Messe al: „We willen marktleider zijn in alle drie de segmenten."
Reden genoeg om eens met Atari Benelux te gaan praten over de vraag hoe men in Nederland de zakelijke markt denkt te gaan veroveren.

'De ST is veel sneller terugverdiend dan de PC'

Wilfried de Graaf

„Niet de aanschafprijs, maar de terugverdientijd is de belangrijkste kostenfaktor. En de terugverdientijd is bij een ST opvallend kort." Dat is het antwoord van sales- en marketing manager Wilfried de Graaf van Atari Benelux op de vraag met welke argumenten hij denkt zakelijke gebruikers ervan te kunnen overtuigen dat ze beter af zijn met een ST dan met een IBM-PC.
„Vrijwel iedereen kan na een korte introduktie uit de voeten met een ST, terwijl je voor een PC vaak speciale cursussen van een dag of wat nodig hebt om met een bepaald programma te kunnen werken. Die trainingen zijn de echte geldverslinders. Daar gaat vaak bijna evenveel geld in zitten als in de aanschaf. En dan nog hebben veel mensen moeite met het gebruik van hun computer. Het zou aardig zijn om eens te onderzoeken hoeveel PC's er bij bedrijven ongebruikt staan, omdat de mensen er niet mee overweg kunnen. Ik denk dat het schokkende cijfers zou opleveren."

- Als de ST zichzelf veel sneller terugverdient dan een PC, waarom gaat Atari dan toch PC's maken? Daarmee ontkracht Atari zijn eigen verkoopargument voor de ST.
De Graaf: „We hebben te maken met een markt die verdeeld is in compatible en non-compatible computers. Zo'n 70 percent van de markt wil een IBM of -compatible, omdat de buurman die ook heeft. Slechts 30 percent is geïnteresseerd in non-compatible. Ik denk dat de grafisch georiënteerde computers zoals de Atari ST, Apple Macintosh en de Commodore Amiga, wel in staat zijn om een paar procentjes van die markt af te snoepen. Ik verwacht zelfs dat MS-DOS z'n langste tijd heeft gehad, en dat alle computers van de nieuwe generatie zullen werken volgens het What You See Is What You Get-principe. Maar feit blijft dat de markt op dit moment, ondanks een aanzienlijk aantal nadelen, in meerderheid voor compatible computers kiest. En onze leus is Atari maakt computers betaalbaar, niet Atari maakt ST's betaalbaar."

- What They Want Is What They Get?
De Graaf: „Precies. Overigens, de Atari PC is niet zomaar de zoveelste kloon op de markt. We hebben wel degelijk iets toegevoegd aan het IBM-concept, door standaard een hoge grafische resolutie in te bouwen en - evenals de ST - de computer te leveren met GEM en een muis. Maar als je voor een compatible computer kiest, betekent het ook dat je voor MS-DOS kiest, en dus voor een gebruiksonvriendelijk besturingssysteem dat niet meer informatie geeft dan A>. Het harde argument dat de terugverdiendtijd van een ST veel korter is dan van een PC, blijft volledig overeind."

- De gebruiksvriendelijkheid van de ST is dus het belangrijkste verkoopargument. Maar hoe zit het met de software? Voor de PC zijn in de afgelopen jaren duizenden programma's van vaak zeer hoge kwaliteit geschreven. De ontwikkeling van zakelijke software voor de ST begint nu pas goed op gang te komen.
De Graaf: „Er wordt vaak gezegd dat er onvoldoende professionele programma's zouden zijn voor de ST. Ik bestrijd dat. In de eerste plaats is het zo dat de ontwikkeling van programmatuur voor de PC pas na verloop van enkele jaren goed begon te lopen. Wat dat betreft is er voor de ST na anderhalf jaar al een opvallend groot aantal programmatitels beschikbaar; verhoudingsgewijs veel meer dan destijds voor de PC.
In de tweede plaats: voor de meest gebruikte zakelijke toepassingen zijn er ST-programma's die zich zondermeer kunnen meten met vergelijkbare programma's voor de PC. Ga het rijtje maar na. VIP Professional is een minstens even krachtige en zelfs snellere spreadsheet dan Lotus 1-2-3. Hetzelfde geldt voor DB-Man ten opzichte van dBase-III. En sinds kort is er Adimens, een relationele database die volledig GEM-ondersteund werkt en daarbij ook nog eens razendsnel is. Datzelfde pakket kostte voor Wang-computers, waarvoor het oorspronkelijk is ontwikkeld, vele duizenden guldens."

- Maar voor de belangrijkste zakelijke toepassing, tekstverwerking, ben ik nog geen programma tegengekomen dat de mogelijkheden van de ST volledig benut.
De Graaf: „Daar komt dan binnenkort verandering in. Allereerst is nu een volledig Nederlandse versie van 1st Word Plus beschikbaar. Het meest opvallende daarvan is dat grafieken en tekeningen in de tekst kunnen worden opgenomen. Dan is er Write, de ST-versie van Microsoft Word, dat alom wordt beschouwd als een van de allerbeste tekstverwerkers. Dat programma is vooral geschikt voor mensen die heel omvangrijke documenten moeten schrijven; het heeft bijvoorbeeld zeer uitgebreide mogelijkheden voor fonts, pagina-indeling en voetnoten. En tenslotte wordt ook WordPerfect voor de ST uitgebracht.
Het is dus al lang niet meer zo dat er alleen door kleine softwarehuizen programma's voor de ST worden geschreven. Overigens, ook in Nederland wordt er opvallend goede software gemaakt. Bijvoorbeeld Projecta-4 en Factura-4, een kompleet financieel administratiepakket voor het midden- en kleinbedrijf. Of Arkey, een programma waarmee architekten bouwontwerpen kunnen maken en zelfs komplete bestekken kunnen doorrekenen. Er gebeurt echt heel veel."

- Behalve de prijs, de kwaliteit van de hardware en software, is het vooral de service die een doorslaggevende rol speelt bij de aanschaf van een computersysteem. Daarover hoor ik veel klachten. Het lijkt me dat juist de service de zwakke schakel

is bij Atari.

De Graaf: „Service is in de eerste plaats een zaak van de dealer. In de adviesprijzen zit een redelijke marge verwerkt, waardoor de dealer ook aandacht kan besteden aan de after sales. Maar wie koopt bij een computerzaak die ver onder de adviesprijzen werkt, hoeft niet te rekenen op veel service van zo'n zaak. Dat kan ook niet, want daarvoor heeft de dealer z'n marge te klein gemaakt."

- Maar hoort die dealer dan wel thuis in de Atari-organisatie? Als je de zakelijke markt wilt veroveren zul je er toch voor moeten zorgen dat je dealernet in orde is.

De Graaf: „Er worden dan ook regelmatig dealers van de lijst afgevoerd, die naar onze mening te weinig service verlenen of die klanten met een kluitje het riet in sturen. Als we daar herhaaldelijk klachten over krijgen, trekken we die na en als dan blijkt dat de klachten gegrond zijn, wordt het dealerschap ingetrokken. Gelukkig hebben we veel aanvragen van computerzaken, ook heel grote, die graag Atari-dealer willen worden. We hebben zelfs een dealerstop moeten invoeren."

- U schuift de verantwoordelijkheid nu door naar de dealers, maar ook van hun kant hoor ik klachten over Atari Benelux. Bijvoorbeeld over onderdelen die niet op voorraad zijn en over leveringsproblemen met de computers. Terwijl u eind vorig jaar uitdrukkelijk heeft gezegd dat de leveringsproblemen verleden tijd zouden zijn.

De Graaf: „Sommige dealers hebben inderdaad nog steeds leveringsproblemen. Dat heeft niet zozeer te maken met de produktiekapaciteit van de Atari-fabriek in Taiwan, want dat is een van de grootste ter wereld. Het heeft te maken met planning. De computers worden vanuit Taiwan verscheept naar Europa; daardoor zit er zo'n twee tot drie maanden tussen bestelling en aflevering. Vooral kleine dealers willen of durven niet zolang van tevoren te plannen, uit angst dat ze met een grote voorraad blijven zitten. Die zijn gewoon te voorzichtig; bij een aktieve dealer worden de ST's verkocht als warme broodjes."

- Als ik het goed begrijp kun je de goede dealer dus herkennen aan twee dingen: hij is niet de goedkoopste, en heeft voldoende ST's in z'n magazijn. Een aantal Atari-dealers heeft voorgesteld om de 'betere' dealers te onderscheiden van de rest door een organisatie van ster-dealers in het leven te roepen. Wat vindt u daarvan?

De Graaf: „Wij hebben er geen behoefte aan om onderscheid te maken tussen onze dealers. De ST is een computer voor de massa, die moet je geen exklusieve status geven. En dus moet je ook geen net van exklusieve dealers opzetten.

Het karakter en de prijsstelling van de ST brengt met zich mee dat die zowel via hobby- als professionele dealers wordt verkocht. De eindgebruiker moet zelf uitmaken bij wie hij wil kopen: voor een bodemprijs bij een hobby-dealer, met het risico dat hij een slechte nazorg krijgt; of voor een paar honderd gulden extra bij een professionele dealer, waarbij hij dan ook moet kunnen rekenen op uitstekende service.

Toch zijn we daar de laatste tijd wat anders over gaan denken. Als het ontbreken van een professioneel dealernet tot problemen dreigt te leiden, overwegen we om de duurdere ST's en randapparatuur, zoals de laserprinter, alleen via professioneel ingestelde dealers te gaan verkopen. Maar zover is het, gelukkig, nog niet."

■ *Alfred Konijnenbelt*

SPECIAL DISK NR.5

Sapristi, de labelspecialist

Alweer de vijfde schijf in onze speciale software-serie voor abonnees. En wat voor één: SAPRISTI is opgezet om het u heel wat makkelijker te maken. Eén van de meest praktische toepassingen van een computer is het maken van labels. SAPRISTI is daarin op drie manieren gespecialiseerd:

DISKETTELABELS - het programma leest de inhoud van een schijf en drukt die af op een '3 1/2 inch-etiket'. Eindelijk een overzichtelijke verzameling diskettes.

ADRESLABELS - het bekende etiket voor naam, adres, postkode en woonplaats, naar wens uitgebreid met telefoonnummer en een persoonlijk kenmerk. Inklusief database met uitgebreide sorteer- en zoekmogelijkheden.

ONTWERPLABELS - vrije mogelijkheden om een eigen layout samen te stellen. Afmetingen, schriftsoorten, regelafstanden, centreren, enz. instelbaar. Ideaal voor een persoonlijk etiket.

ETIKETTEN
met een vrije layout
u maakt ze eenvoudig en snel
met
SAPRISTI

START
M. GIJZENBURG 14
2907 HG CAPELLE a/d IJSSEL

ANALYZER.TOS
ARC.TTP
COPYIIST.PRG
DESKTOP.INF
BARREL.TOS
COPYST18.PRG
DISKDOC.PRG
FCOPY1.RSC

BLACK.PRG
DATETIME.PRG
DUMPIT.PRG
INTRAM.ACB
MOBZKEY.ACB
MOBZUTIL.ACB
PROCO130.PRG
SAMPLE_3.TOS
COMMAND.PRG
DESKTOP.INF
FRAC3D.PRG
INTRAM.RSC
MOBZKEY.RSC
MOBZUTIL.RSC
PROCOP22.PRG
SPELLING.DIC
*60HERTZ.COL
*GFATTP

● Verdere features: bijgeleverde RAM-disk voor extra snelle prestaties.

SAPRISTI, DE LABEL-SPECIALIST kost u als abonnee slechts f 39,-. (niet-abonnees betalen f 49,-)

START DOET MEER ★ VOOR ABONNEES ★

Projecta-4 / Faktura-4 is boekhouden met plezier.

Debiteuren
Krediteuren
Kas, bank, giro
Balans - V&W
Voorraad
Uren-registratie
Projekt-administratie
Fakturering

Projecta-4 / Faktura-4 is een van de plezierigste softwarepakketten op financieel gebied voor MS-DOS computers en de Atari-ST. Het heeft een ongekend groot gebruiksgemak en biedt standaard alles wat u van een serieus zakelijk pakket mag verwachten. Dat betekent dat u er voor nu en in de toekomst volledig mee uit de voeten kunt zonder eindeloos te moeten blijven investeren. Sterker nog: ons service-kontrakt geeft u het recht op gratis nieuwe versies als ons pakket straks nog uitgebreider wordt. En het geeft u tevens de zekerheid van een jaar lang uitstekende support! En dat alles voor een uiterst aangename prijs. Geen wonder dat er nu al honderden tevreden gebruikers zijn!

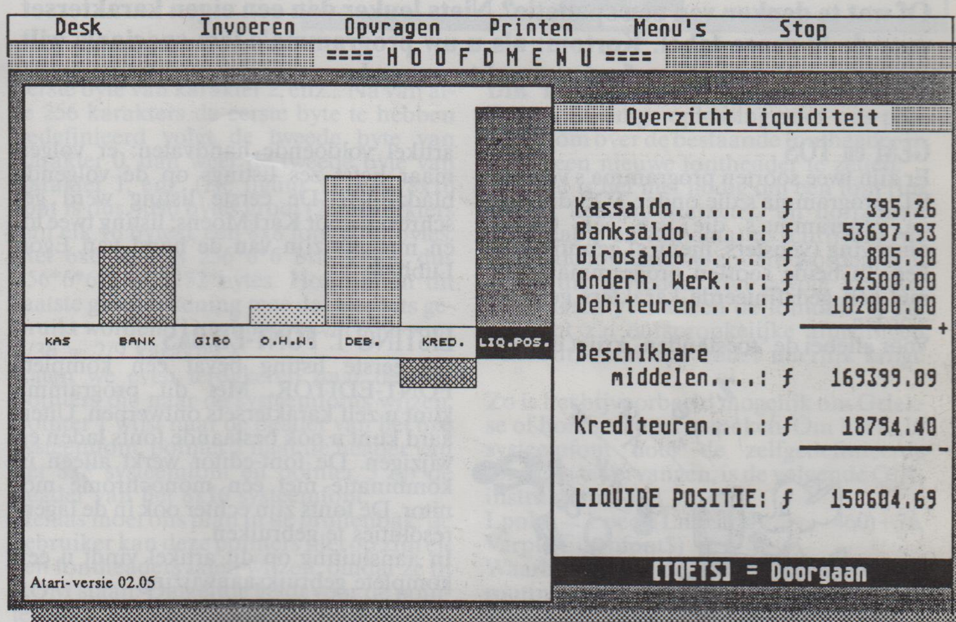
UIT DE VAKPERS:

Het is natuurlijk bijzonder aardig om positieve reakties te krijgen op een produkt waarin je als maker gelooft. Zeker als de gebruikers - maar ook de vakmensen - onze filosofie achter het produkt blijken te herkennen.

Onder het kopje 'Projecta-4 - Management-gericht' schrijft P.C.M., het toonaangevende computerblad:
"De handleiding van Projecta-4 wint met mijlen voorsprong de prijs voor het mooiste uiterlijk en ook ruimschoots die voor de best geschreven tekst (...)."
P.C.M. mei 1987

Uit START (Atari-blad) mei 1987:
"Het is een werkelijk een plezier om de dagelijkse boekingen in te voeren. (...) Fouten maken is nauwelijks mogelijk. (...)"

Uit Atari-magazine, april 1987:
"Deze Rolls Royce onder de boekhoudprogramma's is voor iemand die meer dan een kas-, giro-, en bankboek wil een MUST en zijn geld dubbel en dwars waard."

NIEUWS

Projecta-4 heeft nu standaard het decimale rekeningschema met zescijferige vrije grootboeknummers.

Nieuw is de mogelijkheid om in Faktura de faktuur te verlengen met een acceptgirokaart, waarop alle gewenste gegevens automatisch worden ingevuld.

Voor administratiekantoren is nu de licentie-versie beschikbaar waarmee een onbeperkt aantal boekhoudingen kan worden gevoerd.

Aan Faktura-4 is een extra optie toegevoegd van offertes en orderbevestigingen. Daarbij is het uiteraard mogelijk offertes direkt om te zetten in fakturen, maar indien nodig kunnen ze ook worden gewijzigd en aangevuld en zelfs worden omgezet in een regulier 'lopend' projekt waarop diverse andere leveringen kunnen worden geboekt.

In voorbereiding is een versie voor de gespecialiseerde boekhandel met een zeer uitgebreid ge-indexeerd artikelenbestand en zoekmogelijkheden op talloze velden.

Projecta-4 en Faktura-4 zijn nu ook verkrijgbaar in Belgie in een versie die volledig is aangepast aan de Belgische wettelijke normen.

Eerst zien en dan geloven? Stap binnen bij een van de ca. 120 dealers in Nederland en Belgie en vraag vrijblijvende demonstratie. Of bel TOPIC Software Amsterdam: 020-681400 voor een dealerlijst.

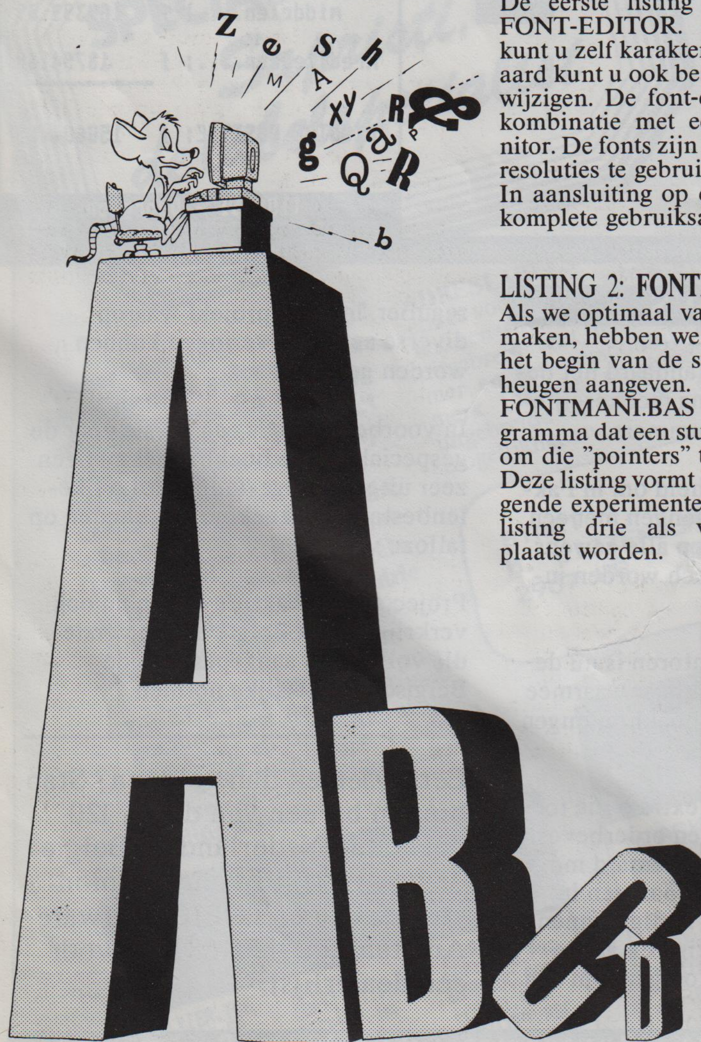
TOPIC Software - Ruyschstraat 23 - 1091 BR Amsterdam

(advertentie)

PROGRAMMA'S MET KARAKTER

Een truukje wat u beslist niet onthouden mag worden, is het veranderen van de karaktersets die de ST gebruikt. De karaktersets heten bij de ST de systeemfonts.
Er zijn er drie: het 6x6 systeemfont (dat in kombinatie met de ikonen gebruikt wordt), het 8x8 systeemfont (normale tekst in lage resolutie) en het 8x16 systeemfont (normale tekst in hoge resolutie).
Als de systeemfonts worden veranderd, verandert bijna alles. Drop-down menu's, alertboxen, kortom alles wat tekst gebruikt zal uw eigen karakterset tonen.
Dit geeft u bijvoorbeeld de mogelijkheid om meerdere fonts in een tekenprogramma op te nemen. Nadat u dit artikel grondig heeft bestudeerd, kunt u het tekenprogramma "KunST" (uit START 4) dus uitbreiden.
Of wat te denken van een spelletje? Niets leuker dan een eigen karakterset voor de hi-score tabel. Kortom: als u uw programma's iets speciaals wilt meegeven, is een eigen font een echte aanrader.

GEM en TOS
Er zijn twee soorten programma's voor de ST: programma's die onder TOS draaien en programma's die van een GEM-omgeving (vensters, menu's) gebruik maken. In beide soorten programma's kan met zelf gedefinieerde karakters gewerkt worden.
Voor allebei de "toestanden" krijgt u in dit artikel voldoende handvaten: er volgen maar liefst zes listings op de volgende bladzijden. De eerste listing werd geschreven door Karl Moens; listing twee tot en met zes zijn van de hand van Egon Lubbers.

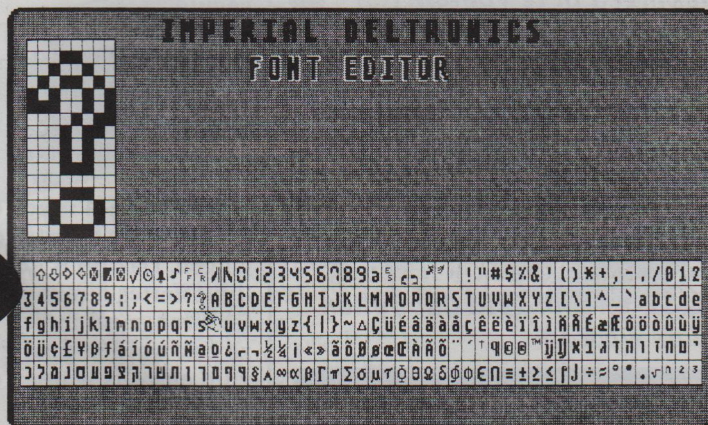

LISTING 1: FONT-ED.BAS
De eerste listing bevat een komplete FONT-EDITOR. Met dit programma kunt u zelf karaktersets ontwerpen. Uiteraard kunt u ook bestaande fonts laden en wijzigen. De font-editor werkt alleen in kombinatie met een monochrome monitor. De fonts zijn echter ook in de lagere resoluties te gebruiken.
In aansluiting op dit artikel vindt u een komplete gebruiksaanwijzing.

LISTING 2: FONTMANI.BAS
Als we optimaal van fonts gebruik willen maken, hebben we de adressen nodig die het begin van de systeemfonts in het geheugen aangeven.
FONTMANI.BAS is een BASIC-programma dat een stukje machinetaal bevat om die "pointers" te vinden.
Deze listing vormt het hart voor onze volgende experimenten en moet zowel voor listing drie als voor listing vier geplaatst worden.

LISTING 3: FONTDEMO.BAS
Dit programma demonstreert het gebruik van GEM- en TOS-fonts in GfA-BASIC op een monochroom monitor. U moet deze listing onder listing twee toevoegen en pas daarna "runnen".
Het programma rekent allereerst het 8x16 font om tot een "streepjes-font". Dat geldt zowel voor gebruik in TOS (de gewone opdracht PRINT) als GEM (de instruktie TEXT). Na een druk op een toets wordt alles weer normaal.Weer op een toets drukken brengt een alertbox op het scherm. Er zijn nu twee dingen veranderd. Het TOS-font staat ingesteld op 8x8 karakters en het scherm scrollt met één puntje tegelijk (een extraatje). Binnen de alertbox is het 8x8 GEM-font aktief. U kunt het met een muisklik op 6x6 zetten.
De keuze voor "exit" brengt een volgende alertbox. U kunt het programma afbreken met "stop". Hierdoor blijven zowel het 8x8-font als de één-punt-scroll aktief. Als u kiest voor "cont", zet het programma de oude fonts weer terug en keert het netjes terug naar de editor.
Als u een eigen karakterset in een GfA programma wilt gebruiken, is listing drie eveneens waardevol. Op de plaats waar het programma het streepjes-font ontwerpt, moet u het font inlezen. In de listing kunt u voor een willekeurig font FONT.FDA de juiste manier vinden. Dit stukje programma is echter met een apostrof buiten werking gesteld. Als u het wilt gebruiken, moet u de apostrof verwijderen en het streepjes-font uitschakelen.

LISTING 4: DEGFDA.BAS
Bij DEGAS, waarschijnlijk het meest verspreide tekenpakket voor de ST, worden losse fonts geleverd. Het zou prettig zijn als we die in onze eigen programma's konden gebruiken. Een DEGAS-font bestaat uit 128 karakters van 16 bytes elk. De opbouw is anders dan bij de systeemfonts (zie verderop). Eerst wordt karakter 0 helemaal gedefinieerd, dan helemaal karakter 1, enz. De grootte van de komplete karakterset is 128 karakters * 16 bytes = 2048 bytes. Een utility om een DEGAS-font te konverteren naar een direkt bruikbaar font is afgedrukt in listing vier. De fonts worden op schijf gezet met de extensie FDA.
Ook deze listing moet worden voorafgegaan door listing twee.
Nu we het toch over DEGAS hebben: de editor die daarbij wordt geleverd is ook prima geschikt om eigen karaktersets te ontwerpen. Konverteer het resultaat dan (weer met listing vier) naar een FDA file. Hierna kunt u het font met listing drie in een GfA programma gebruiken of met listing zes in uw desktop installeren.

LISTING 5: FONTDEMO.C

Natuurlijk zitten we voor het gebruik van fonts niet aan BASIC vast. Listing vijf demonstreert het gebruik van het 8x8 TOS-fonts in C. Compileer de source met Megamax-C.

LISTING 6: SET-FONT.ASM

We eindigen met een programma in machinetaal. Geef de geassembleerde versie van deze source de naam SET-FONT.TTP. Als u het programma start, vraagt het om parameters. U voert de naam in van het font dat u wilt gebruiken (bijvoorbeeld GRIEKS.FDA). Uw desktop komt nu op met het nieuwe GEM-font (zie illustraties).

WIJZERS VERDRAAIEN

Natuurlijk wilt u ook iets over de interne werking van de programma's weten. Laten we maar snel met de theorie beginnen.
Een GEM-font bestaat uit een fontheader, fontdata, character- en een horizontal offset table. Voor ons projekt zijn de fontheaders en de fontdata van de drie systeemfonts belangrijk.
Ten eerste moeten we er achter zien te komen op welke plaats de systeemfonts in het geheugen staan. Deze informatie is alleen te vinden met behulp van een stukje machinetaal (listing 2).
Dit is wat er gebeurt: de machinetaal voert de opcode $A000 uit, waarna in A0 het startadres van de line A variabelen staat. In A1 vinden we een vektor die naar drie pointers op de "systeemfontheaders" wijst. Laten we deze fontheaders eens nader bekijken.
Een fontheader beschrijft hoe een font er uitziet (o.a. grootte, breedte en vorm van de karakters in dat font). Een belangrijk onderdeel is de pointer die aangeeft op welke plaats de fontdata beginnen. De

FIGUUR 1

Opbouw fontdata

fontdata beschrijven hoe de karakters van het font er uit komen te zien. Deze pointer staat 76 bytes na het begin van de fontheader. Als we kans zien de fontdata pointer te veranderen, kunnen we hem naar elke plek in het geheugen laten wijzen. Als we op een bepaalde plaats onze eigen fontdata neerzetten, hebben we bereikt wat we willen. (De grootte en breedte van het font hoeven we niet te veranderen: deze liggen immers al vast (6x6 onder ikonen, 8x8 in kleur en 8x16 in monochroom).
Natuurlijk moeten we vervolgens de opbouw van de fontdata bestuderen. Deze is een beetje ingewikkeld: de eerste byte is de eerste byte van karakter 0. Vervolgens volgt de eerste byte van karakter 1, dan de eerste byte van karakter 2, enz... Na van alle 256 karakters de eerste byte te hebben gedefinieerd volgt de tweede byte van karakter 0, dan weer de tweede byte van karakter 1, enz. (zie figuur 1). Een 8x16 font is dus 4096 bytes groot (256 karakters van elk 16 bytes), een 8x8 font 2048 bytes. Het 6x6 font is 256*6*6 bits groot, dus 256*6*6/8 = 1152 bytes. Houd er in dit laatste geval rekening mee dat alle bits gebruikt worden. (Dus 1 byte bevat data voor 8/36 = 2/9 karakter.)
Laten we even terugkeren naar de drie pointers die naar de systeemfonts wijzen. Pointer 1 wijst naar de header van het 6x6 systeemfont, pointer 2 naar de header van het 8x8 systeemfont en pointer 3 op de header van het 8x16 systeemfont.
Helaas moet ons plan in de prullenbak: de gebruiker kan deze pointers niet op zijn eigen fontheaders laten wijzen, omdat ze in ROM staan. Datzelfde geldt voor de pointers naar de fontdata. Alle pointers die niet gewijzigd kunnen worden, staan met geheel zwarte lijnen in figuur 2 getekend. De pointers die de gebruiker wel kan veranderen zijn met gestippelde lijnen aangegeven.

DUBBELE INFORMATIE

Maar er was nog een pointer; deze wees op de "line A variabelen'. Deze variabelen bevatten informatie voor de teken- en tekstfunkties.
Na enige studie bleek dat GEM en TOS niet direkt naar de fonts in ROM verwijzen, maar dat ze van de systeemfontheaders een werkkopie in RAM hebben gemaakt. Om de pointers naar deze in RAM staande fontheaders te vinden, komt die tweede variabele van pas. De pointers naar deze fontheaders zijn te vinden op:

* A0 - 460: pointer op de 8x16 fontheader in RAM
* A0 - 456: pointer op de 8x8 fontheader in RAM
* A0 - 452: pointer op de 6x6 fontheader in RAM

(En A0 is hierbij het adres van de "line A variabelen")
Het heeft geen zin om deze pointers te veranderen: ze zijn alleen ter informatie en worden verder niet gebruikt. De 'echte' fontheaderpointers staan in ROM. Weer een aanpak die mislukt.

B:\ — 73476 bytes used in 21 items

DEGFDA	BAS	2294
FONTCON	BAS	5038
FONTDEMO	BAS	3036
SPRITE2	BAS	2376
CLASSIC	FDA	4096
CURSIVE	FDA	4096
KINDER	FDA	4096
LUGUBER	FDA	4096
MASH	FDA	4096
SHADOW	FDA	4096
STENCIL	FDA	4096
SYSTEM	FDA	4096
THIN	FDA	4096
DESKTOP	INF	478
FONTCON	PRG	11772
FNTDEMO	TOS	5893
SET_FONT	TTP	4243

C:\ — 642970 bytes used in 59 ite

GROENEBO	DOC	5141
VRAAG	FNT	4096
SETUP	IC	1492
DESKTOP	INF	692
ACCLOAD	KOL	6834
FLOP	KOL	4796
MOENS	KOL	14108
ACCLOAD	LST	6679
FLOP	LST	4701
MOENS	LST	13578
CURSUS52	PC3	6054
CURSUS50	PI3	32034
CURSUS51	PI3	32034
FIGUUR1	PI3	32066
FIGUUR2	PI3	32066
BTW12	PRG	25509
CURSUS5	PRG	455

FLOPPY DISK
HARD DISK
RAM DISK
TRASH

DIK TEVREDEN

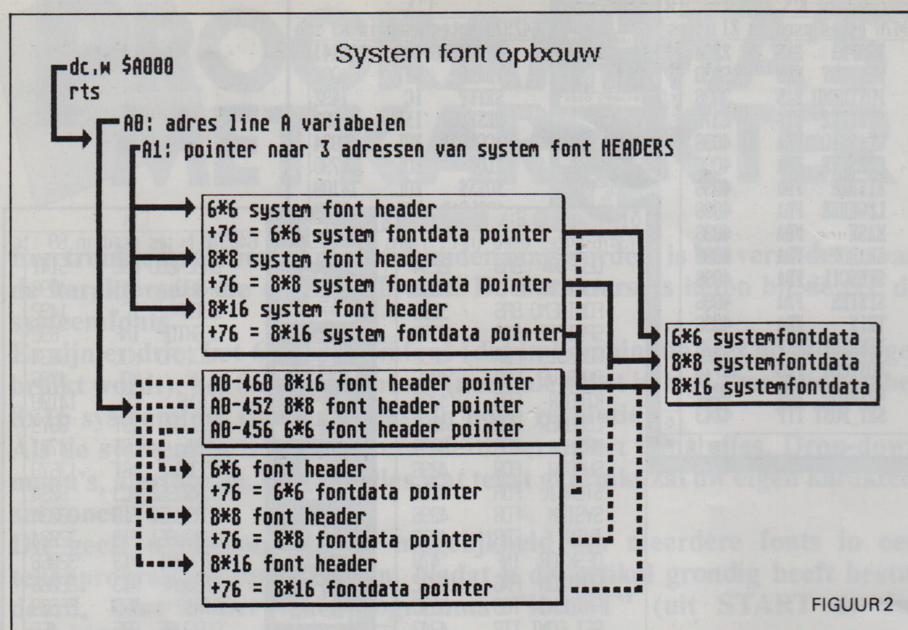
Dan is de enige oplossing voor ons probleem om over de bestaande fontheader in RAM een nieuwe fontheader te zetten.
Meestal is het niet nodig om een font (inklusief header, character- en horizontal offset table en fontdata) te schrijven. Als alleen de fontdata veranderd worden, zijn we al dik tevreden. Het gevolg van het veranderen van alleen de fontdata is dat het font z'n oorspronkelijke afmetingen behoudt, maar een ander uiterlijk krijgt.

Zo is het bijvoorbeeld mogelijk om Griekse of horror-letters te maken. Om het 8x16 systeemfont door de zelfgedefinieerde fontdata te vervangen, is de volgende GfA-instruktie nodig:
Lpoke Lpeek(Lnavar% - 460)+76, Varptr(Eigenfont$)
Waarbij Lnavar de variabele is die via de routine van listing twee kan worden verkregen en waarbij Eigenfont$ een string van 4096 bytes groot is waarin de fontdata staan (zie listing drie).
Natuurlijk kan dit ook in de taal C:
* (long *) (76 + *(long *) (lnavar-460)) = (long) &eigenfont;
We krijgen het systeemfont later weer terug door:
* (long *) (76 + *(long *) (lnavar-460)) = * (long *) (h8x16+76);
Hier is "eigenfont" bijvoorbeeld gedeclareerd als
char eigenfont[4096];
Het GEM font wordt in C bij de funktie 'v-gtext()' en in GfA bij de funktie 'text' gebruikt. Alle bekende effekten (bold, kursief, vergroten) blijven na het veranderen van de fontdata mogelijk. Rest nu nog een ander soort font: het TOS-font.

KLEINE LETTERS

Programma's met de extensie TTP of TOS maken geen gebruik van GEM. Ze zijn daardoor wat sneller in hun tekstbehandeling. TOS maakt dan ook geen gebruik van fontheaders, maar van een viertal andere variabelen.

* A0 - 22: fontdata pointer
* A0 - 40: aantal bytes opschuiven voor een nieuwe regel
* A0 - 42: aantal regels op het beeldscherm -1 (normaal 24)
* A0 - 46: hoogte van de karakters

FIGUUR 2

Het TOS-font kan in GfA via 'print' en in C via 'printf()' worden aangeroepen. Het is niet mogelijk om het TOS-font bijvoorbeeld kursief te laten verschijnen. Dit kan alleen met een GEM-font. In monochroom zal A0 - 22 een pointer bevatten naar het 8x16 systeemfont, in kleur naar het 8x8 font.
Er bestaat een leuk truukje om in monochroom niet het 8x16 font te gebruiken, maar het 8x8 font. Buiten het instellen op de 8x8 fontdata is het noodzakelijk om de hoogte van de karakters aan te passen (8) en het aantal regels en op te schuiven bytes te veranderen (bijvoorbeeld in respektievelijk 49 en 640). Deze methode wordt onder andere in de GfA-BASIC interpreter toegepast bij 'text 16' en 'text 8'. In de listings drie en vijf ziet u andere voorbeelden.
Het is niet mogelijk om het 6x6 systeemfont als TOS-font te gebruiken: de breedte van de karakters moet altijd 8 bits zijn.

Egon Lubbers

LISTING 1

```
' ***************************************
' *            FONT EDITOR              *
' *          door Karl Moens            *
' ***************************************
If Xbios(4)<>2 Then
  Setcolor 3,7,0,0
  Setcolor 0,0,7,0
  Alert 3,"The FONT-EDITOR needs|  hi =>
gh resolution.",1,"Sorry",Dummy
  Setcolor 3,0,0,0
  Setcolor 0,7,7,7
  End
Endif
On Break Gosub Quit
Gosub Find_system_font
Dim Font%(1024),Men_tree$(40),Help$(2 =>
4),Edit_field%(9,17)
Arrayfill Font%(),0
Arrayfill Edit_field%(),0
For T=0 To 21
  Read Help$(T)
Next T
Data "","","","","","","","","","",""
Data "Load a font from disk|to be edi =>
ted."
Data "Save a font on disk|to be used  =>
later."
Data "This BASIC-program will allow|y =>
ou to use the new fonts|in your own p =>
rograms."
Data "","",""
Data "Move a character into|the edit  =>
field.|Just click on the character|yo =>
u want to edit."
Data "Move a character from|the edit  =>
field into the|font table."
Data "Delete the character in the|edi =>
t field."
Data "Black becomes white.|White beco =>
mes black."
Data "Shift the character in the|edit =>
 field 1 pixel.|Use the arrow keys.|C =>
lick to end."
For T=0 To 40
  Read Men_tree$(T)
  Exit If Men_tree$(T)="***"
Next T
Gosub Set_system_font
Menu Men_tree$()
Gosub Find_system_font
Read Off
While Off<>-1
  Menu Off,2
  Read Off
Wend
Data DESK,  Font Editor ,------------ =>
-------,-,-,-,-,-,-,""
Data FILE,  Load Font ,  Save Font ,  =>
 Save Program ,  Quit  ,""
Data EDIT,  Load Char ,  Save Char ,  =>
 Delete Char ,  Inverse Char ,  Shift =>
 Char ,""
Data HELP,  More Help ,"","",***
Data 12,18,19,20,21,-1
Deffill 1,2,4
Prbox 5,25,635,395
Defline 1,3
Rbox 5,25,635,395
Defline 1,1
Xbox=20
Ybox=80
Unit=10
Deffill 1,0
Pbox Xbox,Ybox,Xbox+8*Unit,Ybox+16*Unit
Graphmode 2
Deftext 1,1,0,20
Text 140,50,340,"IMPERIAL DELTRONICS"
Deftext 0,16,0,20
Text 220,80,180,"FONT EDITOR"
Deftext 1,0,0,20
Text 219,80,180,"FONT EDITOR"
Graphmode 1
For X=1 To 7
  Line Xbox+Unit*X,Ybox,Xbox+Unit*X,Y =>
box+Unit*16
Next X
For Y=1 To 16
  Line Xbox,Ybox+Unit*Y,Xbox+Unit*8,Y =>
box+Unit*Y
Next Y
Pbox 14,260,626,360
For X=1 To 50
  Line 14+X*12,260,14+X*12,360
Next X
For Y=1 To 4
  Line 14,260+Y*20,626,260+Y*20
Next Y
Font_adres=Varptr(Font%(0))
Gosub Set_user_font
Gosub Show_font
Gosub Set_system_font
Let Potlood$=Mki$(0)+Mki$(15)+Mki$(1)
Let Potlood$=Potlood$+Mki$(0)+Mki$(1)
For I%=1 To 16
  Read Hinten
  Let Potlood$=Potlood$+Mki$(Hinten)
Next I%
For I%=1 To 16
  Read Vorn
  Let Potlood$=Potlood$+Mki$(Vorn)
Next I%
Data 30,63,127,255,511,1022,2044,4088 =>
,8176,16352,32704,65408,65280,65024,6 =>
4512,63488
Data 0,28,38,74,146,292,584,1168,2336 =>
,4672,15488,17664,17920,25600,30720,0
On Menu Ibox 1,Xbox,Ybox,Unit*8,Unit* =>
16 Gosub Teken_start
On Menu Ibox 2,14,260,612,100 Gosub K =>
ies_start
On Menu  Gosub Keuze
On Menu Message Gosub Mouse_click
Do
  On Menu
  If Mousek
    Gosub Mouse_click
  Endif
Loop
Procedure Teken_start
  Defmouse Potlood$
  Let In_box_flag=1
  On Menu Obox 1,Xbox,Ybox,Unit*8,Uni =>
t*16 Gosub Teken_end
Return
Procedure Teken_end
  Defmouse 0
  Let In_box_flag=0
  On Menu Ibox 1,Xbox,Ybox,Unit*8,Uni =>
t*16 Gosub Teken_start
Return
Procedure Kies_start
  Defmouse 3
  On Menu Obox 2,14,260,612,100 Gosub =>
 Kies_end
  Let In_box_flag=2
  If Char_edit_flag=0
    Alert 2,"Do you want to move|     =>
a character|    TO or FROM|  the Edit =>
 Field?",1,"To|From",Char_edit_flag
    Font_edited_flag=1
    Defmouse 3
    Menu 16+Char_edit_flag,1
    Menu 19-Char_edit_flag,0
  Endif
Return
Procedure Kies_end
  Defmouse 0
  Let In_box_flag=0
  On Menu Ibox 2,14,260,612,100 Gosub =>
 Kies_start
Return
Procedure Mouse_click
  If In_box_flag
    Klik=Mousek
    If In_box_flag=1
      Pos_x=Int((Mousex-Xbox)/Unit)+1
      Pos_y=Int((Mousey-Ybox)/Unit)+1
      If Pos_x>0 And Pos_x<9 And Pos_ =>
y>0 And Pos_y<17
        If Klik=1
          Let Edit_field%(Pos_x,Pos_y)=1
          Deffill 1
          Pbox Xbox+(Pos_x-1)*Unit+1, =>
Ybox+(Pos_y-1)*Unit+1,Xbox+Pos_x*Unit =>
-1,Ybox+Pos_y*Unit-1
        Endif
        If Klik=2
          Let Edit_field%(Pos_x,Pos_y)=0
          Deffill 0
          Pbox Xbox+(Pos_x-1)*Unit+1, =>
Ybox+(Pos_y-1)*Unit+1,Xbox+Pos_x*Unit =>
-1,Ybox+Pos_y*Unit-1
        Endif
      Endif
    Else
      Code_char=Int((Mousex-14)/12)+5 =>
1*Int(((Mousey-260)/20))
      If Char_edit_flag=1
        Gosub Set_edit_field(Code_char)
        Gosub Show_char
      Else
        Gosub Change_font(Code_char)
      Endif
    Endif
  Endif
Return
Procedure Keuze
  Keuze=Menu(0)
  If More_help_flag
    On Keuze Gosub Du,Du,Du,Du,Du,Du, =>
Du,Du,Du,Du,Help,Help,Help,Du,Du,Du,H =>
elp,Help,Help,Help,Help,Du,Du,Du
  Endif
```

```
  On Keuze Gosub Font_editor,Du,Du,Du =>
,Du,Du,Du,Du,Du,Du,Load_font,Save_fon =>
t,Save_program,Quit,Du,Du,Load_char,S =>
ave_char,Delete_char,Inverse_char,Mov =>
e_char,Du,Du,More_help
Return
Procedure Du
Return
Procedure Help
  Alert 0,Help$(Keuze),1,"OK|Cancel", =>
Antwoord
  If Antwoord=2
    Keuze=2
  Endif
Return
Procedure More_help
  Alert 2,"Do you want Help-messages| =>
to appear automatically?",1,"Yes|No", =>
Antwoord
  If Antwoord=1
    More_help_flag=1
    Menu 23,1
  Else
    Menu 23,0
    More_help_flag=0
  Endif
Return
Procedure Font_editor
  Alert 0," IMPERIAL  DELTRONICS|      =>
  Presents| a F.I.R.M.A. program|F O  =>
N T   E D I T O R",1,"= 1986",Antwoord
Return
Procedure Load_font
  Antwoord=1
  If Font_flag
    Alert 1,"Loading a new font will| =>
replace the existing one.",1,"OK|Abor =>
t",Antwoord
  Endif
  If Antwoord=1
    Fileselect "\*.fnt","SYSTEM.FNT", =>
Font_naam$
    If Font_naam$=""
      Goto Proc_load_font_einde
    Endif
    If Not (Exist(Font_naam$))
      If Right$(Font_naam$,10)<>"SYST =>
EM.FNT"
        Alert 2,"This font does not e =>
xist.|Do you want to create it?",1,"Y =>
es|No",Antwoord
        If Antwoord=2
          Goto Proc_load_font_einde
        Endif
        Arrayfill Font%(),0
      Else
        Font_adres=Varptr(Font%(0))
        For T=0 To 4095 Step 4
          Lpoke Font_adres+T,Lpeek(Sy =>
s_font+T)
        Next T
      Endif
    Else
      Font_adres=Varptr(Font%(0))
      Bload Font_naam$,Font_adres
    Endif
    Font_flag=1
    Font_saved_flag=1
    Font_edited_flag=0
    Char_ascii=0
    Char_edit_flag=0
    Gosub Set_user_font
    Gosub Show_font
    Arrayfill Edit_field%(),0
    Gosub Show_char
    Gosub Set_system_font
    Menu 12,3
    Menu 18,3
    Menu 19,3
    Menu 20,3
    Menu 21,3
    Menu 17,0
    Menu 18,0
  Endif
  Proc_load_font_einde:
Return
Procedure Show_all_char
  For T0=0 To 254
    Gosub Set_edit_field(T0)
    Gosub Show_char
  Next T0
Return
Procedure Show_font
  Deftext 1,0,0,13
  Graphmode 1
  For Y=0 To 4
    For X=0 To 50
      Text 17+X*12,276+Y*20,Chr$(Y*51+X)
    Next X
  Next Y
Return
Procedure Find_system_font
  Let Sys_font=Lpeek(&H607E)
Return
Procedure Set_user_font
  Lpoke &H607E,Font_adres
Return
Procedure Set_system_font
  Lpoke &H607E,Sys_font
Return
Procedure Show_char
  Deffill 1,2,8
  For Y%=1 To 16
    For X%=1 To 8
      If Edit_field%(X%,Y%)
        Deffill 1
        Pbox Xbox+(X%-1)*Unit+1,Ybox+ =>
(Y%-1)*Unit+1,Xbox+X%*Unit-1,Ybox+Y%* =>
Unit-1
      Else
        Deffill 0
        Pbox Xbox+(X%-1)*Unit+1,Ybox+ =>
(Y%-1)*Unit+1,Xbox+X%*Unit-1,Ybox+Y%* =>
Unit-1
      Endif
    Next X%
  Next Y%
Return
Procedure Set_edit_field(Code)
  Font_adres=Varptr(Font%(0))
  Start_adres=Font_adres+Code
  For T%=0 To 15
    Muster$=Right$("00000000"+Bin$(Pe =>
ek(Start_adres+T%*256)),8)
    For T1%=1 To 8
      Let Edit_field%(T1%,T%+1)=Val(M =>
id$(Muster$,T1%,1))
    Next T1%
  Next T%
Return
Procedure Change_font(Code)
  X=Int((Mousex-14)/12)
  Y=Int((Mousey-260)/20)
  Font_adres=Varptr(Font%(0))
  Start_adres=Font_adres+Code
  For T%=0 To 15
    T$="&x"
    For T1%=1 To 8
      T$=T$+Str$(Edit_field%(T1%,T%+1))
    Next T1%
    Poke Start_adres+T%*256,Val(T$)
  Next T%
  Gosub Set_user_font
  Deftext 1,0,0,13
  Graphmode 1
  Text 17+X*12,276+Y*20,Chr$(Code)
  Gosub Set_system_font
Return
Procedure Save_font
  Antwoord=1
  If Font_edited_flag=0 And Font_save =>
d_flag=1
    Alert 1,"This font has not been e =>
dited|since it was last saved.",2,"Co =>
ntinue|Abort",Antwoord
  Endif
  If Antwoord=1
    Fileselect "\*.fnt","USER.FNT",Fo =>
nt_save_naam$
    If Font_save_naam$<>""
      If Exist(Font_save_naam$)
        Alert 1,"A font with this nam =>
e|already exists.|It will be overwrit =>
ten.",2,"OK|Abort",Antwoord
        If Antwoord=2
          Goto Proc_save_font_einde
        Endif
      Endif
      Font_adres=Varptr(Font%(0))
      Bsave Font_save_naam$,Font_adre =>
s,4096
      Font_edited_flag=0
      Font_saved_flag=1
      Font_naam$=Font_save_naam$
    Endif
    Proc_save_font_einde:
  Endif
Return
Procedure Load_char
  Char_edit_flag=1
  Font_edited_flag=1
  Menu 17,1
  Menu 18,0
Return
Procedure Save_char
  Char_edit_flag=2
  Font_edited_flag=1
  Menu 17,0
  Menu 18,1
Return
Procedure Quit
  If Font_saved_flag=0 And Font_edite =>
d_flag=1
    Alert 1,"This font has not|yet be =>
en saved.",1,"Save|Quit|Abort",Antwoord
    If Antwoord=1
      Gosub Save_font
      Gosub Quit
    Endif
    If Antwoord=2
      Antwoord=1
      Gosub Einde
    Endif
  Else
    Antwoord=2
    Gosub Einde
  Endif
Return
Procedure Einde
  If Antwoord<>1
    Alert 2,"Are you sure|you want to =>
 quit?",2,"Yes|No",Antwoord
  Endif
  If Antwoord=1
    Gosub Set_system_font
    Deffill 1,2,8
    Graphmode 1
    For T=1 To 32
      Pbox 320-T*10,200-T*6.5,320+T*1 =>
0,200+T*6.5
    Next T
    End
  Endif
Return
Procedure Delete_char
  Alert 2,"Are you sure you want|to d =>
elete this character?",2,"Yes|No",Ant =>
woord
  If Antwoord=1
    Arrayfill Edit_field%(),0
    Gosub Show_char
  Endif
Return
Procedure Inverse_char
  For T%=1 To 16
    For T1%=1 To 8
      If Edit_field%(T1%,T%)
        Let Edit_field%(T1%,T%)=0
      Else
        Let Edit_field%(T1%,T%)=1
      Endif
    Next T1%
  Next T%
  Gosub Show_char
Return
Procedure Move_char
  Null$=Chr$(0)
  Proc_move_char_start:
  Repeat
    A$=Inkey$
  Until A$<>"" Or Mousek
  If Mousek Or A=13
    Goto Proc_move_char_einde
  Else
    If A$=Null$+"H"
      For Ty%=0 To 15
        For Tx%=1 To 8
          Let Edit_field%(Tx%,Ty%)=Ed =>
it_field%(Tx%,Ty%+1)
        Next Tx%
      Next Ty%
      For Tx%=1 To 8
        Let Edit_field%(Tx%,16)=Edit_ =>
field%(Tx%,0)
      Next Tx%
    Endif
    If A$=Null$+"P"
      For Ty%=17 To 2 Step -1
        For Tx%=1 To 8
          Let Edit_field%(Tx%,Ty%)=Ed =>
it_field%(Tx%,Ty%-1)
        Next Tx%
      Next Ty%
      For Tx%=1 To 8
        Let Edit_field%(Tx%,1)=Edit_f =>
ield%(Tx%,17)
      Next Tx%
    Endif
    If A$=Null$+"M"
      For Ty%=1 To 16
        For Tx%=9 To 1 Step -1
          Let Edit_field%(Tx%,Ty%)=Ed =>
it_field%(Tx%-1,Ty%)
        Next Tx%
      Next Ty%
      For Ty%=1 To 16
        Let Edit_field%(1,Ty%)=Edit_f =>
ield%(9,Ty%)
      Next Ty%
    Endif
```

GEBRUIKSAANWIJZING FONT~EDITOR

Dit programma stelt u in staat om de karakterset van de ST te veranderen. Het programma is alleen geschikt voor gebruik met een monochrome monitor. De fonts die het produceert, zijn echter geschikt voor alle resoluties.
De font-editor maakt gebruik van een standaard menu-balk. Hierin treft u de volgende mogelijkheden aan:

DESK MENU

FONT EDITOR: Er verschijnt een alertbox met een copyright mededeling.

FILE MENU

LOAD FONT: Via een zogenaamde 'file selector' kunt u een font van een diskette in het geheugen laden. Wanneer u nog geen font bezit, kunt u altijd de standaard karakterset van de ST laden. Deze haalt het programma namelijk uit ROM. De file selector biedt uit zichzelf de keuze voor SYSTEM.FNT al aan. U hoeft in dat geval dus alleen op "OK" te klikken.
SAVE FONT: Door middel van deze funktie kunt u een zelfgemaakte karakterset op een schijf vastleggen. Als u '.FNT' aan de bestandsnaam toevoegt, zal de funktie LOAD FONT uw karakterset in het vervolg automatisch in de file selector plaatsen.
SAVE PROGRAM: Deze funktie schrijft een GfA-BASIC utility op uw schijf. Hierdoor kunt u gemakkelijk een zelfgemaakte karakterset in een eigen programma opnemen.
Zorg ervoor dat de routine in uw programma als eerste wordt uitgevoerd. U moet zelf aangeven hoeveel fonts u wilt gebruiken en wat de namen van de fonts zijn. Dus:
[aantal fonts], [naam font 1], [naam font 2] etc.
In uw eigen deel van het programma aktiveert u een bepaalde karakterset met de opdracht
Gosub Set-user-font(font nummer)
Alle karakters die via het BASIC-woord 'Text' naar het scherm gestuurd worden, zullen hierna in uw eigen font worden weergegeven. U moet de hoogte van de karakters tenminste op dertien zetten.
QUIT: U keert terug naar de desktop.

EDIT

LOAD CHAR: Klik op het karakter uit de tabel dat u wilt veranderen. Hierdoor komt er een kopie van het karakter in de editor te staan.
Ontwerpen doet u met de muis. De linkerknop maakt een pixel zwart; de rechter produceert wit.
SAVE CHAR: Kopieer het karakter uit de editor naar de tabel door op de gewenste bestemming te klikken.
INVERSE CHAR: Alle zwarte pixels van het karakter in de editor worden wit en vice versa.
DELETE CHAR: Wist de editor.
MOVE CHAR: Verschuift het karakter in de editor een pixel. De cursortoetsen bepalen de richting van de verschuiving. Door "enter", "return" of een muisklik wordt deze funktie beëindigd.

HELP

MORE HELP: Als deze funktie aktief is, toont het programma bij gebruik van andere opties voortaan alertboxen met korte instrukties.

Karl Moens

B:\
73476 bytes used in 21 items

DEGFOR	BAS	2294
FONTCON	BAS	5038
FONTDEMO	BAS	3036
SPRITE2	BAS	2376
CLASSIC	FOA	4096
CURSIVE	FOA	4096
KINDER	FOA	4096
LUGUBER	FOA	4096
HASH	FOA	4096
SHADOW	FOA	4096
STENCIL	FOA	4096
SYSTEM	FOA	4096
THIN	FOA	4096
DESKTOP	INF	478
FONTCON	PRG	11772
FNTDEMO	TOS	5893
SET_FONT	TTP	4243

C:\
642970 bytes used in 59 ite

GROENEBO	DOC	5141
VRAAG	FNT	4096
SETUP	IC	1492
DESKTOP	INF	692
ACCLOAD	KOL	6834
FLOP	KOL	4796
MOENS	KOL	14108
ACCLOAD	LST	6679
FLOP	LST	4701
MOENS	LST	13578
CURSUS52	PC3	6054
CURSUS50	PI3	32034
CURSUS51	PI3	32034
FIGUUR1	PI3	32066
FIGUUR2	PI3	32066
BTW12	PRG	25509
CURSUS5	PRG	455

FLOPPY DISK
FLOPPY DISK
HARD DISK
HARD DISK
HARD DISK
HARD DISK
RAM DISK
TRASH

```
    If A$=Null$+"K"
      For Ty%=1 To 16
        For Tx%=0 To 8
          Let Edit_field%(Tx%,Ty%)=Ed =>
it_field%(Tx%+1,Ty%)
        Next Tx%
      Next Ty%
      For Ty%=1 To 16
        Let Edit_field%(8,Ty%)=Edit_f =>
ield%(0,Ty%)
      Next Ty%
    Endif
  Endif
  Gosub Show_char
  Goto Proc_move_char_start
  Proc_move_char_einde:
Return
Procedure Save_program
  Fileselect "\*.lst","USER.LST",Prog =>
_save_naam$
  If Prog_save_naam$<>""
    If Exist(Prog_save_naam$)
      Alert 1,"A program with this na =>
me|already exists.|It will be overwri =>
tten.",2,"OK|Abort",Antwoord
      If Antwoord=2
        Goto Proc_save_program_einde
      Endif
    Endif
    Open "O",#1,Prog_save_naam$
    Print #1;"'"
    Print #1;"' IMPERIAL DELTRONICS F =>
ONT-EDITOR APPLICATION PROGRAM "
    Print #1;"'"
    Print #1;"' INITIALISATION"
    Print #1;"Let Sys_font=Lpeek(&H60 =>
7E)"
    Print #1;"Restore Font_data_section"
    Print #1;"Read Number_of_fonts"
    Print #1;"Dim Font%(1024,Number_o =>
f_fonts-1)"
    Print #1;"Dim Font_adres(Number_o =>
f_fonts-1)"
    Print #1;"'"
    Print #1;"' HERE FOLLOWS THE FONT =>
 DATA SECTION WITH THE FOLLOWING FORMAT"
    Print #1;"' FIRST ENTRY  : NUMBER =>
 OF FONTS"
    Print #1;"' SECOND ENTRY : FILENA =>
ME OF FIRST FONT"
    Print #1;"' THIRD ENTRY  : FILENA =>
ME OF SECOND FONT"
    Print #1;"'    ETC.      :    ETC."
    Print #1;"Font_data_section:"
    Print #1;"DATA"
    Print #1;"'"
    Print #1;"' LOAD YOUR FONTS FROM  =>
DISK"
    Print #1;"FOR I=0 TO NUMBER_OF_FO =>
NTS-1"
    Print #1;"Font_adres(I)=Varptr(Fo =>
nt%(0,I))"
    Print #1;"Read Font_name$"
    Print #1;"Bload Font_name$,Font_a =>
dres(I)"
    Print #1;"Next I"
    Print #1;"'"
    Print #1;"' CONTINUE WITH YOUR PR =>
OGRAM"
    Print #1;"Goto Your_program_conti =>
nues_here"
    Print #1;"'"
    Print #1;"' HERE FOLLOW SOME USEF =>
UL PROCEDURES"
    Print #1;"'"
    Print #1;"' CALL THIS PROCEDURE B =>
EFORE USING YOUR OWN FONT"
    Print #1;"' ARGUMENT = FONT NUMBER"
    Print #1;"Procedure Set_user_font =>
(Font_number)"
    Print #1;"Lpoke &H607E,Font_adres =>
(Font_number-1)"
    Print #1;"Return"
    Print #1;"'"
    Print #1;"' CALL THIS PROCEDURE W =>
HEN YOU WANT TO USE THE SYSTEM FONT"
    Print #1;"' AND IN ANY CASE BEFOR =>
E QUITTING YOUR PROGRAM"
    Print #1;"Procedure Set_system_font"
    Print #1;"Lpoke &H607E,Sys_font"
    Print #1;"Return"
    Print #1;"'"
    Print #1;"' YOUR PROGRAM CONTINUE =>
S HERE"
    Print #1;"Your_program_continues_ =>
here:"
    Close #1
  Endif
  Proc_save_program_einde:
Return
```

LISTING 2

```
' FONT MANIPULATING UTILITY                         Egon Lubbers, '87
'
' Lnavar-22 : TOS- fontdata pointer
' Lnavar-40 : (16 bits) TOS- aantal bytes opschuiven voor nieuwe regel
' Lnavar-42 : (16 bits) TOS- aantal regels op het scherm - 1
' Lnavar-46 : (16 bits) TOS- hoogte van de letters
' Lnavar-460: GEM- 8*16 fontheader pointer
' Lnavar-456: GEM- 6*6 fontheader pointer
' Lnavar-452: GEM- 8*8 fontheader pointer
' Lpeek(Lnavar-460)+76:  GEM- 8*16 fontdata pointer (veranderbaar)
' Lpeek(Lnavar-456)+76:  GEM- 6*6  fontdata pointer (      "       )
' Lpeek(Lnavar-452)+76:  GEM- 8*8  fontdata pointer (      "       )
' H6x6       : 6*6 systemfont header (in ROM)
' H8x8       : 8*8 systemfont header (in ROM)
' H8x16      : 8*16 systemfont header (in ROM)
' Lpeek(H6x6+76) : 6*6 systemfont fontdata pointer (in ROM)
' Lpeek(H8x8+76) : 8*8 systemfont fontdata pointer (in ROM)
' Lpeek(H8x16+76): 8*16 systemfont fontdata pointer (in ROM)
'
Fontptr$=Mki$(&HA000)+Mki$(&H2009)+Mki$(&H4E75) ! 2 stukjes machinetaal
Lnavar$=Mki$(&HA000)+Mki$(&H4E75)                ! uitvoeren
Fontptr%=Varptr(Fontptr$)
Fontptr%=C:Fontptr%()
Lnavar%=Varptr(Lnavar$)
Lnavar%=C:Lnavar%()
'
H6x6=Lpeek(Fontptr%)
H8x8=Lpeek(Fontptr%+4)
H8x16=Lpeek(Fontptr%+8)
```

LISTING 3

```
' ZET FONT MANIPULATING UTILITY HIERVOOR!
' Start monochroom font voorbeeld
' Zet GEM font op een adres met eigen fontdata
'
Deftext ,4                                  ! GEM text in italics
Ffont$=Space$(4096)                         ! ruimte voor font
Ffont%=Varptr(Ffont$)
Bmove Lpeek(H8x16+76),Ffont%,4096            ! kopieer 8*16 systemfont naar ons fontje
For X%=0 To 15 Step 2
  For Y%=0 To 255
    Poke Ffont%+X%*256+Y%,0                 ! streepjes font maken
  Next Y%
Next X%
' Bload "FONT.FDA",Ffont%                   ! methode om FDA-font te laden
Lpoke Lpeek(Lnavar%-460)+76,Ffont%          ! verander 8*16 GEM fontdata pointer
Text 100,100,"ABC... (GEM-font is veranderd)"
Lpoke Lnavar%-22,Ffont%                     ! verander TOS fontdata pointer
Print "ABC... (TOS-font is veranderd)"
Void Inp(2)
' Zet alles weer normaal
Cls
Lpoke Lpeek(Lnavar%-460)+76,Lpeek(H8x16+76)
Lpoke Lnavar%-22,Lpeek(H8x16+76)
Print "ABC... (TOS-font weer normaal)"
Text 100,100,"ABC... (GEM-font weer normaal)"
Void Inp(2)
' Verander TOS font in 8x8 font
Cls
Lpoke Lnavar%-22,Lpeek(H8x8+76)     ! zet TOS fontdata pointer op 8*8 fontdata
Dpoke Lnavar%-46,8                  ! 8 bits hoog
Dpoke Lnavar%-40,80                 ! 80 bytes = 1 bit omlaag opschuiven
Dpoke Lnavar%-42,150                ! 150 regels van 1 bit
For X=0 To 140
  Print "Soft scrolling 8x8 font"
Next X
' Verander GEM font header
Gemheader$=Space$(88)
Bmove Lpeek(Lnavar%-460),Varptr(Gemheader$),88 ! kopieer header
A=2
Repeat
  If A=2
    Bmove H8x8+2,Lpeek(Lnavar%-460)+2,82     ! 8x8 systemfont header
  Else
    Bmove H6x6+2,Lpeek(Lnavar%-460)+2,82     ! 6x6 systemfont header
  Endif
  Alert 1,"Welk font ?",1,"6x6|8x8|Exit",A
Until A=3
Bmove Varptr(Gemheader$),Lpeek(Lnavar%-460),88 ! en weer terugzetten
Stop
```

LISTING 4

```
' Degas - FDA converter       Zet hiervoor 'FONT MANIPULATING UTILITY'
'
Fileselect "\*.FNT","",Degasnm$
If Degasnm$<>""
  Open "I",#1,Degasnm$                      ! lees Degas font in
  Degas$=Input$(2048,#1)
  Close #1
  Degas%=Varptr(Degas$)
  Fda$=Space$(4096)                         ! ruimte voor nieuw font
  Fda%=Varptr(Fda$)
  Bmove Lpeek(H8x16+76),Fda%,4096  ! kopieer systemfont naar ons font
  Print "Converting..."
  For X%=0 To 127
    For Y%=0 To 15
      Poke Fda%+Y%*256+X%,Peek(Degas%+X%*16+Y%) ! converteren...
    Next Y%
  Next X%
  Lpoke Lpeek(Lnavar%-460)+76,Fda%          ! laat eventjes zien
  Fileselect "\*.FDA","",Fdanm$
  If Fdanm$<>""
    Bsave Fdanm$,Fda%,4096
  Endif
  Lpoke Lpeek(Lnavar%-460)+76,Lpeek(H8x16+76)  ! en weer terugzetten
Endif
```

LISTING 5

```
/* FONT MANIPULATING UTILITY Egon Lubbers, '87 */

long h6x6, h8x8, h8x16, lnavar;

get_fntvar()
{
  register long rega0, *rega1;

  asm{                               /* MEGAMAX ALLEEN ! */
       dc.w     0xA000
       move.l   A0,rega0
       move.l   A1,rega1
     }
  lnavar = rega0;
  h6x6 = *rega1++;
  h8x8 = *rega1++;
  h8x16 = *rega1;
}

main()
{
  int i;

  get_fntvar();
  * (long *) (lnavar-22L) = *(long *) (h8x8+76L);
     /* FDA adres veranderen       */
  * (int *) (lnavar-46L) = 8;
     /* hoogte karakters           */
  * (int *) (lnavar-40L) = 640;
     /* aantal bytes opschuiven */
  * (int *) (lnavar-42L) = 49;
     /* aantal regels              */

  for (i = 0;i < 100;++i)
    printf("Regel %d in beeld\n",i);

  puts("Press RETURN");
  while ((char) gemdos(1) != 13);

  * (long *) (lnavar-22L) = *(long *)(h8x16+76L);
    /* en alles weer herstellen */
  * (int *) (lnavar-46L) = 16;
  * (int *) (lnavar-40L) = 1280;
  * (int *) (lnavar-42L) = 24;
}
```

LISTING 6

```
; Egon Lubbers' font changing utility   (START #6)

; Dit programma verandert het 8x16 systemfont in
; het font waarvan de naam ingetikt
; (in de desktop: TTP !) moet worden.
; Font moet in dezelfde
; directory staan als dit programma

fopen    equ    $3D
fread    equ    $3F
fclose   equ    $3E
keep     equ    $31

font:    bra    instal
         ds.b   4096    ; ruimte voor font (slordig)

instal:  move.l 4(sp),a3                ; open font
         clr.w  -(sp)
         pea    129(a3)
         move   #fopen,-(sp)
         trap   #1
         addq.l #8,sp
         tst    d0
         bmi    exit                    ; error ?
         move   d0,d6

         move.l #font,-(sp)             ; lees font
         move.l #4096,-(sp)
         move   d6,-(sp)
         move   #fread,-(sp)
         trap   #1
         add.l  #12,sp
         tst    d0
         bmi    exit

         move   d6,-(sp)                ; close font
         move   #fclose,-(sp)
         trap   #1
         addq.l #4,sp

         dc.w   $A000                   ; en installeren
         move.l -460(a0),a1
         move.l #font,76(a1)            ; in GEM
         move.l #font,-22(a0)           ; en in TOS

         clr    -(sp)                   ; en bewaar de data
         move.l #instal-font+256,-(sp)
         move   #keep,-(sp)
         trap   #1

exit:    clr    -(sp)    ; als er iets fout is gegaan...
         trap   #1

         end
```

PUBLISHING PARTNER

Dit is een test van een desktop-publishing-programma. Maar niet zomaar een test. Uw recencent werd op slag verliefd op dit programma en van enige objektiviteit is dan ook geen sprake meer. Maar eerst even de zakelijke gegevens. Publishing Partner is een programma van Soft Logic, dat door SoftST uit Amsterdam op de markt wordt gebracht. En om u maar gelijk uit de droom te helpen: dit is een programma om nooit meer mee op te houden, zo mooi. Ben je eenmaal bezig dan zullen je partner en je bed je lange tijd niet zien, behalve die ene partner: Publishing Partner. Het begint al bij het uitpakken van het programma. Een keurig verzorgde handleiding (in het Engels, dat wel) straalt je tegemoet. Een handleiding, ik kan niet anders zeggen, die zeer helder geschreven is. Zo helder, dat ik meteen al dacht: dit is niet door een software-ontwikkelaar geschreven, maar door een professionele tekstschrijver. En dat blijkt ook zo te zijn. Dames en heren software-ontwikkelaars, hier kunt u wat van leren. Denk niet: zo'n handleidinkje kan ik zelf wel in elkaar flansen, want dat kunt u niet. Laat het schrijven aan mensen over die daarvan hun professie hebben gemaakt. Wij schrijvers maken toch ook geen ingewikkelde computerprogramma's; dat laten we met plezier aan u over. Veel gebruikers zullen u dankbaar zijn.

Voor degenen die nog niet weten wat Desktop Publishing eigenlijk is, een kleine uitleg. DP (zo noemen we het voor het gemak maar even, want ik breek mijn vingers over die woorden) is tekstverwerken, illustreren en pagina's opmaken in één. Met zo'n programma en een laserprinter kun je je eigen tijdschrift maken. Nu is dat op zich niet helemaal nieuw, want Apple heeft met zijn Macintosh ook al een konfiguratie die DP aankan. Maar dat kost u dan (inklusief harddisk en laserprinter) wel zo'n 25.000 gulden. Van Atari kost u hetzelfde (als de laserprinter tenminste snel op de markt komt) nog geen tienduizend gulden.

LEIDT TOT ECHTSCHEIDING

TOUR
De handleiding van PP begint met een 'tour' door het programma. De auteur toont ons in tien minuten de meest essentiële en spektakulaire opties van Publishing Partner. De zekerste manier om het programma voorlopig niet meer te verlaten. Voorlopig kunnen nog 'slechts' vier lettertypen worden gebruikt, maar de makers van het programma beloven dat er snel nieuwe uit zullen komen, die dan in een public domain bibliotheek ter beschikking zullen staan. Bravo!
Teksten kunnen zowel in een tekstverwerker worden gemaakt en dan in PP worden 'geïmporteerd' als rechtstreeks in PP worden geschreven. Het laatste heeft het voordeel dat je meteen ziet hoe de tekst eruit komt te zien, maar bij gebruik van een wat kleinere letter (9 punten, de letter die u nu leest) is het op het scherm nog maar moeilijk leesbaar. Wel ziet u precies waar de tekst komt, hoe deze wordt afgebroken, enz.

WYSIWYG
De bovenstaande tussenkop moet u op z'n Engels uitspreken. Let op: deze term wordt een gevleugelde onder de DP-gebruikers. Letterlijk is het de afkorting van 'What You See Is What You Get'. Of, vrij vertaald: zoals het op het scherm komt, wordt de afdruk ook werkelijk. En dat is ook zo. Tekst en illustraties zijn zowel op 'full size' te zien als vergroot of verkleind. Hoe u maar wilt.
Het werken met het programma is aan de hand van de handleiding kinderspel. Niet dat je snel alle kommando's onder de knie hebt - het zijn er ook zo veel - maar er is een voortreffelijke referentielijst opgenomen. Je hebt al vrij snel de eerste pagina van je eigen tijdschrift, of een prachtig visitekaartje ontworpen. En dat maakt het werken met PP zo leuk: je ziet direkt resultaat van je werk, zodat je meteen door wilt gaan. Bovendien kun je gebruik maken van illustraties die je eerder had gemaakt. Met Degas bijvoorbeeld. Vergroot of verkleind kun je ze in een handomdraai in je net ontworpen voorpagina verwerken.

EISEN
PP stelt wel wat eisen aan je computer konfiguratie. Formeel gesproken is een eenvoudige 520 ST met een enkele 360K-drive voldoende. Maar als je daarmee werkt zul je al snel ontdekken dat het telkens wisselen van schijfjes om eigen ontwerpen op te slaan en programma-onderdelen te gebruiken wel wat hinderlijk wordt. De (niet beveiligde, dus gemakkelijk op harddisk te installeren) programmaschijf staat namelijk barstensvol. Er kan echt geen letter meer bij. Een 720K-drive is dus om te beginnen wel gemakkelijk, maar een harddisk is natuurlijk het beste. Daarmee werkt PP lekker snel en je hebt niet zo snel ruimtegebrek. Want denk erom: de files die je aanmaakt nemen veel ruimte in op de schijf, omdat ze grafisch worden opgeslagen en niet als ASCII-file. Bovendien is een intern geheugen van 1 megabyte wel aan te bevelen. Omdat het programma zelf nogal wat geheugen in beslag neemt, blijft er weinig werkruimte over als de computer 'maar' een half megabyte ter beschikking heeft (wat zijn we toch snel verwend).

PUBLIC DOMAIN
Maar nu moet ik de makers van PP toch echt op de vingers tikken. Ik kan tenslotte niet enthousiast blijven. De lezer zou kunnen denken dat ik door Soft Logic of SoftSt betaald word. Het programma had eigenlijk niet op de markt gebracht mogen worden zonder de nodige printerfonts. Standaard kan het programma slechts één van de vier beschikbare lettertypen (Helvetica) printen. De andere drie worden

Uiteindelijk resultaat van Publishing Partner in kombinatie met een EPSON FX-80. De letters zijn rafelig en het 'uitvullen' is niet mooi.

...pt
... 144 points

...ook when it is ...ore guess work. ...just fonts, character ...s, and even character spacing anytime and anywhere on the page. You'll watch an ordinary letter transform into a professional looking "piece" right before your eyes as you experiment with mixing graphics and text.

Benefits
The benefits of using Publishing Partner are unlimited. By having a word processor, page layout, and forms creator all in one program, you'll be able to quickly and easily create a variety of documents. With Publishing Partner's easy to understand "drop-down" menus, learning and using the program will be instantaneous.

Special Attributes
Backslant
Bold
Double Underline
Italicize
Light
Mirror ɿoɿɿiM
Outline
Reverse Type
Shadow
~~Strike through~~
Tall
Underline
Upside Down
uʍoᗡ əpisdՈ
Wide

You can mix and match any attribute you desire!

For example:
Tall and Shadow
Italicize, Outline, and underline

...ome is ...supported printers ...e Epson and graphics ...ompatibles, Star (Gemini), Apple LaserWriter and any Postscript compatible device. New print drivers are being released daily so call to make sure your printer is supported.

Import Graphics

You can reduce, enlarge, or "cut" any Degas™ or Neochrome™ picture

To place an order:
Just call (314) 894-8608 or mail payment to:

SoftLogik Corp
4129 Old Baumgartner
St. Louis, MO 63129
(314) 894-8608

Produced with Publishing Partner, and an Atari ST

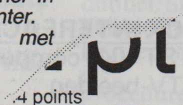
niet begrepen. Inmiddels is er echter een eerste public domain schijfje met printerdrivers en printerfonts in omloop. Het wordt echter (nog?) niet standaard bij het pakket geleverd: de koper moet er zelf naar op jacht.
Het is echt een teleurstelling als je met een eenvoudige matrixprinter gaat afdrukken. Dat is natuurlijk logisch: het programma is bedoeld voor samenwerking met een laserprinter. Ik heb daarover niet de beschikking, zodat ik niet weet hoe het resultaat dan zal zijn. Een 24-naalds printer is waarschijnlijk wel het minste dat je nodig hebt voor een acceptabel resultaat. Gelukkig beschikt PP standaard over de meest gangbare printerdrivers, die zowel 'draft' als 'final' kwaliteit kunnen leveren. Met mijn Star SG-10 zag ik overigens nauwelijks kwaliteitsverschil. In de 'final'-kwaliteit duurde de print echter wel twee keer zo lang. Op pagina 26 kunt u zien hoe het resultaat uit een gewone matrixprinter rolt. Ik moet zeggen: de letterkwaliteit van Signum! ziet er beter uit. Maar dat programma biedt natuurlijk nauwelijks mogelijkheden voor opmaak. Het betekent wel dat er nog wat aan de fonts voor matrixprinters te verbeteren moet zijn.
Overigens overweegt Atari de rechten van het programma te kopen en het dan eventueel bij de laserprinter te leveren.

KONKLUSIE

Zoals u uit het begin van het verhaal al heeft begrepen ben ik enthousiast over Publishing Partner. De prijs (f 499,-) maakt dit programma niet geschikt voor iedereen. Maar voor verenigingen en instellingen, die zelf een verenigingsblad willen maken, is een totale uitgave van zo'n achtduizend gulden (hardware en software) vaak nog wel te betalen. En dan is het een uitstekend alternatief voor de jaarlijks terugkerende grote uitgaven aan zetter en layouter.

Publishing Partner is een extra reden om de aanschaf van een Atari te overwegen.

Uiteindelijk resultaat van Publishing Partner in kombinatie met de nieuwe Atari Laserprinter. De kwaliteit van tekst en beeld is met sprongen vooruitgegaan het 'uitvullen' blijft te wensen overlaten.

...e on the screen just ... the page will look when it is printed - no more guess work. You can adjust fonts, character sizes, and even character spacing anytime and anywhere on the page. You'll watch an ordinary letter transform into a professional looking "piece" right before your eyes as you experiment with mixing graphics and text.

Benefits

The benefits of using Publishing Partner are unlimited. By having a word processor, page layout, and forms creator all in one program, you'll be able to quickly and easily create a variety of documents. With Publishing Partner's easy to understand "drop-down" menus, learning and using the program will be instantaneous.

Special Attributes

Backslant
Bold
Double Underline
Italicize
Light
Mirror rorriM
Outline
Reverse Type
Shadow
~~Strike through~~
Tall
Underline
Upside Down
Upside Down
Wide

You can mix and match any attribute you desire!

For example:
Tall and Shadow
Italicize, Outline, and underline

...riter and any PostScript compatible device. New print drivers are being released daily so call to make sure your printer is supported.

Import Graphics

You can reduce, enlarge, or "cut" any Degas™ or Neochrome™ picture

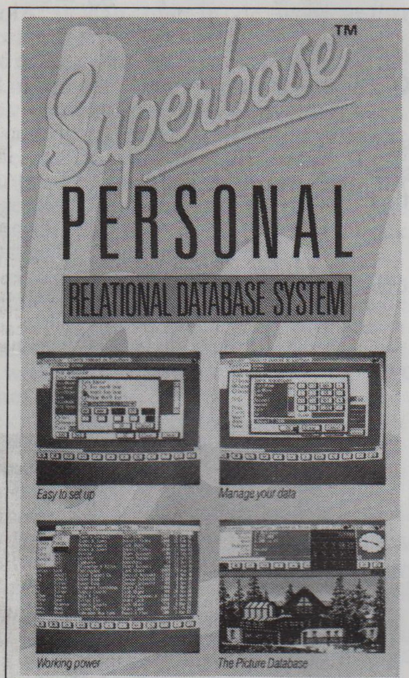
To place an order:

Just call (314) 894-8608 or mail payment to:

SoftLogik Corp
4129 Old Baumgartner
St. Louis, MO 63129
(314) 894-8608

Produced with Publishing Partner, ATARI ST and a QMS PS 800

Henri Kruithof

f 349,- voor Atari St, Commodore Amiga en Schneider PC

Superbase Personal werkt als eerste uit een nieuwe generatie databases met makkelijk te bedienen menu's, meerdere vensters, aanklikpunten en met het voordeel van een relationele database struktuur.

Eenvoudig op te starten
U typt eenvoudig de namen van de velden, voegt er de details aan toe zoals lengte, datum en stijl. U kan de velden verplaatsen over het gehele scherm. U kan zelfs, zonder verstoring van de reeds opgeslagen gegevens, later de volledige layout en formatering wijzigen.

Beheer van uw gegevens
Superbase visualiseert de gegevens in tabellen of blad voor blad.
Praktisch geen beperking in het aantal velden, met daarenboven volledige kontrole over wat u uiteindelijk op het scherm wenst te zien.
Selektie van velden en indexen, aanwending van VCR kontroles voor visualisatie van uw gegevens, fast forward, rewind, pause, stop, hetzelfde als met uw cassetterecorder. Een uniek filtersysteem laat selektie en verwerking toe met om het even welke soort records in uw bestanden.

Werkvermogen
Definieer rapporten en selekties in diverse bestanden, met verschillende sorteerniveaus. Voer gegevens in van andere bestanden, voer gegevens uit naar uw tekstverwerker of verenig verschillende bestanden in een nieuwe database.
De B+ boomstruktuur en disk buffering laten enorme mogelijkheden toe. Superbase leest een naam en adres record in minder dan drie honderste van een seconde.

De plaatjes database
Superbase laat toe beelden, grafieken en tekeningen te linken aan uw records. U krijgt aldus een uniek systeem van beelden archievering. U kan zelfs een automatische "slide show" genereren.

Softst BV
Nw. Prinsengracht 75
1018 VR Amsterdam
020-236393

Software mogelijkheden
* Tot 16.000.000 records - per file
* Tot 999 indexen - per file
* Maximale file grootte - bepaald door systeem
* Aantal files - bepaald door systeem
* Aantal open files - bepaald door systeem
* Aantal velden per record - bepaald door systeem

Data
* Tekst, datum, nummerieke & externe
* Input kontrole
* Volledig te definiëren velden
* Kalender 1-9999 A.D., meerdere mog.
* 13-cijferige nauwkeurigheid
* Kodewoord beveiliging

Rapporten
* Tot 255 tekens per regel
* Titel, datum, pagina nummer
* Telt records, subtotalen en totalen
* Meerdere files kunnen naar scherm, pr., etc.
* Multi kolom, variabele labelformaten
* Sorteert in elk formaat

NIEUW VAN P.D.S.

nu verkrijgbaar bij uw Atari-dealer

GRAFISCH TABLET
ideaal voor tekenaar en architekt
prijs inclusief software *f* 1198,–

VIDEO MIXER (GENLOCK INTERFACE)
pakket waardoor uw Atari ST 1040 computerbeelden kan mengen met normale TV-beelden

STEVE
razendsnelle database met grafische mogelijkheden volledig in 68000 geschreven *f* 438,–

STAD
professioneel tekenpakket met extra 3-D gedeelte, telecommunicatie en scanner *f* 239,–

IN ONTWIKKELING BIJ P.D.S.
(raadpleeg uw dealer - wellicht zijn enkele pakketten nu reeds leverbaar)

SIGNUM! (Nederlandse versie)

PRO SPRITE DESIGNER
sprite editor met ingebouwde mogelijkheid om animaties te testen

PRO SOUND DESIGNER
sound sampler kompleet met hardware

VERDER IS VERKRIJGBAAR:

PROGRAMMEERTALEN

Megamax C-compiler	*f* 725,–
Megamax B-Tree Toolbox	*f* 249,–
Modula-2/ST 2.0	*f* 449,–
Systeem Development Kit	*f* 695,–
K-Seka	*f* 249,–
K-Resource ST	*f* 199,–
GST-C	*f* 285,–
GST Fractal Generator	*f* 79,–
GST Macro Assembler	*f* 189,–
Metacomco Assembler	*f* 249,–
BCPL Compiler	*f* 295,–
Lattice C	*f* 449,–
Cambridge Lisp	*f* 395,–
Metacomco Pascal	*f* 295,–
Metacomco Make	*f* 199,–
Pro Fortran 77	*f* 595,–
Pro Pascal	*f* 595,–

ADMINISTRATIEVE SOFTWARE

ST Professional Module 1	*f* 714,–
ST Professional Module 1 + 2	*f* 1314,–
ST Professional Module 1 + 3	*f* 1674,–
ST Professional Update M2	*f* 714,–
ST Professional Update M3	*f* 1074,–

• CAD/CAM

Easy-Draw2	*f* 295,–
The Graphic Artist	*f* 995,–

• DATABASES

Habaview	*f* 149,–
Laser Base	*f* 225,–
Trimbase	*f* 295,–
Habadex	*f* 95,–

• SPREADSHEETS

K-Spread 1.2b	*f* 199,–
K-Graph	*f* 199,–
Vip Professional (tekst)	*f* 795,–
Vip Professional (GEM)	*f* 895,–

• TEKSTVERWERKING

Signum!	*f* 539,–
Habawriter (Nederlands)	*f* 195,–
Habamerge	*f* 95,–

• BEELD & ANIMATIE

Artdirector	*f* 195,–
Filmdirector	*f* 225,–
Paintworks	*f* 119,–
Maps & Legends	*f* 99,–
Degas Elite	*f* 189,–
Art Gallery	*f* 99,–
Art Gallery II	*f* 99,–
Art Gallery III	*f* 99,–
Print Master	*f* 125,–

• MIDI MUZIEK

MidiPlay	*f* 149,–
Musidisk - Klassiek I	*f* 59,–
Musidisk - Klassiek II	*f* 59,–
Musidisk - Beatles	*f* 59,–

• UTILTIES

Demo Constructor	*f* 495,–
Desk Assist II	*f* 199,–
LQ-Font	*f* 169,–
Multi-HardCopy	*f* 139,–
ST Key	*f* 99,–
ST Toolkit	*f* 99,–
K-Comm	*f* 179,–
K-Ram	*f* 99,–
K-Switch	*f* 119,–
VT 100 Terminal Emulator	*f* 199,–
Aladin Macintosh Emulator	*f* 375,–
Mac Emulator	*f* 495,–
IBM Emulator	*f* 295,–
Hardware Clock	*f* 95,–

(prijswijzigingen voorbehouden)

PDS

KWALITEITS SOFTWARE EN GOEDE SERVICE BEL VOOR INFORMATIE 070 - 999 039

SPELLBOUND

Universele Spellingschecker

Er zijn tekstverwerkers te over voor de ST. Een tekstverwerker met een goed Nederlands woordenboek is er echter nog niet. Als die er komt is het nog maar de vraag of de tekstverwerker ook op andere punten dermate krachtig is dat u uw huidige programma ervoor terzijde legt.
Daarom vroeg START aan Rob Koopman of hij een spellingschecker wilde schrijven die met elke tekstverwerker te gebruiken is.
Dat leidde tot SPECIAL DISK 4: SPELLBOUND.
In het volgende artikel legt de auteur uit hoe het programma werkt. Mocht u zelf een spellingschecker willen schrijven, dan geeft dit artikel u alle benodigde handvaten. De gepresenteerde aanpak is echter ook geschikt om andere problemen op te lossen.

GRAMMATIKA

Een spellingschecker is een prachtig hulpmiddel voor iedereen die regelmatig via een computer artikelen of brieven produceert. Het hulpmiddel kontroleert echter alleen de spelling van een woord. "Ik wort" levert beslist een foutmelding op. Grammatikale blunders komt zo'n programma echter niet op het spoor. "Ik wordt" is voor een spellingschecker korrekt Nederlands.
Misschien heeft u zich wel eens afgevraagd hoe een programma dat de spelling van een tekst kontroleert in elkaar zit. Uiteraard heeft zo'n programma een uitgebreide woordenlijst nodig. Die woordenlijst moet zo kompakt mogelijk worden opgeslagen. Daarna zal een procedure in korte tijd uitsluitsel moeten geven of een woord al dan niet in de woordenlijst voorkomt.
Het maken van een lijst met woorden die wel in een tekst maar niet in het woordenboek voorkomen is een eenvoudige taak. De computer moet alle woorden van de te onderzoeken tekst eerst alfabetisch sorteren. Daarna moet hij de gesorteerde lijst vergelijken met het woordenboek. Alle woorden die niet in het woordenboek voorkomen, worden afgedrukt.
Op zich is dit een prima methode. Het sorteren van de woorden in een tekst is van de orde N log N (N is het aantal woorden in de tekst). Het vergelijken van de tekst met het woordenboek is van de orde N+M. (M is het aantal woorden in het woordenboek). Zolang de te onderzoeken tekst in RAM gesorteerd kan worden, zal de procedure vrij weinig tijd kosten. Het grote voordeel is dat de woorden in het woordenboek ieder maar één keer bekeken worden. Het programma kan het woordenboek dus sequentieel van schijf lezen.
Het grote nadeel van deze methode is dat het opzoeken van slechts één woord een paar sekonden duurt. Het hele woordenboek moet immers worden doorgekeken tot het gezochte woord gevonden is.

BINAIR ZOEKEN

Ik heb onderzocht of het mogelijk is een spellingschecker te maken die een ingetikt woord direkt kontroleert. Het sequentieel doorzoeken van het woordenboek duurt dan echter veel te lang. Een oplossing is zoeken door "halveren". Een woord uit de tekst wordt eerst vergeleken met het woord dat in het midden van het woordenboek staat. Als het woord achter het "middelste" woord thuis hoort, wordt het midden van de tweede helft van het woordenboek bekeken. In het andere geval het midden van de eerste helft. Dit proces herhaalt zich tot het interval nog maar één woord groot is. Op die manier kan in maximaal zestien vergelijkingen een woord in een woordenboek van 65.000 woorden gevonden worden.
Het lezen van een woord van een hard disk kost ongeveer 1/20 sekonde. Het opzoeken van een woord kost dus in het ongunstigste geval zestien keer zolang: ongeveer driekwart sekonde. Dit is onaanvaardbaar lang. Het woordenboek moet dus in het geheugen worden opgeslagen. Op een Atari ST met 1 megabyte geheugen is dit heel goed mogelijk. Een woordenboek met 60.000 woorden zal ongeveer een half megabyte in beslag nemen. Het opzoeken van een woord gaat dan vrij snel.
Natuurlijk is een woordenboek van 500.000 bytes onhandelbaar groot. Met een 520 ST komen we bovendien geheugen tekort. Er zijn gelukkig wat truuks om het woordenboek kleiner te maken. Zo kunnen bijvoorbeeld drie letters in twee bytes worden opgeslagen. Een letter kost vijf bits, drie maal vijf bits maakt vijftien bits en dat is kleiner dan twee bytes (zestien bits). Verder kunnen bepaalde veel voorkomende standaarduitgangen en prefixen met een kode aangegeven worden. Al met al is het waarschijnlijk mogelijk het woordenboek tot ongeveer 250.000 bytes terug te brengen. Dit is echter nog steeds te groot. Bovendien maakt iedere datareduktietechniek het zoeken ingewikkelder en dus dreigt de zoektijd langer te worden.

DUBBELGANGERS

Het kijken of de woorden van een tekst in een woordenboek voorkomen, lijkt heel erg op het volgende probleem: stel we hebben een lijst van vijfhonderd getallen onder de duizend. Hoe kunnen we zo efficiënt mogelijk kijken of er dubbelen in de lijst voorkomen?

Op het eerste gezicht lijkt de beste oplossing de lijst eerst te sorteren. Daarna kan hij eenvoudig op dubbelgangers worden gekontroleerd. Een veel snellere oplossing is echter gebruik te maken van een array van 1000 bits (= 125 bytes). Eerst wordt de hele array op nul gezet. Daarna onderzoekt de procedure elk getal. Is het getal bijvoorbeeld 756, dan kijkt het of bit 756 op één staat. Is dat het geval, dan is 756 dubbel. Staat bit 756 nog op nul dan wordt het bit nu op één gezet.
In pseudocode:

```
procedure toondubbel (lijst);
verzameling = set of 0..999;
begin
    verzameling := [];
    for alle getallen x in de lijst do
        if x in verzameling then
            dubbel
        else
            incl (x,verzameling)
        end;
    end;
end;
```

Op dezelfde manier kan geprobeerd worden een woordenlijst op te slaan. We verzinnen daarvoor een funktie die een woord omvormt tot een uniek getal. In plaats van de woorden kunnen we dan de getallen in een woordenlijst zetten. Er is maar een beperkt aantal Nederlandse woorden. Bij een perfekte funktie zouden we dus aan de getallen 1 tot en met 1.000.000 meer dan genoeg hebben.
Jammer genoeg bestaat deze funktie niet. Als de computer echter af en toe een foutje mag maken, kunnen we deze funktie wel benaderen.

Een funktie die aan een woord een getal toekent, wordt in de literatuur ook wel hashfunktie genoemd (door-elkaar-hak-funktie).
Als we de Nederlandse woorden afbeelden op de getallen 1 t/m 1 miljard is de kans dat twee woorden hetzelfde getal toebedeeld krijgen vrij klein. Op die manier is het mogelijk elk Nederlands woord in een kode van 32 bits te veranderen. Een woordenboek met 60.000 woorden kan dan in 240 kbytes opgeslagen worden. Helaas is het bij deze methode niet meer mogelijk om van de hashwaarde terug te gaan naar het bijbehorende woord.
Om te bepalen of een woord in de woordenlijst voorkomt, wordt eerst de hashfunktie op het woord losgelaten. Daarna kijkt het programma of de aldus verkregen waarde in het "getallenboek" voorkomt.
Het is in principe mogelijk dat een woord fout gespeld is, terwijl zijn hashwaarde toch in het woordenboek zit. Een korrekt gespeld woord heeft dan toevallig dezelfde hashwaarde. Bij een woordenlijst van 60.000 woorden is de kans hierop ongeveer 1 op 16.000 (1 giga / 60k).
Het voordeel van de hashmethode is dat de woordenlijst klein is en dat er bijzonder snel gezocht kan worden. Het nadeel is dat er af en toe een foutje doorslipt en dat niet meer te zien is welke woorden in de lijst staan.
Zelf vind ik het aardige dat de stelling "beter zonder fouten dan snel" hier niet op blijkt te gaan.
Overigens gebruikt de politie een dergelijke methode al langer. In plaats van een kopie van een persoon wordt naar vingerafdrukken gekeken. Theoretisch kan dat natuurlijk ook fout gaan.

VERDERE VERFIJNINGEN

Als eenmaal de stap is gemaakt om in plaats van woorden hashwaarden op te slaan, zijn er weer nieuwe mogelijkheden om het getallen-woordenboek efficiënter op te slaan.
Eerlijk gezegd is vier bytes per woord nog veel te veel. Een echt goed kompakt woordenboek mag niet veel meer dan twee bytes per woord beslaan. Om dat te bereiken staat een aantal wegen open.

1) De programmeur kan meer dan één hashfunktie gebruiken.
Als een woordenboek 60.000 woorden moet bevatten en als twee bytes per woord beschikbaar zijn, zou het woordenboek kunnen worden opgeslagen in een rij van 1.000.000 bits. Deze rij beslaat 125.000 bytes in het geheugen. Als nu gebruik wordt gemaakt van een hashfunktie die waarden tussen 1 en 1.000.000 genereert, kan ieder woord gerepresenteerd worden door een bit in de rij.
Dit is echter niet goed genoeg voor een spellingswoordenboek van enige kwaliteit. De kans dat een fout woord ten onrechte goed wordt gekeurd is ongeveer 1 op 17. We kunnen echter ook op ieder woord twee verschillende hashfunkties loslaten. Dit levert waarschijnlijk twee verschillende getallen op. Deze twee getallen slaan we op als bits in de rij. Alleen woorden waarvan beide hashwaarden in de rij voorkomen, worden goedgekeurd. De rij is bij gebruik van twee hashwaarden voor 12% gevuld. De kans dat een fout woord toch twee hashwaarden heeft die in het woordenboek (de rij) voorkomen is dus 1.44%. Natuurlijk kunnen we ook nog meer hashfunkties gebruiken. De bijgevoegde tabel geeft een overzicht van de korresponderende foutkansen.

aantal hash-funkties	**1.000.000 bits fout in %**	**1.200.000 bits fout in %**
1	6.0	5.0
2	1.4	1.0
3	0.6	0.3
4	0.3	0.2
5	0.2	0.1
6	0.2	0.07
7	0.2	0.06
8	0.3	0.07
9	0.4	0.08
10	0.6	0.1

(alle getallen op basis van 60.000 woorden)

Bij zes hashwaarden wordt dus ongeveer één op de vijfhonderd foute woorden ten onrechte goed gerekend. Als we 20% meer bits gebruiken, wordt bij zeven hashfunkties ongeveer 1 op de 1.400 foute woorden ten onrechte goed gerekend. Hoe groter het aantal getallen waar we de Nederlandse woorden op afbeelden, hoe kleiner de kans op fouten.
Als gemiddeld in een dokument twintig spelfouten voorkomen, blijft in het eerste geval maar in 1 op de 25 dokumenten een fout zitten. Dit lijkt mij aanvaardbaar.
Het nadeel van deze methode is wel dat het verantwoord verwijderen van woorden vrijwel onmogelijk is geworden.

2) De programmeur kan in plaats van de getallen de afstanden tussen de getallen opslaan.
Wie accepteert dat bijvoorbeeld 1 op de 100 spelfouten niet gevonden wordt, kan in plaats van de hashwaarden zelf de afstanden tussen de waarden opslaan. Deze getallen liggen dan gemiddeld ongeveer 100 posities van elkaar af.
Als de afstanden tussen de bytes met behulp van een variabele lengte kodering worden weergegeven, zal het woordenboek ongeveer twaalf bits per woord beslaan (Dit is natte vinger werk. Ik heb het niet uitgerekend, maar een bitje meer of minder maakt niet veel uit.) Het totale woordenboek is dan maar 90.000 bytes groot. Als de afstand tussen twee getallen kleiner is dan 128, wordt de afstand met een byte weergegeven. Is de afstand groter, dan wordt bit zeven van het byte op één gezet en een tweede byte toegevoegd, enz.
Als 1 op 100 niet acceptabel is, kan de gemiddelde afstand tussen de hashwaarden natuurlijk groter gemaakt worden.

3) De programmeur kan de hashwaarden gehashed opslaan.
Een derde methode is het gehashed opslaan van de uit de woorden berekende hashwaarden. Op het eerste gezicht levert dat niets op, maar er is een truuk beschikbaar. Normaal houdt hashen in dat het geheugen wordt ingedeeld in een aantal 'buckets' (bakjes?). Door middel van een hashfunktie wordt berekend in welk bakje een woord wordt opgeslagen. Het systeem lijkt een beetje op het sorteren van brieven via de postkode.
'Pseudo' definitie hashtable:

```
type bucket = array [0..bucketsize] of
              woorden;
hashtable   = array [0..maxbucket] of
              bucket;
```

Normaal slaan we bij zo'n aanpak de woorden in de buckets op. Het is echter ook mogelijk een tweede hashfunktie op de woorden los te laten. In plaats van het woord wordt dan de hashwaarde opgeslagen. Aangezien ook al de bucket waarin het woord terecht komt via hashing bepaald wordt, kan met twee bytes per woord worden volstaan. Als bijvoorbeeld 8096 buckets ter beschikking staan, zijn er ongeveer 500 miljoen mogelijke kombinaties. De kans dat bij een woordenboek van 60.000 woorden een fout woord toch in het woordenboek gevonden wordt, is ongeveer 1 op 8.000 (= het aantal buckets).

De totale grootte van het woordenboek is ongeveer 140.000 bytes (aantal woorden maal twee plus het aantal buckets maal twee). Deze laatste methode is toegepast in het programma SPELLBOUND.

LISTING

Ik geloof zelf niet zo erg in het letterlijk overnemen van programma's uit tijdschriften. Het is veel leerzamer de aanpak van anderen te bestuderen om daarna de goede dingen over te nemen in een eigen programma. Liefst met een heel andere toepassing. De techniek die hier gebruikt wordt om kompakt op te slaan, hoeft immers niet beperkt te blijven tot woorden. Op dezelfde manier kan bijvoorbeeld een schaakprogramma stellingen uit openingen herkennen.
De bijgevoegde listing bevat het hart van de spellingschecker: de hashfunktie en de opslagmethode. Ik hoop dat de programmatuur duidelijk genoeg is om ook mensen die niet in Modula-2 thuis zijn op het goede spoor te zetten.

Literatuur
- *Programming pearls / Jon Bentley.*
Addison-Wesley / ISBN 0-201-10331-1
- *Data structures using Modula-2*
R.F. Sincovec / R.S. Wiener.
John Wiley / ISBN 0-471-81489-X

SPELLBOUND

Special disk vier bestaat uit vijf delen. Allereerst de eigenlijke spellingschecker (SPELTEST) en het Nederlandse woordenboek (GROEN.WRD).
Het 'groene boekje' bestaat uit twee delen. Een bitarray van 27^3 bytes voor woorden kleiner dan vier letters en een hashstruktuur (zie artikel) voor langere woorden.
Nadat u met uw favoriete tekstverwerker een tekst gemaakt heeft, kiest u SPELTEST en biedt uw bestand ter beoordeling aan. De spellingschecker toont daarop alle onbekende en fout gespelde woorden op het scherm.

De snelheid van het programma is onafhankelijk van het aantal spelfouten en bedraagt meer dan duizend woorden per sekonde. Aan de hand van de foutmeldingen kunt u uw artikelen en brieven gemakkelijk korrigeren. De snelheid van SPELLBOUND is dermate hoog dat de kontrole beslist geen hinderlijk onderdeel van het schrijfproces wordt. Integendeel: het is juist leuk om te zien hoe de kwaliteit van uw teksten onder invloed van de vriendelijk op de vingers tikkende ST met sprongen vooruit gaat.
Programma plus woordenboek worden in dertig sekonden in het geheugen geladen. Een behoorlijke tekst (15 K) kontroleren, kost daarna slechts vijf sekonden. Wie SPELTEST vanaf een harddisk laadt, is zelfs al in tien sekonden met het hele proces van laden en kontroleren klaar.
Het derde deel van het pakket, BLINK, kontroleert woorden terwijl u ze tikt. Zo snel BLINK een woord niet herkent, zal het dat woord een korte tijd laten knipperen.
BLINK werkt samen met alle ons bekende tekstverwerkers. Het programma leest de toetsenbordbuffer via een interruptroutine. Theoretisch is het mogelijk dat een ander programma iets dergelijks doet, waardoor problemen ontstaan. We zijn zoiets gelukkig nog niet tegengekomen.
Uiteraard zal het programma af en toe ook goed gespelde woorden ter korrektie aanbieden. Vooral lange samengestelde woorden, leenwoorden en 'vakjargon' kent het woordenboek niet.
Wie extra woorden aan het woordenboek wil toevoegen, wordt op zijn wenken bediend door het programma SPELMAAK. En mocht u er op een bepaald moment achter komen dat een woord ten onrechte in het woordenboek is gezet, dan kunt u het verwijderen met SPELKILL.
Het is ook mogelijk om zelf woordenboeken voor andere talen te maken. Dat kan Engels zijn, maar bijvoorbeeld ook de verzameling gereserveerde woorden van een programmeertaal. BLINK beperkt de samenwerking namelijk niet alleen tot tekstverwerkers..!
Het programma SPELMAAK produceert automatisch een bestand GROEN.WRD als het dit nog niet op een schijf vindt. In principe bouwt u het woordenboek op door foutloos gespelde teksten aan te bieden. Een komplete woordenlijst versnelt het proces natuurlijk aanzienlijk.

Abonnees kunnen SPELLBOUND voor de aantrekkelijke prijs van f 49,- bestellen. Niet-abonnees betalen f 69,-. Zie onze rubriek "lezersservice" voor de bestelwijze.

```
IMPLEMENTATION MODULE GroeneBoekje;
(*---------------------------------------------------------------------------
    Routines voor het kreeren en raadplegen van een woordenlijst voor een
    spellingschecker. Deze tekst is een vereenvoudiging van de echte source.
    Onderstaande routines worden alleen gebruikt bij het aanmaken van het
    woordenboek. De spellingschecker gebruikt een kompakte versie van het
    woordenboek, waarbij lege buckets verwijderd zijn.
    auteur: r.koopman                          datum:  28 april 1987
---------------------------------------------------------------------------*)
CONST
    tabel3size = 27*27*27;     (* aantal woorden van minder dan 4 letters *)
    tabelsize  = 8191;         (* aantal buckets *)
    bucketsize = 15;           (* maximale aantal elementen in bucket *)
TYPE
   (* Datastructuur die bij de opbouw van het woordenboek gebruikt wordt. *)
      bucket     =
         RECORD
            l : CARDINAL;                          (* lengte bucket *)
            c : ARRAY [1..bucketsize] OF CARDINAL; (* bucket zelf *)
         END;
      kleintabel = SET OF [0..tabel3size];
      groottabel = ARRAY [1..tabelsize] OF bucket;
VAR
   klein   : kleintabel;    (* alleen in gebruik bij opbouw *)
   groot   : groottabel;    (* van het woordenboek          *)

(*-------------------------------------------------------------------------
   Dit is een schets van de routines die gebruikt kunnen worden voor
   het konstrueren van het woordenboek. Er is schaamteloos gebruik gemaakt
   van de geheugenruimte van de Atari. Deze omvang is gekozen om de kans
   op 'dubbelgangers' te minimaliseren.
   Het woordenboek kan maximaal 60.000 woorden bevatten.
-------------------------------------------------------------------------*)

PROCEDURE InitieerTabellen;
   VAR
      i : CARDINAL;
   BEGIN
      (* maak verzameling van woorden < 4 letters leeg *)
         klein := kleintabel{};
      (* maak buckets leeg door lengtes op nul te zetten *)
         FOR i:=1 TO tabelsize DO
            groot[i].l := 0;
         END;
   END InitieerTabellen;

PROCEDURE EnterWoord (VAR w:ARRAY OF CHAR; wl:CARDINAL);
(*---------------------------------------------------------------------------
   Deze routine zet een woord w bestaande uit hoofdletters met lengte wl
   zonodig in het woordenboek.
---------------------------------------------------------------------------*)
   VAR
      i,hash,buck : CARDINAL;
   BEGIN
      (* bepaal hash waarde en bucket nummer *)
         HashValues (w,wl,hash,buck);
      (* zet korte woorden in de kleine tabel en grote in de grote tabel *)
         IF wl<4 THEN
            INCL (klein,hash);
         ELSE
            WITH groot[buck] DO
               (* zoek woord in woordenboek *)
                  FOR i:=1 TO l DO
                     IF c[i] = hash THEN
                        RETURN (* woord is al aanwezig *)
                     END;
                  END;
               (* zet als er nog ruimte is het woord in het woordenboek *)
                  IF l<bucketsize THEN l:=l+1; c[l]:=hash; END;
            END;
         END;
   END EnterWoord;

PROCEDURE TestWoord (VAR w:ARRAY OF CHAR; wl:CARDINAL) : BOOLEAN;
(*---------------------------------------------------------------------------
   Deze routine is eigenlijk overbodig. Hij maakt alleen het grote
   woordenboek kompleet. De routine is praktisch identiek aan EnterWoord.
   TestWoord=TRUE => w is element van woordenlijst
---------------------------------------------------------------------------*)
   VAR
      i,hash,buck : CARDINAL;
   BEGIN
      HashValues (w,wl,hash,buck);
      IF wl<4 THEN
         RETURN hash IN klein;
      ELSE
         HashValues (w,wl,hash,buck);
         WITH groot[buck] DO
            FOR i:=1 TO l DO
               IF c[i] = hash THEN RETURN TRUE END;
            END;
            RETURN FALSE;
         END;
      END;
   END TestWoord;

PROCEDURE HashValues (VAR w:ARRAY OF CHAR;wl: CARDINAL; VAR h1,h2:CARDINAL);
(*---------------------------------------------------------------------------
   De twee hashfuncties zijn op het oog gekozen. Ik sta niet garant voor de
   kwaliteit. Voor het gemak wordt hier de overflow test uitgeschakeld.
   Dit is natuurlijk niet erg portable (de meeste processoren zullen een
   Trap genereren).
   Bij woorden van minder dan 4 letters wordt in h1 geen hashwaarde, maar
   een eenduidig getal geschreven tussen 1 en 27^3.
---------------------------------------------------------------------------*)
   CONST
      c1 = 31415; c2 = 947;
   VAR
      i : CARDINAL;
      h : LONGCARD;
   BEGIN
      IF wl<4 THEN
         h1 := 0;
         FOR i:=0 TO wl-1 DO
            h1 := h1*27 + ORD(w[i]) - ORD('@');
         END;
      ELSE
         (*$T- zet compiler tests uit *)
         h1 := 0; h2 := 0;
         FOR i:=0 TO wl-1 DO
            h1 := (h1*c1 + ORD(w[i]) - ORD ('@'));
            h2 := (h2*c2 + ORD(w[i]) - ORD ('@'));
         END;
         h2 := h2 MOD tabelsize + 1; (* h2 = bucket nummer *)
         (*$T= zet compiler tests weer terug naar oude toestand *)
      END;
   END HashValues;

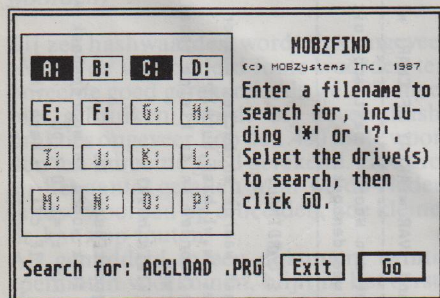
END GroeneBoekje.
```

HET GEMAK DIENT DE MENS: ACCLOAD

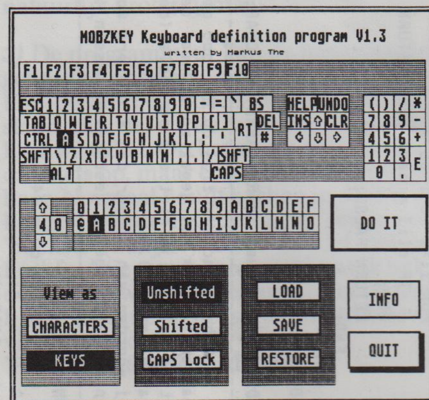
Deskaccessoires zijn programma's die bij het booten van de computer worden ingeladen. Er zijn hele leuke en handige accessoires bij en men is snel in de verleiding om er (te) veel op de boot-schijf te zetten. Vooral als er grotere utilities bij zitten, zoals sideclick, duurt het booten erg lang. Bovendien nemen de accessoires een flink stuk geheugen in beslag. De gebruiker moet dus een evenwicht tussen het aantal accessoires enerzijds en geheugenruimte en inlaadtijd anderzijds zien te vinden.
Een ander probleem is dat er maximaal zes accessoires ingeladen mogen worden. Dit betekent dat veel gebruikers meerdere bootschijven hanteren.
Al dat getob is nu verleden tijd: Wim de Winter vond een manier om alle accessoires op een bootschijf te laten staan en er tijdens een reset maximaal zes uit te kiezen.
ACCLOAD is geschikt voor gebruik in alle resoluties.

ACCESSOIRE BIBLIOTHEEK

Het programma ACCLOAD geeft een lijst van alle ACC's en geïnaktiveerde ACC's (kenbaar aan de extensie ACx). De gebruiker heeft de mogelijkheid de extensie zo te veranderen, dat de accessoire wel of juist niet wordt ingeladen. Op die manier kan een bibliotheek van maximaal 25 ACC's op de bootschijf staan.

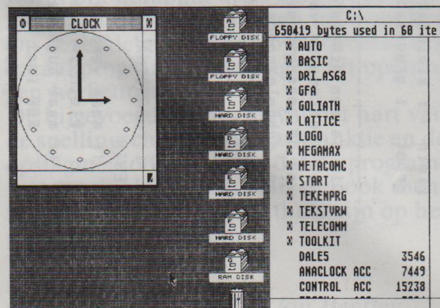

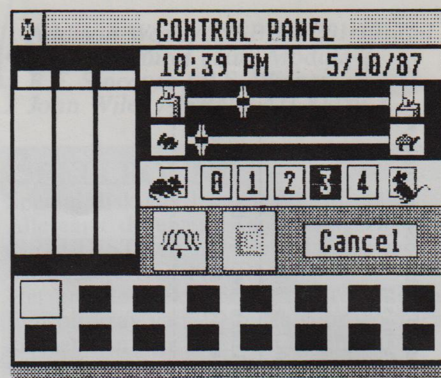
Het in- en uitschakelen van de accessoires gebeurt met de toetsen die gewoonlijk de cursor besturen. De plaats waar je bent is herkenbaar doordat deze in diapositief is weergegeven. Met "op" en "neer" wandel je door de lijst. Met "rechts" schakel je een accessoire uit, met "links" aktiveer je hem. Dit kommando-overzicht komt ook op het scherm wanneer de toets "Help" wordt ingedrukt.
"Undo" geeft in geval van problemen de beginsituatie weer terug.
Als de gewenste selektie bereikt is, moet er op "return" gedrukt worden. De gekozen accessoires worden ingeladen en het booten verloopt verder als gebruikelijk.
Als u tijdens het laden van ACCLOAD op "return" drukt (het programma geeft zelf het gewenste moment aan), wordt de routine afgebroken. U krijgt dan de accessoires die u de vorige keer aktief had gemaakt.

COMPILEREN

Het programma ACCLOAD werkt alleen als het in een folder met de naam AUTO op de bootschijf staat. Dit stelt enige eisen aan het programma. Op het moment dat het TOS de AUTO-folder raadpleegt, is er namelijk nog geen GEM aanwezig. GfA BASIC maakt gebruik van GEM. ACCLOAD kunnen we dus niet als BASIC-bestand in de AUTO-folder plaatsen. Maar er is een oplossing: de GfA compiler. Deze produceert een op zichzelf staand programma dat alleen van GEM gebruik maakt als er instrukties in het programma voorkomen die GEM aanroepen. In ACCLOAD heb ik dat niet gedaan en dus loopt het gecompileerde programma onder TOS.
ACCLOAD is gecompileerd met versie 1.6 van de GfA-compiler. Mocht u die niet bezitten: op START-schijf zes staat het programma zowel als listing als gebruiksklaar. Bovendien is de file ACCLOAD.DAT toegevoegd, die voor een wat mooiere layout zorgt. De mogelijkheden van AES (een onderdeel van GEM), zijn immers nog niet aanwezig. Het programma werkt echter ook zonder deze file.

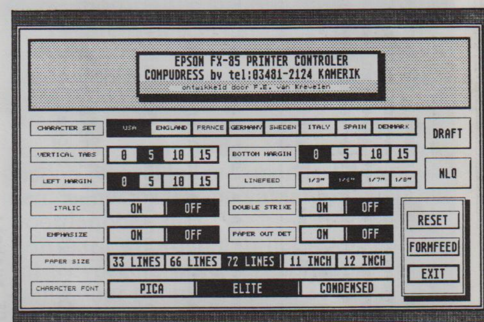

ACCLOAD.DAT moet overigens eveneens in de AUTO-folder staan.

PROGRAMMABESCHRIJVING

Voor het inlezen van de directory maakt het programma gebruik van de funktie BIOS(4). De hoofddirectory bevindt zich altijd op zeven sektoren, die op schijf te vinden zijn vanaf sektor nummer elf. Deze twee parameters worden aan het BIOS doorgegeven, dat de inhoud van de directory in een string plaatst. Elke directory entry neemt hierin exakt 32 bytes in. Begint een entry met chr$(0), dan staan er verder geen bestanden meer in de directory.
De bestandsnamen worden vervolgens uit deze 32-byte substrings gehaald en in een aantal arrays gezet. Via wat scherm- en toetsenbord kommunikatie kan de gebruiker bepalen welke filenamen moeten veranderen. De wijzigingen worden tenslotte met de GfA-funktie "Name" op de schijf aangebracht. Daarna vervolgt het boot-proces op de normale manier.

VOLGORDE

Als het programma GDOS ook in de autofolder staat, moet u er op letten, dat ACCLOAD het eerst in werking wordt gesteld. Gebeurt dat niet, dan moet u het volgende doen: via de desktop (file-show info) geeft u GDOS.PRG de naam GDOS.PR. Eenmaal "backspace" en een "return" zijn daarvoor genoeg. Vervolgens kopieert u GDOS.PR in de autofolder. Hierdoor ontstaat natuurlijk een "naamkonflikt". Daarom maakt u de naam van de kopie GDOS.PRG. Na afloop gooit u GDOS.PR weg. Hierdoor is ACCLOAD op de eerste plaats in de AUTO-folder komen te staan.

```
' ******************************
' * ACC-LOAD - Accessory Loader *
' * Auteur      Wim de Winter   *
' ******************************
'
Neg$=Chr$(27)+"p"
Pos$=Chr$(27)+"q"
Up$=Chr$(27)+"A"
Dwn$=Chr$(27)+"B"
Resolutie%=Xbios(4)
'
@Prohibit
@Init
@Lees
@Selecteer_op_aktiviteit
@Interaktie
'
Procedure Init
  Chdir "a:\Auto"
  Dim Aktief!(25),Is_veranderd!(25)
  Dim Acc$(25),Acsave1$(25),Acsave0$( =>
25),Accundo$(25)
  Nohelp$=String$(32000,Chr$(255))
  Sput Nohelp$
  If Resolutie%=2
    @Vulbox(252,10,610,250,0)
    @Vulbox(253,11,609,249,1)
    If Exist("AccLoad.Dat")
      Open "R",#1,"accload.dat",2910
      Field #1,2910 As B$
      Get #1
      Put 262,20,B$
      Get #1
      Put 262,250,B$
    Endif
    Print At(46,1);"Typ Help voor hulp"
  Else
    Print At(11,25);"Typ Help voor hu =>
lp";
  Endif
  Sget Nohelp$
Return
'
Procedure Selecteer_op_aktiviteit
  For I%=1 To Aantal_accs%
    If Right$(Acc$(I%),2)="CC" Then
      Aktief!(I%)=True
      Acc$(I%)=Acc$(I%)+" ¦ "+Space$(12)
      Inc Aantal_aktief%
    Else
      Aktief!(I%)=False
      Acc$(I%)=Space$(12)+" ¦ "+Acc$(I%)
    Endif
  Next I%
Return
'
Procedure Interaktie
  @Lijst
  Lijn%=1
  Do
    I%=Inp(2)
    Print Pos$;Acc$(Lijn%)
    Print Up$;
    If I%=13                    ! Return
      @Save_changes
    Endif
    If I%=200                   ! ^
      Print Up$;
    Endif
    If I%=203                   ! <-
      @Aktiveer(Lijn%)
    Endif
    If I%=205                   ! ->
      @Inaktiveer(Lijn%)
    Endif
    If I%=208 And Lijn%<Aantal_accs%  =>
! v
      Print Dwn$;
    Endif
    If I%=225                   ! Undo
      D.name$=D.save$
      Arrayfill Is_veranderd!(),False
      Clr Aantal_aktief%
      For J%=1 To Aantal_accs%
        Acc$(J%)=Accundo$(J%)
        Acsave1$(J%)=Acsave0$(J%)
      Next J%
      @Selecteer_op_aktiviteit
      @Lijst
    Endif
    If I%=226
      @Help(Lijn%)
    Endif
    Lijn%=Crslin
    Print Neg$;Acc$(Lijn%)
    Print Up$;
  Loop
Return
'
Procedure Lijst
  Local I%
  Sput Nohelp$
  Print At(1,1);
  For I%=1 To Aantal_accs%
    Print Acc$(I%)
  Next I%
  Print At(1,1);Neg$;Acc$(1)
  Print At(1,1);
  N=1
Return
'
Procedure Aktiveer(N%)
  If Not Aktief!(N%)
    Acsave1$(N%)=Acsave1$(N%)+"C"
    Acc$(N%)=Space$(12)
    Rset Acc$(N%)=Acsave1$(N%)
    Acc$(N%)=Acc$(N%)+" ¦ "+Space$(12)
    Aktief!(N%)=True
    @Onthoud_verandering(N%)
    Inc Aantal_aktief%
  Endif
Return
'
Procedure Inaktiveer(N%)
  If Aktief!(N%)
    Acsave1$(N%)=Left$(Acsave1$(N%),I =>
nstr(Acsave1$(N%),".")+2)
    Rset Acc$(N%)=Acsave1$(N%)
    Mid$(Acc$(N%),14,1)="¦"
    Aktief!(N%)=False
    @Onthoud_verandering(N%)
    Dec Aantal_aktief%
  Endif
Return
'
Procedure Onthoud_verandering(N%)
  If Not Is_veranderd!(N%) Then
    Is_veranderd!(N%)=True
  Else
    Is_veranderd!(N%)=False
  Endif
Return
'
Procedure Save_changes
  If Aantal_aktief%>6
    Print At(5,24);"----> Meer dan ze =>
s accessoires aktief !! <----"
    Pause 100
    @Lijst
  Else
    For I%=1 To Aantal_accs%
      If Is_veranderd!(I%) Then
        Name "A:\"+Acsave0$(I%) As "A =>
:\"+Acsave1$(I%)
      Endif
    Next I%
    Edit
  Endif
Return
'
Procedure Vulbox(Sx%,Sy%,Ex%,Ey%,Color%)
  Dx%=Abs(Sx%-Ex%)
  Dy%=Abs(Sy%-Ey%)
  L1%=Int(((Dx%*Dy%)/8)+2*Dy%)
  Vul$=String$(L1%+6,Chr$(255*Color%))
  Dpoke Varptr(Vul$)+0,Dx%
  Dpoke Varptr(Vul$)+2,Dy%
  Dpoke Varptr(Vul$)+4,1
  Put Sx%,Sy%,Vul$
Return
'
Procedure Prohibit
  Cls
  If Resolutie%=2
    W%=2
  Else
    W%=1
  Endif
  Print String$(W%*40,"*")
  L$="*"+Space$(W%*40-2)+"*"
  Print At(1,2);String$(7,L$)
  Print At(1,8);String$(W%*40,"*")
  If Resolutie%=2
    Print At(30,2);"A C C - L O A D E =>
R";Space$(25);"V1.3"
    Print At(15,4);"Je hebt twee seco =>
nden om AccLoader te stoppen : "
    Print At(13,5);Neg$;"¦";Space$(24 =>
);"¦";Space$(24);"¦"
    Print At(15,6);Pos$;"<return> = s =>
top          <spatie> = start meteen"
    Print At(13,5); !"¦";
  Else
    Print At(11,2);"A C C - L O A D E =>
 R";Space$(5);"V1.3"
    Print At(5,4);"2 sec. om AccLoade =>
r te stoppen : "
    Print At(7,5);Neg$;"¦";Space$(12) =>
;"¦";Space$(11);"¦"
    Print At(3,6);Pos$;"<ret>=stop     =>
<spatie>=start meteen"
    Print At(7,5); !"¦";
  Endif
  For I%=0 To W%*25
    Print " ";
    Key$=Inkey$
    If Key$<>""
      If Key$=" "
        I%=51
      Else
        Edit
      Endif
    Endif
    If I%=0 Or I%=25 Or I%=50
      Print Chr$(8);"¦";
    Endif
    Pause 4/W%
  Next I%
  Print
Return
'
Procedure Lees
  Buffer$=Space$(7*512)
  Void Bios(4,2,L:Varptr(Buffer$),7,1 =>
1,0)
  I%=0
  Repeat
    F$=Mid$(Buffer$,I%*32+1,12)
    Ext$=Mid$(F$,9,2)
    Atr%=Asc(Mid$(F$,12,1))
    Del$=Left$(F$,1)
    If Ext$="AC" And (Atr%=0 Or Atr%= =>
&H20) And Del$<>Chr$(229)
      Acc$=""
      For J%=1 To 11
        If Mid$(F$,J%,1)<>" " Then
          Acc$=Acc$+Mid$(F$,J%,1)
        Endif
        If J%=8
          Acc$=Acc$+"."
        Endif
      Next J%
      Inc Aantal_accs%
      Acc$(Aantal_accs%)=Space$(12)
      Rset Acc$(Aantal_accs%)=Acc$
      Accundo$(Aantal_accs%)=Acc$(Aan =>
tal_accs%)
      Acsave0$(Aantal_accs%)=Acc$
      Acsave1$(Aantal_accs%)=Acc$
    Endif
    Inc I%
  Until I%=>112 Or Left$(F$,1)=Chr$(0)
  If Aantal_accs%=0
    Sput Nohelp$
    Print At(19,21);Chr$(7);"      Ge =>
en accessories op deze schijf        "
    Void Inp(2)
    Edit
  Else
    Sget Nohelp$
  Endif
Return
'
Procedure Help(N%)
  Sget Nohelp$
  If Resolutie%=2
    Sp%=33
  Else
    Sp%=1
    Print At(1,1);Neg$;String$(40,"=")
    Print At(1,16);String$(40,"=")
    Print At(1,2);"   AAA              =>
    L            "
    Print At(1,3);" A    A  CCC  CCC   =>
  L    OOO   AAA  DDDD  "
    Print At(1,4);" AAAAA C     C      =>
  L   O   O A   A D   D"
    Print At(1,5);" A    A C     C      =>
  L   O   O AAAAA D   D"
    Print At(1,6);" A    A  CCC  CCC   =>
  LLLL OOO  A    A DDDD  "
    Print Pos$
  Endif
  Print At(Sp%,8);" Selecteer  met Up =>
Arrow en DwnArrow;          . "
  Print At(Sp%,9);" Inaktiveer met pi =>
jltje -->;           "
  Print At(Sp%,10);" Aktiveer   met p =>
ijltje <--;         "
  Print At(Sp%,11);" Reset  met Undo,  =>
  Klaar met Return.      "
  Print At(Sp%,12);" Help voor hulp . =>
..                       "
  Print At(Sp%,13);"                    =>
                "
  Print At(Sp%,14);" NB: Dit programm =>
a werkt niet goed als        "
  Print At(Sp%,15);" GDOS al is ingel =>
aden (GEMVDI resident).";
  If Resolutie%=2
    Print "  "
  Else
    Print
  Endif
  Void Inp(2)
  Sput Nohelp$
  Print At(1,N%);
Return
```

HOE ZIT DAT MET DIE FLOPPY

Zou u het nu wel eens precies willen weten? U koopt floppies voor een diskdrive van het type SF354 waarvan de reklame soms zegt dat er 360K op gaat, en soms dat er 500K ongeformatteerd op gaat. In werkelijkheid blijkt de kapaciteit 357.376 bytes te zijn. Maar sommige formatteerprogramma's beweren er toch weer meer op te krijgen. Tenslotte is er dan nog zoiets als de Amiga die op hetzelfde schijfje 440K kan zetten...
Boeken en tijdschriften over de Atari ST zijn er genoeg, maar wat je weten wil is vaak moeilijk te vinden. Een oplossing is het zelf uit te zoeken. Een eerste stap op de weg naar de waarheid is de vage aanduiding dat onze floppy 'IBM-compatibel' zou zijn. Laten we de feiten maar eens op een rijtje zetten.

500K ONGEFORMATTEERD

1K is, zoals in de computerwereld gebruikelijk, 1024 bytes. In dit geval blijkt dat niet te kloppen: er gaan echt maar 500.000 en geen 512.000 bytes op een kant van een schijf. Hierbij wordt uitgegaan van 80 sporen. Per spoor dus 500.000/80, dat is 6.250 bytes. Helaas kun je een floppy niet zo maar vol schrijven. Er moet eerst wat struktuur worden aangebracht. Die struktuur wordt gevormd door de sektoren die het formatteerprogramma op bepaalde plaatsen van de floppy schrijft. Van die sektoren zien we (als we er op de goede manier naar kijken) 512 data bytes. Maar er is meer informatie. Een deel van die informatie is niet-informatie, namelijk de 'gap'. De gap is een niet beschreven ruimte tussen twee sektoren. Waar is dat nu voor nodig?
In deze wereld is niets geheel volmaakt: dat geldt ook voor de floppy. Neem eens aan dat we een drive hebben die 5% te langzaam draait. Het formatteren gebeurt via de floppy-controller hardware, die door een kwartsklok gestuurd wordt. Die klok is bijna net zo goed als uw horloge: binnen onderdelen van promilles nauwkeurig. De tijd voor het schrijven van een sektor is daardoor de standaardtijd die de ontwerper van het systeem in gedachten had. Maar de sektor wordt wel 5% korter als de drive 5% te langzaam draait. Gaan we die net geformatteerde floppy nu beschrijven in een drive die precies de goede snelheid heeft dan zal 5% van de informatie buiten de sektor vallen. Gelukkig is die gap er: daardoor valt alles nog net binnen de grenzen. Het verhaal blijft natuurlijk hetzelfde als de ene drive 2.5% te langzaam draait en de andere 2.5% te snel. Nemen we van de eerder genoemde 6250 bytes 95% dan houden we 5937 over. Zorgen we ervoor nooit meer dan dat op een spoor te schrijven, dan kunnen we foutloos werken met drives met genoemde tolerantie.
Bij het lezen zouden veel grotere toleranties mogelijk zijn, omdat de klok dan wordt afgeleid uit de gelezen informatie. Het probleem zit, zoals gezegd, in het schrijven.
Maar er staat, behalve databytes en gaps, nog meer op een spoor. Iedere sektor wordt voorafgegaan door speciale kodes die het synchroniseren van de leescircuits mogelijk maken. Die circuits moeten namelijk de eigenlijke databits kunnen onderscheiden van de klokbits. Omdat er maar één spoor tegelijk wordt gelezen, is dat niet zo gemakkelijk. Ook wordt iedere sektor voorafgegaan door informatie-bytes die iets zeggen over de kop (de enige, of één van de twee bij een dubbelzijdige floppy), over de sektor en over het spoornummer, zodat we zeker zijn dat we met de juiste sektor aan het werk gaan. Daarnaast staat er op ieder spoor ook een indexmark, dat als het ware het nulpunt van een spoor vormt: van daaruit worden de sektoren genummerd.
Tellen we alles bij elkaar en houden we rekening met die 5% variatie in snelheid dan blijken er bijna 9.5 sektoren op een spoor te gaan. Een halve sektor past op geen enkele manier in het systeem. Daarom gebruiken we 9 sektoren van 512 bytes per spoor: 80x9x512/1024=360K. Zowel 500K als 360K is dus juist, alleen is de eerste 'K' 1000 en de tweede 1024.

SCHIJVEN OPVOEREN

Wie die 6250 bytes per spoor maar niet vergeten kan, zal zich afvragen of al die gaps niet wat kleiner kunnen. Dat blijkt inderdaad zo te zijn: de meeste drives zijn veel beter dan Atari denkt. De moderne motorstuurelektronika heeft er niet veel moeite mee om de snelheid binnen 1% konstant te houden. Dan mag je volgens het bovenstaande verhaal 99% van 6250 gebruiken, dat wil zeggen 6187 bytes. Daar blijken 10 sektoren net lekker in te passen. Dat is een sektor extra per spoor, of 80 per floppy, oftewel 40K bytes. Dat blijkt de truuk te zijn die sommige formatteerprogramma's gebruiken.
Is de garantietermijn van de drive al bijna voorbij? Kijk dan eens voorzichtig in de diskdrive. Er blijkt 'direkt-drive' toegepast te zijn: de motor drijft direkt de floppy aan. Hoe hard gaat dat eigenlijk? Dat is vast te stellen met de funktie "omw/minuut" uit het bijgevoegde GfA-programma.
Mijn SF354 blijkt 299 toeren te maken: de nominale waarde is 300. Mijn drive draait dus 1/3% te langzaam: ruim binnen de marge van 1%. De 'bios' aanroep zorgt ervoor dat steeds sektor S van de floppy gelezen wordt (funktie 'rwabs'). Wie die A$ niet begrijpt: hierop kom ik verderop in dit artikel terug.
Het buitenste spoor (spoor 0) heeft een doorsnede van ongeveer 8 cm. De lengte is dus zowat 25 cm. Daarop passen de eerder genoemde 6250 bytes. Een bit op dat spoor heeft een 'lengte' van 250/(6250x8)=0.005 mm. Niet zo veel, maar op het binnenste spoor is een bit nog veel kleiner. De leeskop heeft daar moeite mee. In feite bepaalt de maximale dichtheid van het binnenste spoor de kapaciteit van de floppy. Dat binnenste spoor (spoor 79) is niet het uiterste wat het mechaniek dat de kop verplaatst kan bereiken. Dat mechaniek (bestuurd door een stappenmotortje + elektronika) heeft geen echte begrenzing. Als je een programma maakt dat bewust probeert 'te ver' te gaan, hoor je een angstwekkend geraas van het kopmechanisme dat tot aan de as van de floppy probeert te komen. Dat kan natuurlijk niet, maar het is wel zo dat de sporen 80, 81 en 82 bereikbaar en bruikbaar zijn. Daarvoor moet de kop in prima staat zijn. Eventuele slijtage betekent dat er zich bij de sporen boven de 79 het eerst problemen voordoen. Niemand zegt dat je die sporen echt mag gebruiken. In de praktijk blijkt dat echter uitstekend te gaan. Dat is dan ook de tweede truuk die de formatteerprogramma's gebruiken. Een heel goed voorbeeld staat in START 2, nov/dec 1986.
Standaard is dus 80x9=720 sektoren. Truuk één levert 80 sektoren op en truuk twee nog eens 3x10. Samen 110, zo'n 15% winst.
Truuk nummer drie is helaas niet uitvoerbaar, maar dit is hem: als je ontdekt dat de maximale dichtheid nog wel wat vergroot mag worden, kan je ook de klokfrequentie opvoeren. Dan moet het lukken om 11 sektoren op een spoor te krijgen. Om het niet te gek te maken moet je dan niet meer dan 80 sporen gebruiken. Dat zou dan 80x11x512=440K op leveren. Het zou wel eens kunnen dat de Amiga zoiets doet, maar details zijn mij niet bekend. (Die kunnen ons als Atari-fans ook niets schelen). Het lijkt mij geen prettige ingreep om die klokfrequentie van de floppy controller zo'n 10% op te voeren.

ADMINISTRATIE

Als je een floppy formatteert met 10 sektoren en 83 sporen, blijkt dat TOS daar weinig problemen mee heeft. Bestanden kopiëren, folders openen, enzovoorts gaat allemaal feilloos. Alleen een 'standaard' floppy overschrijven naar eentje met 830 sektoren door in de desktop twee floppy ikonen op elkaar te leggen werkt niet: dat gaat alleen met floppies die precies hetzelfde formaat hebben. De vraag is nu, hoe weet TOS met wat voor floppy er gewerkt wordt? Het antwoord is: door in de 'bootsektor' te kijken.
Sektor 0, spoor 0, kant 0 is de zogenaamde bootsektor. In die sektor kan een zogenaamde 'bootstrap-loader' staan. Dat is het geval bij de 'TOS-floppy'. De meeste andere floppies hebben die loader niet. Wel hebben ze allemaal een hoeveelheid gegevens. De belangrijkste zijn:

byte(s)	waarde	betekenis
8-10	?????	serienummer
11-12	512	bits per sektor
13	2	sektors per cluster
14-15	1	gereserveerde sektor (sektor 0 in dit geval)
16	2	aantal FAT's. Wat dat zijn komt nog.
17-18	112	maximum aantal regels in de directory
19-20	720	aantal sektoren. Dat kan dus ook 800 tot 830 zijn, en bij een dubbelzijdige floppy 2x zoveel.
22-23	5	aantal sektoren per FAT
24-25	9	aantal sektoren per spoor. Dat kan dus ook 10 zijn.
26-27	1	aantal kanten: 2 kan ook.

Het serienummer is bij de 'standaard' formattering een toevalsgetal van 24 bits. TOS gebruikt het om schijfwisseling vast te stellen. Sommige formatteerprogramma's uit het 'Public Do-

main' vinden het makkelijker om daar een nul te schrijven. Daardoor zou het wel eens kunnen dat TOS het niet merkt als er een schijf gewisseld wordt. Het programma uit START doet dat zoals het hoort.
TOS bekijkt de floppy in eenheden van 1024 bytes: dat is de zogenaamde 'cluster' die dus uit twee sektoren bestaat. Je zou je ook sektoren van 1K kunnen voorstellen. Het begrip 'cluster' zou dan overbodig zijn. Ga je er echter van uit dat er maar 9x512 bytes op een spoor gaan, dan hou je een halve cluster over: een aanzienlijke verspilling. Door clusters te gebruiken hoef je maar van half zoveel dingen te onthouden hoe hun toestand is: de administratie wordt minder omvangrijk. Anderzijds neemt nu het allerkleinste bestandje al 1K diskruimte in beslag. Die ene K is dus een kompromis: met clusters van 10K is er nog veel minder te administreren, maar is de 'overhead' bij kleine bestanden nog groter.
De eigenlijke administratie vindt plaats in de FAT, de File Allocation Table. Daarin wordt genoteerd welke clusters vrij en welke bezet zijn, en hoe de samenhang tussen meerdere clusters in een bestand is. Omdat de FAT heel belangrijk is, staat hij twee keer op de disk. Daar gaan we straks nog wat dieper op in.
Met 'directory' wordt hier de eerste directory bedoeld. (Atari-fans spreken meestal van een 'folder'). Een regel in de directory bevat meer dan alleen de bestandsnaam. Daardoor zijn er 32 bytes nodig. Er passen 112 van dergelijke regels in de directory. Hieruit blijkt dat hij 32x112/512=7 sektoren beslaat. Ook hier komen we nog op terug.
Wie in staat is zijn disk te lezen zal de genoemde informatie niet herkennen. Dat komt omdat alle byte-paren verwisseld zijn: de 'meest-belangrijke' staat rechts. Dit is om historische redenen: omdat je bij optellen en aftrekken rechts moet beginnen, vonden sommige computerfabrikanten het handig om getallen achterstevoren in het geheugen te zetten. Daar het ook wel handig is als een nieuw produkt met een ouder kan samenwerken, blijft die oude methode nog steeds in gebruik. In de sektoren die we gewoonlijk lezen en schrijven staan de gegevens wel in de 'gewone' volgorde, dus net zo als in het geheugen.

DE FILE ALLOCATION TABLE

Sektor 0 is, zoals we nu weten de bootsektor. De eerste FAT staat in de sektoren 1 t/m 5; de kopie ervan in de sektoren 6 t/m 10.
De FAT bevat een lijst met gegevens over clusters. Ieder gegeven is een, schrik niet, 12 bits getal. In een sektor passen 512x8/12=341.3 van die gegevens. In totaal dus 5x341.3=1706. Wie kans ziet om 1.7M op z'n floppy te krijgen zit nog steeds goed. De maat van de FAT is alweer het gevolg van de gewenste kompatibiliteit.
Die 12 bits zitten nog meer door elkaar gehaspeld dan in de bootsektor. In het volgende tabelletje stellen de letters telkens 4 bits voor:

A B C D,E F G H,I J K L	3X16=48 bits in de floppy-FAT
D A B,E F C,J G H,K L I	4 getallen van 12 bits

Niet echt gemakkelijk te lezen. Wie dit even tekent, ziet dat het voldoende is om groepen van 24 bits te bekijken: drie bytes leveren op steeds dezelfde manier twee cluster-nummers op.
De positie van het 12-bits nummer hangt samen met de cluster waarop het betrekking heeft. Het tiende nummer zegt dus iets over cluster 10. Het 12-bits nummer kan de volgende waarden hebben:

- 0 een vrije cluster
- -1 de laatste cluster van een bestand (soms de enige)
- -9 niet bruikbare cluster
- >0 een verwijzing naar de volgende cluster.

Op positie 23 kan dus een verwijzing naar 24 staan, daar weer naar 25, dan naar 26 en daar zou -1 kunnen staan. Het bestand bestaat dan uit 4 clusters, de lengte van het bestand is iets tussen de 3073 en 4096 bytes. De clusters staan niet altijd zo netjes op volgorde. Op een floppy waar wat bestanden gewist zijn komen 'gaten' voor. Bij het schrijven van een relatief groot bestand worden deze gaten opgezocht en na elkaar beschreven. De clusters van dat bestand zullen dan waarschijnlijk niet opeenvolgend zijn. Wel zal een volgende cluster altijd een hoger nummer hebben dan een vorige. Bekijk het allemaal zelf maar eens met de funkties "hexa" of "ASCII" onder menuhoofd "sector" uit het GfA-BASIC programma.

DE DIRECTORY

De meeste Atari-gebruikers bekijken folders in 'ikoonvorm'. Ik zie ze liever als tekst, omdat dan zowel de tijd van de laatste wijziging als de lengte van een bestand zichtbaar zijn. Op de schijf blijkt echter nog iets meer te staan.

Een 'regel' in de directory begint met de bestandsnaam: 11 bytes zonder de scheidingspunt. Als het eerste byte van de naam hexadecimaal 'e5' is, dan is dat bestand gewist. 'Gewist' betekent niet dat alle informatie gewist is, maar wel dat alle clusters van de file vrijgegeven zijn.
Na het formatteren zijn de sporen 2 tot 79 (of 82) volgeschreven met diezelfde 'e5', tenzij de formateur in zijn wijsheid besloot een ander vulpatroon te gebruiken. Dat mag, maar 'e5' is min of meer standaard. Hierdoor is een nooit gebruikte sektor herkenbaar. (Gesteld dat je die zou willen herkennen.)
Om terug te komen op de directory: met het bijgeleverde GfA-BASIC programma kunnen we sektor 11 eens bekijken. (Even repeteren: een bootsektor en twee FAT's van 5 sektoren, dat zijn er 11, nummers beginnen bij 0, de twaalfde sektor is nr. 11!)
Wie goed is in ASCII zal aan het begin van iedere regel een bestandsnaam herkennen. Die wordt gevolgd door een byte dat het 'attribute' van het bestand bevat. Meestal, maar niet altijd, is dat een nul-byte. De volgende tabel toont alle mogelijkheden:

byte (hex!)	betekenis
00	een 'normaal' bestand
01	read only
02	hidden (wordt niet op desktop getoond)
04	system
08	volume label (floppy-naam die bij het formatteren is opgegeven)
10	subdirectory (folder)

Hogere waarden worden voor de floppy niet gebruikt. Wel zijn sommige kombinaties van bits denkbaar.
Via een desktop funktie kan een bestand 'read only' gemaakt worden. Het 'attribute' blijkt dan inderdaad de waarde 01 te krijgen. Via de desktop kunnen ook nieuwe folders gemaakt worden. Die zijn nu eveneens gemakkelijk te herkennen.

EXTRA INFORMATIE

Na naam en attribute blijken 10 gereserveerde bytes te volgen. Door het BASIC-programma worden die als vijf nul-woorden getoond. Daarop volgen woorden die respektievelijk tijd en datum van de laatste wijziging voorstellen. Om die te ontcijferen is het allereerst nodig om linker- en rechterbyte van ieder woord te verwisselen. Dan staat er in 5-6-5 bits: uur-minuut-sekonde. De ervaren binaire rekenaar zal opmerken dat 60 sekonden niet in 5 bits passen. Daarom worden sekonden per twee geteld. Anders zou de tijd niet in het handzame formaat van 16 bits passen. De datum is genoteerd als 7-4-5 bits: jaar-maand-dag. Bij het verkregen jaarnummer moet nog 1980 worden opgeteld. In 7 bits past maximaal 127. U zult dus in het jaar 2107 over een andere computer moeten gaan denken.

Het volgende woord is interessant: het bevat iets wat de desktop niet toont, namelijk het nummer van de eerste cluster van een bestand. Ook hier staan linker- en rechterbyte verwisseld. Het zou moeten lukken om dat bestand te vinden, als we wisten hoe clusternummers en sektornummers samenhangen. Dat blijkt redelijk logisch, maar toch niet helemaal vanzelfsprekend te zijn.
De ontwerper van de FAT wist dat een floppy altijd begint met bootsektor, FAT, nog een FAT, eerste directory. Dat zijn 1+5+5+7=18 sektoren. De eerste echt vrije sektor is de 19de. Nummer 18 dus. De eerste vrije cluster bestaat uit de sektoren 18 en 19. In de bespreking van de FAT bleek dat een cluster-nummer 0 betekent dat de cluster vrij is. Een verwijzing naar cluster 0 is dus niet mogelijk. Daarom begint de clusternummering bij 1. Bent u daar nog? Cluster nummer 1 blijkt ook niet gebruikt te worden, daarom verwijst cluster nummer 2 naar de sektoren 18 en 19, 3 naar 20 en 21, en zo verder.
Achttien sektoren zijn dus vast in gebruik. Er zouden er dus 720-18=702 voor de gebruiker beschikbaar moeten zijn. 702x512=359.424, dat is 2048 meer dan 357.376. Dat laatste getal wordt door de desktop opgegeven na het formatteren van een enkelzijdige floppy. Waar zijn die 2048 bytes nu gebleven? Het volgende experiment laat dat zien.
Formatteer een enkelzijdige floppy. Kopieer bestanden totdat de floppy precies vol is. (De laatste bestanden moeten < 1K zijn.) Bekijk de floppy met het GfA-programma. Dan blijken de sektoren 716-719 nog steeds 'e5' te bevatten: ze zijn nog ongebruikt. Nu klopt het cijfer wel, maar waarom worden die laatste twee clusters niet gebruikt? Ik heb geen idee..! Ter nadere kontrole: bekijk de directory van die helemaal volle floppy. Deel de lengte van ieder bestand door 1024, rond het antwoord af naar boven. Tel alle antwoorden bij elkaar. De som zal 349 zijn. 349*1024=357.376, dat klopt dus.
Let op: dit is een verhaal over floppies. Het is niet zondermeer waar voor hard disks!

HET PROGRAMMA

FlopteST is geschreven voor gebruik met een zwartwit monitor. In medium resolutie werkt het echter nagenoeg vlekkeloos. Alleen gebruik in lage resolutie is niet aan te bevelen. De informatie "scrolt" dan bij een aantal funkties uw scherm af.

De eerste twintig regels vormen het hoofdprogramma. Hierin wordt een stuk geheugen, A$, gevuld met spaties. Die hebben we nodig om sektoren in te lezen.

A$ moet een string zijn van minstens 512 bytes. Ik ben zelf niet kapot van die konstruktie, maar ik ben geen echte GfA expert. Is A$ een kortere string, dan loopt het ook wel. Maar om de een of andere reden blijft het stuk dat buiten de oorspronkelijke A$ valt nul. Zoals het programma hier gegeven is, werkt het goed.

Na de deklaratie van A$ wordt er een menu gestart. Via het menu kunnen de primaire funkties geaktiveerd worden. Die gebruiken op hun beurt weer de sekundaire funkties.

Het programma bevat een klein schoonheidsfoutje, dat alleen tevoorschijn komt als de File Allocation Table meer dan een sektor nodig heeft. Wie weet dat de getallen in de FAT 12 bits beslaan, begrijpt dat er 512x8/12=341.3 in een sektor passen. De 0.3 die overblijft, hoort bij de volgende sektor. Bij mijn enkelzijdige floppy heb ik zelden meer dan een FAT sektor nodig. Ik was daardoor onvoldoende gemotiveerd om dit netjes op te lossen.

Ook is kritiek mogelijk op de weergave van sektoren als hexadecimale woorden of als ASCII bytes. Dat kan met wat passen en meten samen op een scherm. Dan wordt het ook interessant om dat scherm 'editbaar' te maken. Voer voor krakers, zou ik zeggen.

```
For I=1 To 512
  A$=A$+" "
Next I
Dim Men$(40)
'
Data "Desk",  flopteST,-------------- =>
------,-,-,-,-,-,-,""
Data "Speciaal", Boot, Dir, 1e FAT, 2 =>
e FAT, Omw/minuut , Stop,""
Data "Sector", Hexa , ASCII , help,""
Data "",*
'
For I=0 To 40
  Read Men$(I)
  Exit If Men$(I)="*"
Next I
Menu Men$()
On Menu  Gosub Kies
Do
  On Menu
Loop
'
' ******* primaire functies *******
Procedure Kies
  Local M$
  M$=Mid$(Men$(Menu(0)),1,2)
  If M$=" S"
    Edit
  Endif
  If M$=" B"
    @Boot
  Endif
  If M$=" D"
    @Shwdr
  Endif
  If M$=" 1"
    @Fat1
  Endif
  If M$=" 2"
    @Fat2
  Endif
  If M$=" O"
    @Snelheid
  Endif
  If M$=" H"
    @Hsector
  Endif
  If M$=" A"
    @Asector
  Endif
  If M$=" h"
    @Help
  Endif
  Menu Off
Return
'
Procedure Asector
  Cls
  Input "Sector:",S
  Repeat
    @Lees(S)
    For I=1 To 512
      C$=Mid$(A$,I,1)
      If C$<" "
        Print ".";
      Else
        Print C$;
      Endif
    Next I
    Print
    @Vlgnd_sctr
  Until V=0
Return
'
Procedure Hsector
  Cls
  Input "Sector:",S
  Repeat
    @Lees(S)
    For I=1 To 512 Step 2
      @Hexpr08(I)
      @Hexpr08(I)
      Print " ";
    Next I
    @Vlgnd_sctr
  Until V=0
Return
'
Procedure Snelheid
  @Lees(0)
  @Lees(0)
  @Lees(0)
  T=Timer
  For I=1 To 30
    @Lees(0)
  Next I
  T=Timer-T
  Om=30*60*200/T
  Print At(3,3);"omw./minuut:";
  Print Using "####.##",Om
  @Wacht
Return
'
Procedure Boot
  Print At(3,3);"Boot sector"
  @Lees(0)
  Print "                serie nummer: ";
  @Hexpr08(9)
  @Hexpr08(10)
  @Hexpr08(11)
  Print
  @Decpr16("      bytes per sector: ",12)
  @Decpr08(" sectoren per cluster: ",14)
  @Decpr16("          geres. sectoren: ",15)
  @Decpr08("           aantal FAT's: ",17)
  @Decpr16("          max. directory: ",18)
  @Decpr16("      sectoren per disc: ",20)
  @Decpr16("       sectoren per FAT: ",23)
  @Decpr16("    sectoren per track: ",25)
  @Decpr16("          aantal zijden: ",27)
  @Wacht
Return
'
Procedure Shwdr
  Cls
  Input "Sector:",S
  Repeat
    Print At(3,3);"bestand   at sect  =>
clst"
    @Lees(S)
    For I=1 To 512 Step 32
      Print Mid$(A$,I,12);" ";
      @Hexpr08(I+11)
      Print Using "_ ####_ ",14+2*(As =>
c(Mid$(A$,I+26,1))+256*Asc(Mid$(A$,I+ =>
27,1)));
      @Decpr16("",I+26)
    Next I
    @Vlgnd_sctr
  Until V=0
Return
'
Procedure Fat1
  S=1
  @Fat(S)
Return
'
Procedure Fat2
  S=6
  @Fat(S)
Return
'
Procedure Help
  Cls
  Print
  Print "  De eerste sector van een c =>
luster is: 14 + 2 * cluster nr."
  Print "  De tweede sector is: 15 +  =>
2 * cluster nr."
  Print "  Een volgende sector kan 'a =>
utomatisch' bereikt worden, door"
  Print "  alleen j in te tikken."
  Print
  Print "  Om de eerste directory te  =>
vinden moet sector 11 opgegeven worden."
  Print "  Bestandsnaam, attribute, e =>
erste cluster en eerste sector worden"
  Print "  getoond. Attribute '10' ve =>
rwijst naar een sub-directory. Gebruik"
  Print "  het sectornummer om de inh =>
oud van die sub-directory te zien."
  Print "  Gebruik het cluster nummer =>
om, in de FAT listing, de rest van"
  Print "  een bestand te vinden. Vaa =>
k staat het 'vervolg' gewoon in de"
  Print "  volgende sector, maar niet =>
altijd"
  @Wacht
Return
' ***** secundaire functies *****
Procedure Vlgnd_sctr
  Print
  Print "volgende sector?(j/n)";
  Repeat
    V$=Inkey$
  Until V$<>"" Or Mousek
  If V$="j"
    V=1
    S=S+1
    Cls
    Print "Sector:";S
  Else
    Cls
    Menu Men$()
    V=0
  Endif
Return
'
Procedure Wacht
  Print
  Print "tik toets of muis om door te =>
gaan"
  Repeat
  Until Inkey$<>"" Or Mousek
  Cls
  Menu Men$()
Return
'
Procedure Hexpr08(P)
  X=Asc(Mid$(A$,P,1))
  If X<16
    Print "0";
  Endif
  Print Hex$(X);
Return
'
Procedure Decpr08(X$,P)
  Print X$;
  Print Using "####",Asc(Mid$(A$,P,1))
Return
'
Procedure Decpr16(X$,P)
  Print X$;
  X=Asc(Mid$(A$,P,1))+256*Asc(Mid$(A$ =>
,P+1,1))
  Print Using "####",X
Return
'
Procedure Lees(S)
  Er=Bios(4,2,L:Varptr(A$),1,S,0)
  If Er<>0
    Print "leesfout:";Er
  Endif
Return
'
Procedure Fat(S)
  Repeat
    Cls
    Print "FAT sector:";S
    @Lees(S)
    For I=0 To 19
      Print Using "####",I;
    Next I
    For I=1 To 512 Step 3
      @Prtclstr(Asc(Mid$(A$,I,1))+256 =>
*(Asc(Mid$(A$,I+1,1)) And 15))
      @Prtclstr(16*Asc(Mid$(A$,I+2,1) =>
)+Int(Asc(Mid$(A$,I+1,1))/16))
    Next I
    @Drline(0)
    @Drline(80)
    @Drline(160)
    @Drline(240)
    @Vlgnd_sctr
  Until V=0
Return
'
Procedure Prtclstr(X)
  If X>4000
    X=X-4096
  Endif
  Print Using "####",X;
Return
'
Procedure Drline(X)
  Draw 0,32+X To 639,32+X
Return
```

Frank Abbing

OFFICIAL ATARI ST-DEALER

ZAKELIJKE SOFTWARE

DATABASES

Astodat II	f 299,–
Laserbase	f 298,–
ST Datamanager	f 299,–
Habaview	f 149,–
Hippo Simple	f 99,–
DB Man	f 359,–
Trim base	f 398,–

FINANCIAL SOFTWARE

ST Financial Junior	f 149,–
ST Financial Personal	f 449,–
ST Financial Professional	f 719,–
ST Financial Voorraad	f 395,–
Projecta-4 ST	f 829,–
Divi Boek	f 198,–
Makro Boek	f 369,–

DIVERSEN

K-switch	f 109,–
K-graph	f 99,–
K-graph II NIEUW!!	f 198,–
K-spread	f 249,–
Vip 1.2.3 (GEM)	f 798,–
Swift Calc	f 299,–
Easy Calc	f 169,–
Habadex phonebook	f 119,–
Haba-spell	f 79,–
Haba mailmerge	f 79,–
GST 1st Mail	f 99,–

TEKSTVERWERKING

Habawriter II	f 199,–
Signum	f 549,–
Color Writer	f 99,–
Wordstar 3.0 (cpm)	f 198,–
Textomat	f 127,50
Final Word	f 398,–
Regent word/spell	f 198,–
K-word	f 179,–
Word Writer	f 299,–
Thunder	f 99,–

MODEM SOFTWARE

Viewdata st	f 298,–
Gem viditel	f 298,–
VT 100 Terminal	f 99,–
PC intercomm	f 249,–
K-comm v2.0	f 179,–
Mi-term	f 89,–
Flash	f 139,–
Dos shell	f 99,–
Real time clock	f 179,–
Z-Time (internal clock/call.) voor inbouw	f 199,–
Micro time (int. clockcard.)	f 199,–

PROGRAMMEERTALEN

G.F.A. basic v2.0	f 215,–
GFA Basic Com.	f 210,–
Fast basic	f 399,–
Megamax c	f 725,–
G.F.A boek + disk	f 99,–
Metacomaco pascal	f 349,–
Mark Williams C	f 599,–
K-seka assembl.	f 79,–
Devpac hisoft	f 189,–
Pro-Fortran	f 549,–
Cambridge lisp	f 549,–
Expert Opinion	f 325,–
Lattice C compiler metacomco	f 398,–
G.S.T C compiler	f 199,–
L.D.W basic	f 399,–
Modula 2	f 449,–
ST Pascal	f 298,–
U.C.S.D. pascal	f 498,–
Macro assembler	f 199,–
GST Macro assembler	f 149,–
B.C.P.L	f 399,–
Profimat ST	f 125,–

PROGRAMMEER UTILITIES

K-Resource (resource constructie set)	f 149,–
Menu +	f 89,–
Modula 2 toolkit	f 199,–

UTILITIES ALGEMEEN

ST toolbox	f 139,–
Disk help	f 139,–
M-disk (ram d)	f 149,–
Kissed (debug.)	f 89,–
Toolbox robtek	f 119,–
Crystal	f 89,–
Lock Smit	f 169,–
ST Mult. hardcopy	f 155,–
Michtron utilities	f 119,–
Hippo disk utilities	f 199,–
ST Key	f 99,–
Super Directory	f 99,–

DESC ACC

Cornerman	f 79,–
Rhytm	f 49,–
Powerpak diary	f 79,–
Desk assist	f 199,–
Macro manager	f 149,–
Powerpak database	f 79,–
Powerpak adressbook	f 49,–

TEKENPROGRAMMA'S

STAD	f 239,–
Degas	f 99,–
Profi painter	f 125,–
Picop (tek.ut.)	f 49,–
G.S.T frac gen	f 69,–
Printmaster	f 129,–
Colour space	f 59,–
Monostar	f 129,–
Monostar plus	f 179,–
Degas Elite	f 189,–
Datamap col I	f 69,–
Gfa Draft (cad)	f 369,–
Art Director	f 179,–
Turbo dizer	f 798,–
Publishing Partner	f 499,–
Fleetstreet publisher	f 459,–
Type Setter Elite	f 119,–
Text design st	f 127,50
Paintworks	f 149,–
Easy draw	f 298,–
Animator michtron	f 119,–
Mica	f 249,–
Platina ST	f 490,–
Cad-3D	f 149,–
Future Design Disk	f 79,–
N-Vision	f 159,–
Maps & Legends	f 129,–
Colorstar	f 129,–
Gfa Vektor	f 189,–
Film Director	f 199,–
Sprite constr. set	f 79,–

MUZIEK PROGRAMMATUUR

Music studio	f 139,–
Midiplay	f 99,–
Steinberg research 24 sporen recorder	f 539,–
Steinberg research Voodoo (random sound generator)	f 439,–
Treesoft midi-recorder	f 250,–
Musidisc (midiplay lib.)	f 59,–
G.I.S.T (sound tool)	f 199,–
Digidrum	f 159,–

ADVENTURES

Infocom adventures uit voorraad leverbaar

Oper. Hong Kong	f 89,–
Transylvania	f 99,–
Fahrenheit	f 119,–
Treasure Island	f 119,–
Crimson Crown	f 99,–
Perry Mason	f 119,–
The pawn	f 99,–
Hacker	f 99,–
Hacker II	f 119,–
Exodus Ultima III	f 99,–
Mind Shadow	f 119,–
Borrowed time	f 119,–
Ultima II	f 119,–
Spiderman	f 49,–

GAMES

World Games	f 79,95
Leader board	f 99,–
Arena	f 79,–
Psion Chess	f 99,–
Tee-Up golf	f 59,–
High Roller	f 129,–
Wintergames	f 99,–
Flipside	f 49,–
Mean 18 golf	f 119,–
Match Point	f 99,–
Shuffle board	f 79,–
Karate master	f 49,90
Major Motion	f 89,–
Lands of Havoc	f 99,–
Xtron	f 99,–
Red alert	f 49,–
Little comp p.	f 99,–
Deep space	f 129,–
Gato	f 109,–
Silent service	f 99,–
Space Station	f 79,–
ST Karate	f 95,–
ST Warzone	f 59,–
Starglider	f 99,–
Mercenary Comp.	f 99,–
Q-Ball	f 69,–
Electr. Pool	f 79,–
Flicht Simul. II (Nu! voor kl/mon)	f 179,–
Thai Boxing	f 49,50
Karate Kid II	f 85,–
Balance of Power	f 139,–
Phantasie II	f 129,–
Shuttle II	f 79,–
Liberator	f 59,50
M.G.T	f 99,–
Metrocross	f 99,–
Road War 2000	f 129,–
Brataccas	f 79,–
Mudpies	f 59,–
Monkey business	f 79,–
Black cauldron	f 149,–
Rogue	f 119,–
ST Protector	f 79,–
ST Fireblaster	f 59,–
Temple of Apshai	f 109,–
Strip Poker	f 69,–
Terrestrial Encounter	f 59,–
Timeblast	f 39,95
Two on Two basketball	f 99,–
Space Pilot	f 49,50
Championship Wrestling	f 69,95
International Karate	f 79,–
Typhoon	f 99,–
Joust	f 59,–
Plutos	f 59,50
Wanderer	f 95,–
Goldrunner	f 99,–
Mouse Trap	f 99,–

HARDWARE

HARDWARE

Atari 1040 stf/sm 125	f 2399,–
Atari 1040 stf/sc 1224	f 2998,–
Atari 520 stM/sf 354	f 1198,–
Modulator voor Atari ST	f 269,–
Nu verkrijgbaar!! Kleuren Digitizer voor 260/1040 ST	f 498,–
Ook!!! Mouse Matjes v.a.	f 19,95
Compactkast ST	f 169,–

Leveringen geschieden onder rembours door heel Nederland. De rembourskosten varieren van 12,50 voor programmatuur tot 25,00 voor hardware. (eventuele prijswijzigingen voorbehouden.)

OFFICIAL ATARI REPAIR CENTER

Prijswijzigingen voorbehouden. Alle prijzen incl. BTW

TELEKODER

COMPUTERS

Nederlands grootste computer speciaalzaak – Verzending door heel Nederland

ATARI SPECIAL SHOP TEL. 010-4148605

Hoogstraat 26-53-65 Rotterdam. Postorders tel. 010-4133495

ANIMATOR: De kunst van het vervormen

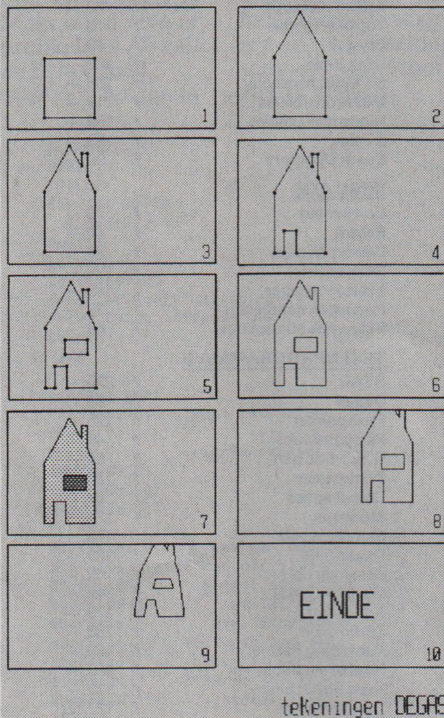
**Dat START alles wat met tekenen te maken heeft een warm hart toedraagt, merkt u elk nummer aan de voorplaat van Robert van der Kroft.
Die samenwerking leidde er toe dat Robert in nummer twee het animatieprogramma FILM-DIRECTOR testte. Er is nu een konkurrent: importeur SOFT-ST stuurde ons een recensie exemplaar van ANIMATOR. Uiteraard vroegen we Robert om ook ditmaal als expert op te treden.**

LEKKERST VOOR HET LAATST

ANIMATOR, van het Amerikaanse softwarebedrijf Aegis, is ontwikkeld voor de Commodore Amiga en pas later omgeschreven voor de ST. Kennelijk groeit de ST-markt in Amerika momenteel als kool en was het niet langer verantwoord om die markt te laten liggen. Een goed teken.
Dat omschrijven is helaas niet vlekkeloos gebeurd: de software heeft (nog?) wat mankementen. Laten we gelijk maar even door de zure appel heen bijten en de bugs ter sprake brengen. Het lekkerst bewaren we zoals het hoort voor het laatst. Blijven lezen dus!
Allereerst is het heel vervelend dat het programma slecht naar de muisklik luistert. Het gebeurt keer op keer dat je denkt dat je een nieuwe funktie aktiveert en dan later merkt dat de vorige funktie nog "aan" staat. Een tweede bug bevindt zich in het kleurenmenu. Als je de cursor over de rode kleur zet, wordt hij blauw. Zet je hem over blauw, dan krijg je rood. De kleur die het blokje heeft voordat de muis er op staat is echter bepalend. Kortom: eerst kiezen en dan pas de muis bewegen.
Tenslotte lukte het me enkele keren de menubalk in de war te maken. Na een beetje rommelen werd alles echter weer normaal. Hinderlijke bugs, maar gelukkig geen fatale.

GROEIENDE SCHOORSTEEN

Bent u daar nog? We hebben de kritiek gehad. Voor de rest is Animator gewoon een heel erg leuk programma om mee te spelen.
Het principe van het pakket is gebaseerd op veelhoeken. Elke willekeurige figuur is op te bouwen uit veelhoeken. Laten we eens een tekenfilm maken getiteld "het huisje dat kon vliegen". We tekenen daarvoor een vierkant op het scherm (fig 1). Daarna maken we midden in de bovenste ribbe van het vierkant een nieuw hoekpunt en trekken dat omhoog om een dak te maken (fig 2). Op dit moment hebben we al een filmpje! Animator berekent namelijk alle beeldjes die tussen figuur 1 en 2 liggen. Bij afspelen zien we het dak dan ook langzaam groeien. Toch is het eigenlijk niet helemaal juist om van "tussenliggende beeldjes" te spreken. Als we wijzigingen willen aanbrengen kan dat namelijk alleen in figuur 1 en figuur 2. De overgangsfase houdt Animator voor zichzelf.
Op dezelfde manier kunnen we vier punten aan de rechter zijkant van het dak toevoegen en een schoorsteen laten groeien (figuur 3).
Een deur (figuur 4) is van hetzelfde laken een pak. Tot nu toe zijn we er in geslaagd

tekeningen DEGAS

het huisje uit slechts een veelhoek te laten bestaan. Als we ook nog een raam willen hebben (figuur 5), moet een tweede veelhoek toegevoegd worden.
Ons huisje ziet er nu uit als in figuur 6 of 7. Bij het afdraaien van het filmpje zijn nooit punten zichtbaar. Animator werkt naar keuze met kontouren of massief.

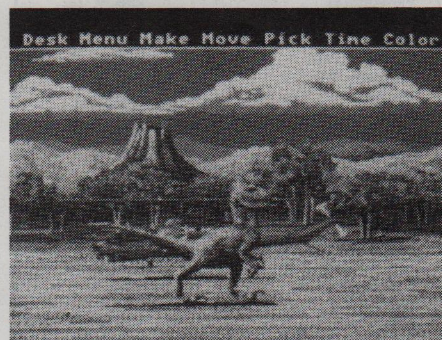
Het wordt pas leuk als we het huisje laten vliegen. Je kunt het hele objekt beetpakken en naar een nieuwe plaats brengen. Zoals steeds: Animator berekent de overgang. Er is maar één ding waar we op moeten letten: dat het raam niet achterblijft. In het pick-menu bepalen we eerst wat we manipuleren: punt, punten, veelhoek, veelhoeken of alles. Veelhoeken of alles is in dit geval een juiste keus. Huis en raam worden als één objekt behandeld en verschuiven bij afdraaien gelijktijdig naar hun nieuwe plaats (figuur 8).
We kunnen het huisje ook roteren, vergroten, verkleinen of in een as spiegelen.
Vooral dat laatste is erg indrukwekkend. Animator verandert het huisje voortdurend van perspektief, zodat er diepte in de tekenfilm komt (figuur 9).
Bovendien zijn er ook kombinaties mogelijk: het huisje gaat dan van positie A naar positie B TERWIJL het bijvoorbeeld een draai van 180 graden maakt. Bijzonder imposant.
Natuurlijk kan het hele animatiefilmpje verrijkt worden met een zon die op en weer onder gaat en een voorbij schuivende wolk.
Zo'n wolk is snel gemaakt met een aantal cirkels. Animator heeft standaard cirkels en sterren in huis. Eigenlijk zijn dit natuurlijk ook gewoon veelhoeken, zij het dat zo'n cirkel nogal wat hoekpunten heeft.

IMPORT

Kan Animator buiten veelhoeken ook gedetailleerde tekeningen animeren? Het antwoord is "ja maar...". Het is mogelijk een tekening in het Neochrome-formaat in te laden, daar stukken uit te snijden en die te verschuiven. Dit biedt dus ongeveer dezelfde mogelijkheden als Film-director, maar ik zal Animator niet snel op die manier gebruiken. Film-director laadt twee tekeningen in en onthoudt op welke manier ze in stukken zijn gesneden. Animator bewaart de stukken afzonderlijk op schijf. Dat betekent hfdlinks.cel, hfdrecht.cel, lijfvoor.cel, lijfzij.cel, enz. op schijf. De uiteindelijke film "weet" welke stukken er nodig zijn, maar tijdens het animeren zit je voortdurend met die diskdrive in je maag. Bovendien is er geen enkele manier om in Animator een tekening bij te werken. Daar moet telkens Neochrome weer voor worden geladen.
Wat mij betreft is de kompabiliteit met Neochrome alleen interessant voor het toevoegen van decors.

TEKST EN UITLEG

Animator beschikt over een heuse montagetafel. Zes stukken film kunnen gelijktijdig bewerkt worden. Dit is de plek om te knippen, te plakken en te kopiëren. Als leuk extraatje kan Animator de zes stukken "tegelijk" afspelen.
Een belangrijk onderdeel van een tekenfilm is de "timing". Bij Animator is die per handeling instelbaar. Als we vinden dat onze schoorsteen te langzaam groeit, geven we dat gedeelte van de film via het time-menu eenvoudig een kortere tijdsduur mee.

Het editen van een film kan echter ook met een tekstverwerker! Het programma slaat een film op als een ASCII-file. In principe is een tekenfilm daardoor ook helemaal in First Word te maken. De uitstekende Engelse handleiding zet de liefhebber daarbij prima op het spoor.

Animator is een prima pakket voor wie grotere vormen wil animeren. Van een titelrol voor een videoband met bewegende letters kan echt iets heel bijzonders worden gemaakt.
Animeren met Animator kost relatief weinig tijd. Voor een tekenfilm is eigenlijk niet meer dan een storyboard met keydrawings nodig die ook nog eens eenvoudig uit elkaar af te leiden zijn. Alle moeilijke tussenvormen berekent het programma. Op die manier maken vierentwintig beelden al een film van een sekonde of tien. De ouderwetse manier van celanimatie vult er net een sekonde mee.
Wie een film klaar heeft, kan hem aan iedere ST bezitter kado doen. PLAYER, de bijgeleverde uitgeklede versie van Animator, kan alleen tekenfilms afspelen en mag vrij worden gekopieerd.

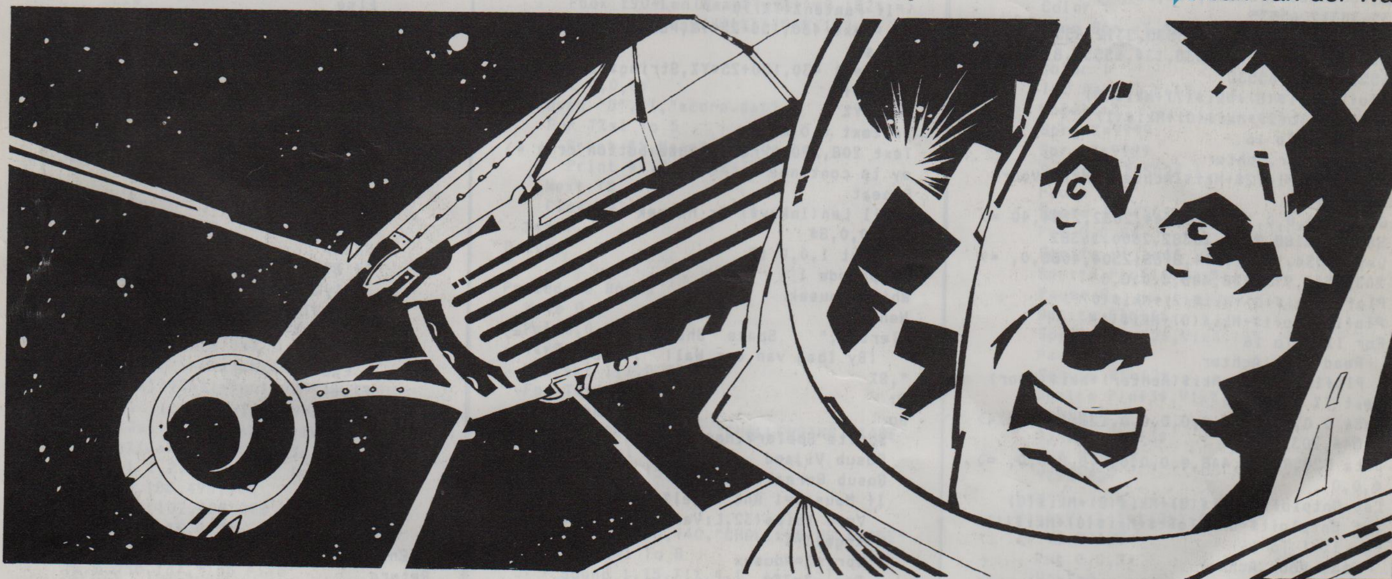
ASTRO CHALLENGE

De naam van de planeet is ASTRO. Het jaar: 2001. Een delegatie van geleerden heeft zojuist de beslissing genomen een onderlinge vete eindelijk te beslechten. De Astroïden zijn sinds hun bestaan in twee kampen verdeeld. De ene helft van de bevolking meent dat de planeet ASTRO plat is. De andere helft houdt staande dat hun wereld ellipsvormig is. Een expeditie zal de waarheid aan het licht moeten brengen.

Kapitein Spot heeft de leiding over de luchtvloot die het onderzoek zal uitvoeren. Opdracht is om tot de rand van de planeet te vliegen of, in het geval de planeet ellipsvormig is, een volle baan om Astro te voltooien.
De luchtvloot, honderden schepen groot, vertrekt voorspoedig. Spot, zelf een overtuigd ellips-aanhanger, bestuurt het voorste vliegtuig, een G-17. Energiek doorbreekt hij de geluidsbarrière; MACH-3 volgt luttele sekonden later.
Spot geniet groot aanzien bij zijn manschappen. In blind vertrouwen laten daarom ook de Astroïden in de volgvliegtuigen hun snelheidsmeters oplopen.
Plots klinkt een schreeuw in de koptelefoons: "Kapitein! De planeet! Hij verdwijnt uit zicht!"
Een ongepaste grap van een van de luitenants. "Volle kracht vooruit!" beveelt Spot geërgerd en voegt meteen de daad bij het woord. De Astroïden in de volgvliegtuigen gehoorzamen slaafs.
Pas dan richt Spot zijn blik naar beneden. Hij slaakt een kreet van afgrijzen. Astro is plat! Diep onder hem is een duidelijke rand te zien.
Helaas beperkt de grens zich niet alleen tot de planeet. De atmosfeer boven Astro is ook afgebakend. Met doffe klappen slaan de vliegtuigen tegen de rand.
Het einde komt snel en pijnloos voor Spot en zijn manschappen. Niemand overleeft de plotselinge verandering in snelheid.
Het leed voor de bewoners van de planeet vangt echter nu pas aan. De wanden van de atmosfeer hebben namelijk een vreemde uitwerking op de vliegtuigen. Ze stuiteren terug naar de bewoonde wereld en slaan gaten in de planeet. Woonkernen worden niet ontzien. Een enorme paniek breekt uit.
Het is aan u om Astro te hulp te komen en de spookschepen te vernietigen. U beschikt over drie verrijdbare raketbasissen, die u bestuurt met de muis.

Astro Challenge werd geschreven door Iban van der Wal voor gebruik op een monochrome monitor.
Misschien heeft u ooit op een 8-bitter een grafisch spel in BASIC proberen te schrijven. Goede kans dat u tien kniebuigingen kon maken voor een sprite van de ene naar de andere kant van het beeldscherm was verhuisd. Astro Challenge demonstreert dat dit met GfA-BASIC en de ST verleden tijd is. U zult de ruimteschepen nauwelijks bij kunnen houden. En dan hebben we nog niet eens de compiler gebruikt.
Alleen het toevoegen van geluid was in eerste instantie een probleem. Op het moment dat het schietgeluid geproduceerd werd, stonden de sprites even stil. Die vertraging bedierf het visuele genoegen.
Gelukkig presenteerde Egon Lubbers in het vorige nummer van START een manier om geluid via een interruptroutine af te spelen. Een interruptroutine kan 'tegelijk' met een BASIC-programma afgehandeld worden. Dat bleek de oplossing voor de gewenste kombinatie van geluid en vloeiend bewegende sprites.
Naast de al genoemde 'stuiter-aanval' heeft Astro Challenge nog een aantal specialiteiten. De belangrijkste is een heuse 'challenging stage' waarin u, als beloning voor het afslaan van een aanval, de kans krijgt een aantal spookschepen te vernietigen zonder dat ze u kunnen raken.
Daarnaast bouwt het spel de achtergrond elke keer opnieuw 'random' op en bevat het een echte scoretabel die op schijf wordt bewaard.
Astro Challenge is dus niet alleen een spannend aktiespel, het biedt ook een schat aan procedures om te bestuderen.

Iban van der Wal

Atari-ST TV-interface

Let op: Dit mag u niet missen!!!

fl. 149,--
(incl. BTW)

BRUNELCO

Ontdek nu de kleurrijke mogelijkheden die uw Atari-ST biedt voor nog **geen 150** gulden.
Met deze interface kunt u de Atari aansluiten op elke normale (kleuren) televisie en zo in kleur genieten van uw tekenprogramma's en spelletjes.
Binnen 5 minuten te installeren door:
- ingebouwde netvoeding
- aansluiting voor TV antenne ingang (kan. 36)
- composite video uitgang (cinch)
- audio uitgang (cinch)
- met Atari-monitor konnektor (Dus eenvoudig "inpluggen")

Levering uitsluitend onder rembours. Levering geschiedt volgens onze algemene leveringsvoorwaarden, gedeponeerd bij de KvK te Hengelo.

Bestelbon: uitknippen en in voldoende gefrankeerde envelop opsturen naar:
Brunelco, Beethovenstraat 27
7482 TE Haaksbergen

Bij deze bestel ik ..... Atari-TV interface('s) a f. 149,-- (incl. BTW, excl. f. 8,50 remboursksosten)

Ik verzoek u deze op te sturen naar:
Naam: ____________
Adres: ____________
Postcode: ________ _____
Plaats: ____________

```
Hidem
Spoke 1156,14
Spoke 16745024,0
For T%=1 To 28
  Read D.ata%
  Schot$=Schot$+Chr$(D.ata%)
Next T%
Data 0,0,1,0,2,0,3,0,4,0,5,0,6,25,7,0 =>
,8,16,9,16,10,16,11,0,12,10,13,9
For T%=1 To 28
  Read D.ata%
  Let Ontplof$=Ontplof$+Chr$(D.ata%)
Next T%
Data 0,0,1,0,2,0,3,0,4,0,5,0,6,10,7,0 =>
,8,16,9,16,10,16,11,0,12,80,13,9
Dim Naam$(6),Punten%(6)
If Exist("score.dat")
  Open "I",#1,"score.dat"
  For T%=1 To 5
    Input #1,Naam$(T%)
    Input #1,Punten%(T%)
  Next T%
  Close #1
Endif
Planeet$=Mki$(8)+Mki$(8)+Mki$(0)
Planeet$=Planeet$+Mki$(0)+Mki$(1)
For I%=1 To 16
  Read Voor,Achter
  Planeet$=Planeet$+Mki$(Achter)+Mki$ =>
(Voor)
Next I%
Data 0,0,0,2016,2016,6168,8184,9156,1 =>
1772,22498,16244,18410,28666,38885,23 =>
254,45033
Data 28666,38885,22390,43977,11244,21 =>
522,13652,19114,6840,9540,2016,6168,0 =>
,2016,0,0
Plof3$=Mki$(8)+Mki$(7)+Mki$(0)
Plof3$=Plof3$+Mki$(0)+Mki$(1)
For I%=1 To 16
  Read Voor,Achter
  Plof3$=Plof3$+Mki$(Achter)+Mki$(Voor)
Next I%
Data 2176,65535,8,65535,8320,65535,54 =>
5,65535,2056,65535,528,65535,8322,655 =>
35,33312,65535
Data 8322,65535,16,65535,2312,65535,3 =>
2769,65535,8736,65535,134,65535,8192, =>
65535,1288,65535
Plof2$=Mki$(8)+Mki$(7)+Mki$(0)
Plof2$=Plof2$+Mki$(0)+Mki$(1)
For I%=1 To 16
  Read Voor,Achter
  Plof2$=Plof2$+Mki$(Achter)+Mki$(Voor)
Next I%
Data 0,0,0,0,128,448,544,2032,2184,40 =>
88,864,8188,9362,16382,2600,16382
Data 9554,16382,544,8188,2504,4088,0, =>
2032,544,992,128,448,0,0,0,0
Plof1$=Mki$(8)+Mki$(7)+Mki$(0)
Plof1$=Plof1$+Mki$(0)+Mki$(1)
For I%=1 To 16
  Read Voor,Achter
  Plof1$=Plof1$+Mki$(Achter)+Mki$(Voor)
Next I%
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,0,128,128,99 =>
2,544,2032
Data 320,992,0,448,0,0,0,0,0,0,0,0,0, =>
0,0,0
Let Ontploft$=Mki$(8)+Mki$(8)+Mki$(0)
Let Ontploft$=Ontploft$+Mki$(0)+Mki$(1)
For I%=1 To 16
  Read Voor,Achter
  Let Ontploft$=Ontploft$+Mki$(Achter =>
)+Mki$(Voor)
Next I%
Data 1088,0,0,0,2184,0,16384,0,34,0,5 =>
120,0,32842,0,0,0
Data 2321,0,32768,0,8194,0,544,0,1638 =>
8,0,4368,0,0,0,576,0
Vijand$=Mki$(8)+Mki$(7)+Mki$(0)
Vijand$=Vijand$+Mki$(0)+Mki$(1)
For I%=1 To 16
  Read Voor,Achter
  Vijand$=Vijand$+Mki$(Achter)+Mki$(V =>
oor)
Next I%
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,2016,2016,6168 =>
,6168,10212,8196,24570
Data 32766,32769,65535,0,32766,32769, =>
8184,24582,0,8184,0,0,0,0,0,0
Speler$=Mki$(8)+Mki$(7)+Mki$(0)
Speler$=Speler$+Mki$(0)+Mki$(1)
For I%=1 To 16
  Read Voor,Achter
  Speler$=Speler$+Mki$(Achter)+Mki$(V =>
oor)
Next I%
Data 384,0,384,0,384,0,384,0,384,0,57 =>
6,0,576,0,576,0
Data 576,0,1440,0,3024,0,13932,0,2008 =>
2,0,49149,0,32769,0,65535,0
Speler1$=Speler$
Speler2$=Speler$
Planeet1$=Planeet$
Sprite Planeet$,Random(608)+16,Random =>
(305)+16
Sprite Planeet1$,Random(608)+16,Rando =>
m(305)+16
Sprite Speler1$,10,391
Sprite Speler2$,30,391
V1x%=Random(608)+16
V1y%=Random(200)+16
Vijand1%=1
Levens%=3
Op=6
Stage%=1
For T=1 To 200
  If Random(10)+1>1
    Plot Random(639)+1,Random(370)+1
  Else
    X%=Random(639)
    Y%=Random(370)+1
    Draw X%,Y% To X%+1,Y% To X%+1,Y%+ =>
1 To X%,Y%+1 To X%,Y%
  Endif
Next T
Line 0,370,639,370
Get 0,0,639,370,S$
Deftext 1,0,0,13
Text 540,398,"Score :"+Str$(Score%)
Deffill 1,2,8
Box 150,100,490,300
Pbox 152,102,488,298
Deftext 0,16,0,32
Graphmode 2
Text 250,137,"Top Five"
Deftext 0,1,0,13
For Y%=1 To 5
  Text 170,150+25*Y%,Y%
  If Naam$(Y%)<>""
    Text 190,150+25*Y%,Naam$(Y%)
  Else
    Text 190,150+25*Y%,String$(25,".")
  Endif
  If Punten%(Y%)>0
    Text 430,150+25*Y%,Punten%(Y%)
  Else
    Text 430,150+25*Y%,String$(5,".")
  Endif
Next Y%
Deftext 0,0,0,4
Text 208,290,"Press mouse button or k =>
ey to continue"
Repeat
Until Len(Inkey$) Or Mousek
Put 0,0,S$
Deftext 1,0,0,13
Graphmode 1
While Mousek
Wend
Alert 0,"    Space  Shot!         =>
  |By Iban van der Wal| ",1,"Begin!! =>
",B%
S:
Do
  Sprite Speler$,Mousex,360
  Gosub Vijand
  Gosub Geraakt
  If Mousek=1 And Kogel%=0
    Void Xbios(32,L:Varptr(Schot$))
    Kogel%=1
    Spr_x%=Mousex
    Spr_y%=350
    Line Spr_x%,Spr_y%,Spr_x%,Spr_y%-22
  Endif
  If Kogel%=1
    Color 0
    Line Spr_x%,Spr_y%,Spr_x%,Spr_y%- =>
Int(Op)
    Color 1
    Line Spr_x%,Spr_y%-22,Spr_x%,Spr_ =>
y%-22-Int(Op)
    Spr_y%=Spr_y%-Int(Op)
    If Spr_y%<=-1
      Kogel%=0
      Spr_x%=9999
      Spr_y%=9999
    Endif
  Endif
  Exit If Hit%>0
Loop
Score1%=Int((400-V1y%)/10)*(Int(Op)-5)
V1x%=Random(608)+16
V1y%=Random(200)+16
R%=Random(2)
B%=Random(2)
Spr_x%=9999
Spr_y%=9999
Kogel%=0
If Hit%=1
  Score%=Score%+Score1%
  If Op+0.3<=21
    Op=Op+0.3
  Endif
  Inc Knal%
  If Knal%=10
    Knal%=0
    If Stage%+1<=5
      Inc Stage%
      Verhoging!=True
    Else
      Verhoging!=False
    Endif
    Gosub Bonus
    While Mousek
    Wend
    If Verhoging!
      Alert 0,"   Stage "+Str$(Stage% =>
)+"   | ",1,"  Ok  ",B%
    Endif
  Endif
Endif
Hit%=0
Put 0,0,S$
Text 540,398,"Score :"+Str$(Score%)
Put 0,370,Ships$
Goto S
'
Procedure Vijand
  If Vijand1%=1
    Vsync
    Sprite Vijand$,V1x%,V1y%
    If R%=1
      V1x%=V1x%+Int(Op)
      If V1x%=>623
        V1x%=623
        R%=0
      Endif
      If B%=1
        V1y%=V1y%-Int(Op/2)
        If V1y%<=16
          V1y%=16
          B%=0
        Endif
      Else
        V1y%=V1y%+Int(Op/2)
        If V1y%=>360
          V1y%=360
          B%=1
        Endif
      Endif
    Else
      V1x%=V1x%-Int(Op)
      If V1x%<=16
        V1x%=16
        R%=1
      Endif
      If B%=1
        V1y%=V1y%-Int(Op/2)
        If V1y%<=16
          V1y%=16
          B%=0
        Endif
      Else
        V1y%=V1y%+Int(Op/2)
        If V1y%=>360
          V1y%=360
          B%=1
        Endif
      Endif
    Endif
  Endif
Return
'
Procedure Geraakt
  If Abs(Spr_x%-V1x%)<=18 And Abs(Spr =>
_y%-11-V1y%)<=18
    Void Xbios(32,L:Varptr(Ontplof$))
    Color 0
    Line Spr_x%,Spr_y%,Spr_x%,Spr_y%-22
    Color 1
    Spoke 16745024,1
    Pause 3
    Spoke 16745024,0
    Sprite Vijand$
    Sprite Plof1$,V1x%,V1y%
    Pause 8
    Sprite Plof1$
    Sprite Plof2$,V1x%,V1y%
    Pause 8
    Sprite Plof2$
    Sprite Plof3$,V1x%,V1y%
    Pause 8
    Sprite Plof3$
    Put 0,0,S$
    Hit%=1
  Endif
  If Abs(Mousex-V1x%)<=18 And Abs(360 =>
-V1y%)<=18
```

SALES REPRESENTATIVE ATARI/AMIGA m/v

De funktie-inhoud

- ✔ Zelfstandig prospekts behandelen.
- ✔ Demonstraties verzorgen.
- ✔ Orders afsluiten.

De funktie-eisen

- ✔ Goede kontaktuele eigenschappen.
- ✔ Representatief voorkomen.
- ✔ Natuurlijk overwicht.
- ✔ Ervaring met computers (Atari en/of Commodore) strekt tot aanbeveling.

Wij bieden een interessante baan in een dynamische markt. Wij eisen van onze medewerkers, dat ze zelfstandig kunnen werken en geven een grote mate van vrijheid. De primaire en secondaire arbeidsvoorwaarden liggen boven het gemiddelde. Kandidaten die samen met ons aan een goede toekomst willen werken nodigen wij uit schriftelijk te reageren t.a.v. de heer N.Steenhuis.

Compudress bv.-Postbus 6-3470 CA Kamerik (bij Woerden) - Tel.03481-2124


```
    Void Xbios(32,L:Varptr(Ontplof$))
    X_pos%=Mousex
    Spoke 16745024,1
    Pause 3
    Spoke 16745024,0
    Put 0,0,S$
    Sprite Speler$
    Sprite Vijand$
    Sprite Plof1$,X_pos%,360
    Pause 8
    Sprite Plof1$
    Sprite Plof2$,X_pos%,360
    Pause 8
    Sprite Plof2$
    Sprite Plof3$,X_pos%,360
    Pause 8
    Sprite Plof3$
    Put 0,0,S$
    Hit%=2
    Levens%=Levens%-1
    If Levens%=2
      Wave 0,0
      Sprite Speler2$
      Alert 3,"Second ship....",1,"Su =>
ccess",B%
      Get 0,370,100,399,Ships$
    Endif
    If Levens%=1
      Wave 0,0
      Sprite Speler1$
      Alert 3,"Last Ship....",1,"Succ =>
ess",B%
      Get 0,370,100,399,Ships$
    Endif
    If Levens%=0
      Wave 0,0
      Put 0,0,S$
      If Score%>0
        Gosub Inschrijven
      Endif
      Alert 2,"Do you want to play!ag =>
ain?",1,"Yes!No",B%
      If B%=1
        Run
      Else
        Cls
        Spoke 16745024,1
        Spoke 1156,15
        Wave 0,0
        Edit
      Endif
    Endif
  Endif
Return
'
Procedure Inschrijven
  Ja%=0
  For T%=1 To 5
    Exit If Score%>Punten%(T%)
  Next T%
  Ja%=T%
  If Ja%>0 And Ja%<6
    For T%=5 Downto Ja%
      Naam$(T%+1)=Naam$(T%)
      Punten%(T%+1)=Punten%(T%)
    Next T%
    Naam$(Ja%)=""
    Punten%(Ja%)=Score%
    Deffill 1,2,8
    Box 150,100,490,300
    Pbox 152,102,488,298
    Deftext 0,16,0,32
    Graphmode 2
    Text 250,137,"Top Five"
    Deftext 0,1,0,13
    For Y%=1 To 5
      Text 170,150+25*Y%,Y%
      If Naam$(Y%)<>""
        Text 190,150+25*Y%,Naam$(Y%)
      Else
        If Y%<>Ja%
          Text 190,150+25*Y%,String$( =>
25,".")
        Endif
      Endif
      If Punten%(Y%)>0
        Text 430,150+25*Y%,Punten%(Y%)
      Else
        Text 430,150+25*Y%,String$(5, =>
".")
      Endif
    Next Y%
    Deftext 0,0,0,4
    Text 223,290,"Enter your name and =>
 press <return>"
    Deftext 0,1,0,13
    Do
      Toets%=Inp(2)
      Exit If Toets%=13
      If Toets%=8 And Len(Naam$(Ja%))>0
        Naam$(Ja%)=Left$(Naam$(Ja%),L =>
en(Naam$(Ja%))-1)
      Endif
      If Toets%<>8 And Len(Naam$(Ja%) =>
)<25
        Naam$(Ja%)=Naam$(Ja%)+Chr$(To =>
ets%)
      Endif
      Text 190,150+25*Ja%,Naam$(Ja%)
      Pbox 190+Len(Naam$(Ja%))*8,152+ =>
25*Ja%,191+Len(Naam$(Ja%))*8+8,152+25 =>
*Ja%-16
    Loop
    Put 0,0,S$
    Open "O",#1,"score.dat"
    For T%=1 To 5
      Print #1,Naam$(T%)
      Print #1,Punten%(T%)
    Next T%
    Close #1
  Endif
Return
'
Procedure Bonus
  Wave 0,0
  Put 0,0,S$
  V1x%=0
  Deftext 1,1,0,32
  For T%=1 To 8
    Graphmode 4
    Text 100,200,440,"CHALLENGING STAGE"
    For T1%=1 To 8
      Sound 1,15,T1%,4,1
    Next T1%
    Graphmode 1
    Text 100,200,440,"CHALLENGING STAGE"
    For T1%=1 To 8
      Sound 1,15,T1%,4,1
    Next T1%
  Next T%
  Wave 0,0
  Pause 50
  Deftext 1,0,0,13
  Put 0,0,S$
  Do
    Sprite Speler$,Mousex,360
    Vsync
    Sprite Vijand$,V1x%,175
    If Mousek=1 And Kogel%=0
      Void Xbios(32,L:Varptr(Schot$))
      Kogel%=1
      Spr_x%=Mousex
      Spr_y%=350
      Line Spr_x%,Spr_y%,Spr_x%,Spr_y =>
%-22
    Endif
    If Kogel%=1
      Color 0
      Line Spr_x%,Spr_y%,Spr_x%,Spr_y =>
%-Int(Op)
      Color 1
      Line Spr_x%,Spr_y%-22,Spr_x%,Sp =>
r_y%-22-Int(Op)
      Spr_y%=Spr_y%-Int(Op)
      If Spr_y%<=-1
        Kogel%=0
        Spr_x%=9999
        Spr_y%=9999
      Endif
    Endif
    If Abs(Spr_x%-V1x%)<=18 And Spr_y =>
%-11>166 And Spr_y%-11<184
      Void Xbios(32,L:Varptr(Ontplof$))
      Color 0
      Line Spr_x%,Spr_y%,Spr_x%,Spr_y =>
%-22
      Color 1
      Inc Aantal_hit%
      Kogel%=0
      Spr_x%=9999
      Spr_y%=9999
      Spoke 16745024,1
      Pause 3
      Spoke 16745024,0
      Put 0,0,S$
      Sprite Vijand$
      Sprite Plof1$,V1x%,175
      Pause 8
      Sprite Plof1$
      Sprite Plof2$,V1x%,175
      Pause 8
      Sprite Plof2$
      Sprite Plof3$,V1x%,175
      Pause 8
      Sprite Plof3$
      Put 0,0,S$
      V1x%=639
    Endif
    V1x%=V1x%+Int(Op)-4
    If V1x%>639
      Put 0,0,S$
      V1x%=0
      Inc Keer%
    Endif
    Exit If Keer%=>20 Or Aantal_hit%=10
  Loop
  Put 0,0,S$
  If (Aantal_hit%/Keer%)*100=>75
    Extra%=5000
  Else
    If (Aantal_hit%/Keer%)*100=>25
      Extra%=1000
    Else
      Extra%=0
    Endif
  Endif
  Wave 0,0
  Alert 0,"You scored "+Str$(Aantal_h =>
it%)+" hits out of!a possible "+Str$( =>
Keer%)+"!!!Bonuspoints :"+Str$(Extra% =>
)+"! ",1,"  Ok  ",B%
  Score%=Score%+Extra%
  Keer%=0
  Aantal_hit%=0
  Kogel%=0
  Spr_x%=9999
  Spr_y%=9999
Return
```

MACHINETAAL OP DE ST

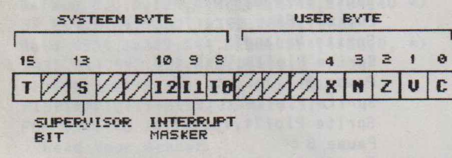
DEEL 5: LINE A ROUTINES

Elders in dit nummer vindt u een artikel van Frank Abbing over "de munitie" van de ST. Dit vormt een prima aanvulling op het onderwerp dat de vorige keer in deze rubriek behandeld werd: de excepties. Daarmee is dat overzicht kompleet en kunnen we ons bezig gaan houden met het restant van de machinetaal interrupts.
Tot slot van deze aflevering vindt u een voorbeeld waarin de zogenaamde 'line A routines' gebruikt worden, die allerlei grafische effekten mogelijk maken.

INTERRUPT BEHANDELING

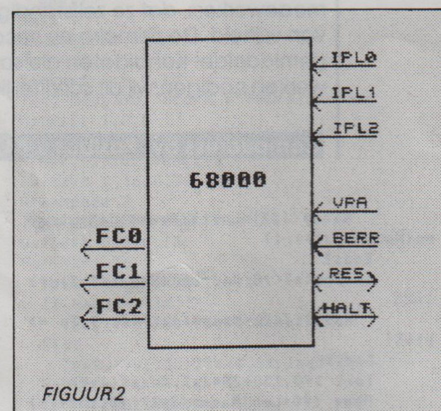
Wat een interrupt is en doet werd uitgebreid behandeld in START 5. Hoe de 68000 interrupts verwerkt, wordt hierna uit de doeken gedaan.
In figuur 1 zien we hoe het statusregister opgebouwd is. De drie bits I2, I1 en I0 vormen samen het interruptmasker. Deze bits zijn in staat de acht interrupt niveaus uit tabel 1 te kreëren. Opgemerkt moet worden dat de externe lijnen IPL2, IPL1 en IPL0 in vergelijking met I2, I1 en I0 een geïnverteerd niveau toegevoerd krijgen.

FIGUUR 1

De 68000 inverteert deze externe lijnen voor een juiste vergelijking met het interruptmasker (zie figuur 2). Als er een interrupt aanvraag plaatsvindt, vergelijkt de 68000 zijn ingangslijnen met de bits van het interruptmasker in het status register. Na het beëindigen van een lopende instruktie bekijkt de processor de interrupt. Is deze lager of gelijk aan het niveau in het interrupt masker, dan wordt de interrupt niet gehonoreerd. Is hij daarentegen hoger, dan wordt het exceptie-proces voor interrupts gestart.
Een belangrijk onderdeel in de exceptiecyclus is het hoog (op '1') zetten van de bits in het interruptmasker die zich op het zelfde niveau als de aangevraagde interrupt bevinden. Hiermee wordt voorkomen dat lagere interrupts de verwerking van de exceptie onderbreken. Hogere prioriteiten worden uiteraard wel gehonoreerd. Daarna haalt de processor het vektornummer, dat door de aanvrager van de interrupt gegenereerd is, van de databus en verwerkt dit tot een vektoradres. Door middel van dit vektoradres vinden we uiteindelijk in de exceptietabel het adres waarmee de programmateller geladen moet worden om de gewenste interruptroutine te bereiken.

Een andere mogelijkheid wordt gevormd door de autovektoren. De exceptietabel uit START 5 geeft zeven lokaties met autovektoren aan, die overeenkomen met de zeven interruptniveaus. De vektoren worden alleen gebruikt als de zogenaamde VPA lijn (zie figuur 2) door de aanvrager van de interrupt aktief is gemaakt. De processor haalt in dat geval niet het vektornummer van de bus, maar gebruikt de autovektor uit de tabel die overeenkomt met het interruptniveau.

FIGUUR 2

Nu zijn alleen de interruptniveaus zeven en nul uit tabel 1 nog niet besproken. Het laatste geeft aan: geen interrupt aanvragen. Het allerhoogste (zeven) niveau geeft een niet maskeerbare interrupt. Dit komt overeen met de NMI zoals we die van de 6502 kennen.

VOORBEELD PROGRAMMA

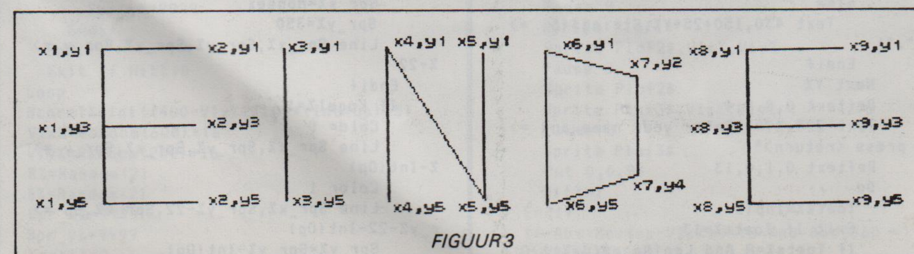
Ons voorbeeld programma maakt gebruik van 'line A routines'. De 68000 kent een tweetal excepties die betrekking hebben op "niet bestaande" opcodes. Deze zijn $Axxx en $Fxxx, waarbij alleen de hoogste vier bits de vorm van de exceptie bepalen. De ATARI ST gebruikt de opcode $Axxx om grafische routines te implementeren. De laatste nibble in $Axxx selekteert een van de 14 grafische routines. In het programma worden de volgende gebruikt:
$A000: Met deze aanroep verkrijgen we het adres van een data gebied waarin onder andere de koördinaten van de punten waartussen een lijn getrokken moet worden thuis horen.
$A003: Deze routine trekt een lijn tussen de koördinaten x1,y1 en x2,y2. De koördinaten moeten, zoals bij $A000 reeds vermeld is, van te voren opgegeven zijn.
Uiteindelijk zal het programma het woord op het scherm toveren, waarbij de letters met behulp van losse lijnstukken getekend zijn. De belangrijkste onderdelen van het programma zijn:
START: Het programma stuurt de cursor naar de home-positie en wist het scherm. De subroutine SCHCH verricht het werk.
VARZET: 'init' zet het startadres van het gebied waar het programma de koördinaten van de letters moet vinden, in adresregister A0. De variabelen die voor de goede werking van het programma van belang zijn, worden daarna in dit deel van het geheugen opgeslagen.
HLIJN: Allereerst worden de drie horizontale lijnstukken van de eerste E getrokken. In figuur 3 zien we dat de eerste lijn van de "E" met behulp van de koördinaten x1,x2 en y1 tot stand komt. Door y1 in een lus met een konstante waarde te vermeerderen, zijn de twee andere horizontale lijnstukken van de "E" ook te trekken. Om dit gemakkelijk te maken, worden de koördinaten eerst in registers geladen.
Voor de tweede "E" is eveneens een lus opgezet. Deze korrigeert alleen de x1 en x2 koördinaten en duikt vervolgens de eerste lus in.

TABEL 1

NIVEAU	I2	I1	I0	WERKING
7	1	1	1	NMI
6	1	1	0	MASKEERBAAR INTERRUPT
5	1	0	1	
4	1	0	0	
3	0	1	1	
2	0	1	0	
1	0	0	1	
0	0	0	0	GEEN INTERRUPT

VLIJN: Met de vertikale lijnen halen we net zo'n spelletje uit. Zo lang de afstanden maar konstant blijven, kunnen we snel werken. Eerst worden de vertikale lijnen van de "E" en "I" getrokken. Dan volgt een korrektie om juist uit te komen voor de eerste lijn van de "N" en tenslotte worden de vertikale lijnen van de "D" en de "E" getrokken.
ONTBRE: De vertikale lijnen die niet goed in het VLIJN algoritme pasten en de ontbrekende diagonale lijnen van de "D" worden verzorgd door een macro aanroep. In de aanroep worden de koördinaten (vier stuks) opgegeven en de macro DIAG (bovenaan in het programma) trekt de ontbrekende lijnen.
TOETSIN: Met een CR (return) keren we terug naar de desktop.

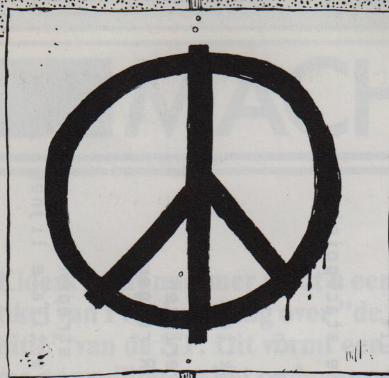
Jan Vogel

FIGUUR 3

```
fg_bp_1   equ      24                ;      VOORBEELD 5
fg_bp_2   equ      26
fg_bp_3   equ      28                ;Met dit voorbeeld trekken we echt
fg_bp_4   equ      30                ;de lijn en wel door het woordje
lstlin    equ      32                ;"EINDE" op het scherm te schrijven
ln_mask   equ      34                ;met behulp van de "line A"
wrt_mode  equ      36                ;routines.
x1        equ      38                ;Met de toets CR keren we terug
y1        equ      40                ;naar de desktop.
x2        equ      42
y2        equ      44
init      equ      $a000
lijn      equ      $a003
yafst     equ      50
e2afst    equ      190
xafst     equ      60

diag      macro
          move     \1,x1(a0)         ;macro om de ontbrekende lijnen
          move     \2,y1(a0)         ;te trekken. Coordinaten opgeven
          move     \3,x2(a0)         ;en lijn aanroepen.
          move     \4,y2(a0)
          move     a0,a4             ;adres variabelen line A redden
          dc.w     lijn
          move     a4,a0             ;adres variabelen line A terugzetten
          endm
start:    move     #27,-(a7)         ;cursor home
          jsr      schch
          move     #72,-(a7)
          jsr      schch
          move     #27,-(a7)         ;scherm schonen
          jsr      schch
          move     #74,-(a7)
          jsr      schch
          move     #0,CCR            ;condities codes op 0
varzet:   dc.w     init              ;adres variabelen line A bepalen
          move     #1,fg_bp_1(a0)    ;monochroom
          clr      fg_bp_2(a0)
          clr      fg_bp_3(a0)
          clr      fg_bp_4(a0)
          move     #-1,lstlin(a0)    ;altijd -1
          move     #-1,ln_mask(a0)   ;doorgetrokken lijn
          move     #0,wrt_mode(a0)   ;vervangen
          movea.l  #horz,a5          ;tabelwijzer hor. lijnen letter E
          move     (a5)+,d7          ;registers laden met coordinaten
          move     (a5)+,d6
          move     (a5)+,d5
          moveq    #2,d4             ;twee E's
          moveq    #1,d3             ;eerst eenmaal
hlijn:    move     d7,x1(a0)         ;coordinaten laden
          move     d6,y1(a0)
          move     d5,x2(a0)
          move     d6,y2(a0)
          move     a0,a4             ;adres variabelen line A redden
          dc.w     lijn              ;de lijn trekken
          move     a4,a0             ;adres variabelen line A terugzetten
          add      #yafst,d6         ;Y correctie voor drie streepjes
          dbra     d4,hlijn          ;weer een E streep
          add      #e2afst,d7        ;X afstand tweede E corrigeren
          add      #e2afst,d5
          sub      #150,d6           ;Y coordinaat op aanvangs waarde
          moveq    #2,d4             ;drie streepjes
          dbra     d3,hlijn          ;twee E's
          movea.l  #vert,a5          ;adreswijzer van vertikale lijnen
          move     (a5)+,d7          ;registers laden met coordinaten
          move     (a5)+,d6
          move     (a5)+,d5
          moveq    #1,d4             ;eerst twee vertikale lijnen
          moveq    #1,d3
vlijn:    move     d7,x1(a0)         ;coordinaten laden
          move     d6,y1(a0)
          move     d7,x2(a0)
          move     d5,y2(a0)
          move     a0,a4             ;adres variabelen redden
          dc.w     lijn              ;de lijn trekken
          move     a4,a0             ;adres variabelen herstellen
          add      #xafst,d7         ;juiste afstand tussen vert. lijnen
          dbra     d4,vlijn          ;eerst twee vertikale lijnen
          sub      #50,d7            ;X korrektie tweede groep v.lijnen
          moveq    #2,d4
          dbra     d3,vlijn          ;na tweemaal vert. lijnen stoppen
ontbre:   diag     #320,#150,#320,#250  ;ontbrekende lijn N-letter
          diag     #270,#150,#320,#250  ;diagonaal N-letter
          diag     #330,#150,#380,#175  ;bovenste diag. D-letter
          diag     #330,#250,#380,#225  ;onderste diag. D-letter
          diag     #380,#175,#380,#225  ;achterste lijn D-letter
          jmp      toetsin           ;wacht op CR
schch:    link     a6,#0             ;save oude stackpointer
          move.l   8(a6),-(a7)       ;zet karakter op juiste plaats
          move     #2,-(a7)          ;gemdos kode uit
          trap     #1
          unlk     a6                ;herstel oude stackpointer
          rts
toetsin:  move     #1,-(a7)          ;gemdos kode in
          trap     #1
          addq.l   #2,a7             ;stack korrektie
          cmpi.b   #$0d,d0           ;CR?
          beq      desktop           ;programma verlaten
          jmp      toetsin           ;alleen op CR reageren
desktop:  move     #0,-(a7)          ;gem desk
          trap     #1
horz:     dc.w     200,150,250       ;horizontale strepen E
vert:     dc.w     200,150,250       ;de meeste vertikale lijnen
          end
```


DE MUNITIE VAN DE ST

Het TOS van de Atari-ST toont soms bommen op het scherm om aan te geven dat er in het systeem iets fout is gegaan. Het is niet erg duidelijk wat er fout is, of wat het aantal bommen betekent. Soms krijg je bovendien de tijd niet om te tellen hoeveel bommen er vallen.
Frank Abbing verklaart in dit artikel de betekenis van de bommeldingen.
Bovendien krijgt u een handig programma kado dat het visueel geweld omzet in overzichtelijke tekstinformatie.

BOMMEN EN HUN DOEL

Onderzoek van het TOS en bestudering van de 68000 CPU maken duidelijk dat bommen een uiting zijn van 'exceptions'. Een 'exception' in de 68000 is alles wat niet tot de normale afloop van een programma behoort. Sommige van die exceptions worden door het TOS wel als 'normaal' beschouwd. TOS heeft er een afhandelingssubroutine voor. Sommige andere worden als fouten beschouwd: dan gaat TOS met bommen gooien. De belangrijkste exceptions zijn:

0 (en 1) Komen in aktie bij reset. Dit wordt door TOS verwerkt.
2 Bus Error. Het gebruik van adressen boven 4 megabyte begrijpt de Atari hardware niet. Adressen onder de $800 zijn in 'user-mode' beschermd. Die geven ook een "Bus Error" als geprobeerd wordt daar iets te doen.
3 Address Error. Als een oneven adres niet voor een byte maar voor een woord of een lang woord gebruikt wordt, is er sprake van een "address error".
4 Illegal Instruction. Niet alle bitkombinaties zijn 68000 instruktiekodes. Wordt zo'n kode toch gebruikt, dan geeft dat een 'Illegal Instruction Exception'. Meestal wordt dit veroorzaakt door een niet goed afgesloten programma: het programma sukkelt van het programma- in het datageheugen.
5 Zero Divide. De 68000 vindt delen door nul heel erg. TOS vindt dat niet. Als 'afhandeling' dient de RTE (ReTurn from Exception). Het programma moet maar verder met een niet gedeeld deeltal, vindt TOS. Geen 5 bommen dus.
Om de een of andere reden zit er een Zero Divide in het programma 'Textomat'. Die treedt op bij het schoonmaken van het werkgeheugen. Onder TOS heb je daar geen last van. Een programma dat die Zero Divide opvangt, verstoort 'Textomat'! (Textomat mag dus niet met het programma uit dit artikel gebruikt worden!)
6 CHK instruction. De CHK instruktie is bedoeld om vast te stellen of de waarde van een indexregister zich binnen bepaalde grenzen bevindt. Is die waarde buiten de grenzen, dan treedt exception 6 op.
7 TRAPV instruction. Voert een programma een TRAPV uit, dan zal deze exception optreden als het V-bit aanstaat. Het V-bit is het oVerflow bit. Met andere woorden, dit is een 'trap-if-overflow'.
8 Privilege violation. Sommige instrukties kunnen alleen in Supervisor mode worden uitgevoerd. In de (normale) User mode geven deze exception nummer 8.
9 Trace. Die zal in een 'gewoon' programma niet voorkomen. Iemand die voldoende kennis van zaken heeft om een trace exception te veroorzaken zal ook wel weten wat ermee te doen. (Bijvoorbeeld 'single step').
10 Line A. Die geeft geen bommen, omdat TOS deze exception voor de 'line A' routines gebruikt. Dat zijn heel snelle grafische TOS-routines waarmee heel gemakkelijk lijnen, rechthoeken en cirkels getekend kunnen worden. Vanuit een assembler programma zijn die heel goed aan te roepen.

Het lijstje is nog niet klaar. We hebben de exceptions 11 tot en met 255 nog over. De meeste daarvan hebben te maken met 'interrupt'. Dat is een signaal dat meestal niet door een verkeerd programma wordt opgewekt. Een melding van 200 bommen zal daarom niet voorkomen.

BOMMENTOLK

De meest voorkomende bommeldingen zijn 2, 3, 4 of 8 bommen. Die worden opgevangen door het bijgevoegde programma. Het programma geeft een verklarende tekst en een 'dump' van alle ter beschikking staande inhouden van de adres- en dataregisters van de 68000. Daarna wacht het op een toetsdruk alvorens naar de desktop terug te keren. Soms is er iets grondig fout en lukt de terugkeer niet. Reset is dan de enige oplossing, maar dat is bij de TOS-bommeldingen niet anders.
Het programma kan in de AUTO-folder gezet worden. Het is kleiner dan 1K.
Als u het programma start gebeurt er ogenschijnlijk niets. Het heeft fouten nodig om aktief te worden. De bijgevoegde vier kleine assemblerprogramma's veroorzaken exceptions waarmee u de goede werking van uw utility kunt testen.
Het kommentaar in de listing bevat een aantal malen getallen tussen haakjes. Deze cijfers verwijzen naar bladzijden in het boek "Atari ST Intern" van Data Becker Nederlands.

```
***************************************************
* bommldng.s                                      *
* dit programma komt in actie bij 'exception'     *
* het geeft een leesbare boodschap                *
* return brengt desktop terug                     *
* f. r. abbing                                    *
***************************************************

start   moveq   #2,d3           vector nummer
        lea     vectab(pc),a3
setvec  move.l  (a3)+,-(sp)
        move.w  d3,-(sp)        (147)
        move.w  #5,-(sp)
        trap    #13
        addq.l  #8,sp
no_set  addq.w  #1,d3
        cmp.w   #10,d3          line 1010
        blt     setvec
        clr.w   -(sp)
        move.l  #1500,-(sp)     lengte bommldng.prg
        move.w  #$31,-(sp)      keep process  (119)
        trap    #1

v2      bsr     savregs
        lea     busmes(pc),a0
        bra.s   v2_3
```

```
v3       bsr     savregs
         lea     adrmes(pc),a0
v2_3     bsr     linout
         lea     locmes(pc),a0
         bsr     linout
         move.l  2(sp),d0         foute locatie
         bsr     hexout8
         move.w  (sp),d0          foutcode
*bit 4 write/read, 3 instruction/not
         btst    #4,d0
         bne     bit4on
         lea     wrtmes(pc),a0
bit4off  bsr     linout
         and.w   #7,d0            1,2,5,6 of 7
         cmp.w   #7,d0
         beq     intack
         btst    #2,d0
         bne     super
         lea     usrmes(pc),a0
user     bsr     linout
         btst    #0,d0
         beq     progr
         lea     datmes(pc),a0
noprg    bsr     linout
         lea     insmes(pc),a0
         bsr     linout
```

```
        move.w  6(sp),d0
        bsr     hexout4
        addq.l  #8,sp             -->status
status  lea     stsmes(pc),a0
        bsr     linout
        move.w  (sp),d0           status
        bsr     hexout4
        lea     pctmes(pc),a0
        bsr     linout
        move.l  2(sp),d0          program counter
        bsr     hexout8
        lea     uspmes(pc),a0
        bsr     linout
        move    usp,a3
        move.l  a3,d0
        bsr     hexout8
        bclr    #0,d0
        move.l  d0,a3
        move    a3,usp            forceer even usp
        lea     regmes(pc),a0
        bsr     linout
        lea     regarea(pc),a1
        moveq   #1,d2             teller: 2 regels
regd0   moveq   #7,d3             teller: 8 registers
regd1   move.l  (a1)+,d0
        bsr     hexout8
        dbra    d3,regd1
        tst.l   d2
        beq.s   regd2
        lea     rgAmes(pc),a0
        bsr     linout
regd2   dbra    d2,regd0
        move.w  #1,-(sp)          conin (110)
        trap    #1
        addq.l  #2,sp
        move.w  #$0300,(sp)       status
        move.l  #exit,2(sp)       terugsprong adres
        rte

exit    clr.w   -(sp)
        trap    #1

bit4on  lea     redmes(pc),a0
        bra     bit4off

intack  lea     intmes(pc),a0
        bra     noprg

super   lea     supmes(pc),a0
        bra     user

progr   lea     prgmes(pc),a0
        bra     noprg

savregs movem.l d0-d7/a0-a7,regarea
        rts

v4:     bsr.s   savregs
        lea     v4mes(pc),a0
        bra.s   v4_9

v5:     bsr.s   savregs
        lea     v5mes(pc),a0
        bra.s   v4_9

v6:     bsr.s   savregs
        lea     v6mes(pc),a0
        bra.s   v4_9

v7:     bsr.s   savregs
        lea     v7mes(pc),a0
        bra.s   v4_9

v8:     bsr.s   savregs
        lea     v8mes(pc),a0
        bra.s   v4_9

v9:     bsr.s   savregs
        lea     v9mes(pc),a0
v4_9    bsr     linout
        bra     status
```

◎◎

```
regs    reg     d0-d3

linout  movem.l regs,-(sp)        tekst output
        pea     (a0)
        move.w  #9,-(sp)
        trap    #1
        addq.l  #6,sp
        bra.s   return

hexout4 movem.l regs,-(sp)        hexa word output
        moveq   #3,d3   teller
        swap    d0
        bra.s   hexo1

hexout8 movem.l regs,-(sp)        hexa long output
        moveq   #7,d3
hexo1   move.l  d0,d1
hexo2   rol.l   #4,d1
        move.b  d1,d2
        and.w   #$f,d2
        move.b  hextab(pc,d2),d0
        bsr.s   conout
        dbra    d3,hexo2
        move.b  #' ',d0
        bsr.s   conout
return  movem.l (sp)+,regs
        rts

conout  and.w   #$7f,d0           een teken output
        move.w  d0,-(sp)
        move.w  #2,-(sp)
        trap    #1
        addq.l  #4,sp
        rts

vectab  dc.l    v2,v3,v4,v5,v6,v7,v8,v9
hextab  dc.b    '0123456789abcdef'
v4mes   dc.b    $a,$d,$1b,'KIllegal',0
v5mes   dc.b    $a,$d,$1b,'KZero Divide',0
v6mes   dc.b    $a,$d,$1b,'KCHK instr.',0
v7mes   dc.b    $a,$d,$1b,'KTRAPV instr.',0
v8mes   dc.b    $a,$d,$1b,'KPrivilege Violation',0
v9mes   dc.b    $a,$d,$1b,'KTrace',0
regmes  dc.b    $a,$d,$1b,'K         0          1'
        dc.b    '        2          3          4'
        dc.b    '        5          6          7 '
        dc.b    $a,$d,$1b,'KDn: ',0
rgAmes  dc.b    $a,$d,$1b,'KAn: ',0
busmes  dc.b    $a,$d,$1b,'KBUS',0
adrmes  dc.b    $a,$d,$1b,'KADDRESS',0
locmes  dc.b    ' error op adres: ',0
insmes  dc.b    $a,$d,$1b,'KInstructie: ',0
stsmes  dc.b    '   Status: ',0
uspmes  dc.b    ',  USP: ',0
pctmes  dc.b    '   P.C.: ',0
intmes  dc.b    $a,$d,$1b,'KInt. Ackn.',0
wrtmes  dc.b    $a,$d,$1b,'Kwrite ',0
redmes  dc.b    $a,$d,$1b,'Kread ',0
usrmes  dc.b    'user ',0
supmes  dc.b    'supervisor ',0
datmes  dc.b    'data.',0
prgmes  dc.b    'program.',0
regarea ds.l    16
        end
```

◎◎

```
*addrerr.s

start   moveq   #100,d0       5 goeie en een foute
        moveq   #101,d1
        moveq   #102,d2
        move.l  #'ABCD',d3
        move.l  #$ABCD,d4
        move.l  $ABCD,d5      <--oneven adres!
        end
```

```
* buserror.s

start   moveq    #-100,d0       5 goeie en een foute
        moveq    #-101,d1
        moveq    #-102,d2
        move.l   #'ABCD',d3
        move.l   #$ABCD,d4
*       move.b   100,d5         <--verboden gebied!
        move.b   5000000,d5     Buiten bereik ST
        end
```

```
* illegal.s

start move.l    #$abcdef,a0
      move.w    #$8123,a1
      move.w    a0,a2
      move.w    a1,a3
* die hierboven zijn goed, al doen ze misschien
* niet wat je denkt. Dit is 'ILLEGAL':
      dc.w      $4afc
      end
```



```
* zerdiv.s

start divs #0,d1
      end
```

```
Data 96,26,0,0,3,148,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,118,2
Data 71,250,1,196,47,27,63,3,63,60
Data 0,5,78,77,80,143,82,67,12,67
Data 0,10,109,236,66,103,47,60,0,0
Data 5,220,63,60,0,49,78,65,97,0
Data 1,14,65,250,2,137,96,8,97,0
Data 1,4,65,250,2,135,97,0,1,60
Data 65,250,2,139,97,0,1,52,32,47
Data 0,2,97,0,1,70,48,23,8,0
Data 0,4,102,0,0,194,65,250,2,194
Data 97,0,1,26,2,64,0,7,12,64
Data 0,7,103,0,0,182,8,0,0,2
Data 102,0,0,182,65,250,2,187,97,0
Data 0,254,8,0,0,0,103,0,0,174
Data 65,250,2,189,97,0,0,238,65,250
Data 2,79,97,0,0,230,48,47,0,6
Data 97,0,0,238,80,143,65,250,2,78
Data 97,0,0,212,48,23,97,0,0,222
Data 65,250,2,85,97,0,0,198,32,47
Data 0,2,97,0,0,216,65,250,2,60
Data 97,0,0,182,78,107,32,11,97,0
Data 0,200,8,128,0,0,38,64,78,99
Data 65,250,1,128,97,0,0,158,67,250
Data 2,116,116,1,118,7,32,25,97,0
Data 0,170,81,203,255,248,74,130,103,8
Data 65,250,1,186,97,0,0,128,81,202
Data 255,230,63,60,0,1,78,65,84,143
Data 62,188,3,0,47,124,0,0,1,20
Data 0,2,78,115,66,103,78,65,65,250
Data 2,13,96,0,255,62,65,250,1,235
Data 96,0,255,98,65,250,2,13,96,0
Data 255,74,65,250,2,23,96,0,255,82
Data 72,249,255,255,0,0,3,82,78,117
Data 97,244,65,250,0,178,96,38,97,236
Data 65,250,0,182,96,30,97,228,65,250
Data 0,190,96,22,97,220,65,250,0,197
Data 96,14,97,212,65,250,0,206,96,6
Data 97,204,65,250,0,222,97,0,0,6
Data 96,0,255,40,72,231,240,0,72,80
Data 63,60,0,9,78,65,92,143,96,42
Data 72,231,240,0,118,3,72,64,96,6
Data 72,231,240,0,118,7,34,0,233,153
Data 20,1,2,66,0,15,16,59,32,68
Data 97,16,81,203,255,240,16,60,0,32
Data 97,6,76,223,0,15,78,117,2,64
Data 0,127,63,0,63,60,0,2,78,65
Data 88,143,78,117,0,0,0,40,0,0
Data 0,50,0,0,1,66,0,0,1,74
Data 0,0,1,82,0,0,1,90,0,0
Data 1,98,0,0,1,106,48,49,50,51
Data 52,53,54,55,56,57,97,98,99,100
Data 101,102,10,13,27,75,73,108,108,101
Data 103,97,108,0,10,13,27,75,90,101
Data 114,111,32,68,105,118,105,100,101,0
Data 10,13,27,75,67,72,75,32,105,110
Data 115,116,114,46,0,10,13,27,75,84
Data 82,65,80,86,32,105,110,115,116,114
Data 46,0,10,13,27,75,80,114,105,118
Data 105,108,101,103,101,32,86,105,111,108
Data 97,116,105,111,110,0,10,13,27,75
Data 84,114,97,99,101,0,10,13,27,75
Data 32,32,32,32,32,32,32,32,32,32
Data 48,32,32,32,32,32,32,32,32,49
Data 32,32,32,32,32,32,32,32,50,32
Data 32,32,32,32,32,32,32,51,32,32
Data 32,32,32,32,32,32,52,32,32,32
Data 32,32,32,32,32,53,32,32,32,32
Data 32,32,32,32,54,32,32,32,32,32
Data 32,32,32,55,32,10,13,27,75,68
Data 110,58,32,0,10,13,27,75,65,110
Data 58,32,0,10,13,27,75,66,85,83
Data 0,10,13,27,75,65,68,68,82,69
Data 83,83,0,32,101,114,114,111,114,32
Data 111,112,32,97,100,114,101,115,58,32
Data 0,10,13,27,75,73,110,115,116,114
Data 117,99,116,105,101,58,32,0,32,32
Data 32,83,116,97,116,117,115,58,32,0
Data 44,32,32,85,83,80,58,32,0,32
Data 32,32,80,46,67,46,58,32,0,10
Data 13,27,75,73,110,116,46,32,65,99
Data 107,110,46,0,10,13,27,75,119,114
Data 105,116,101,32,0,10,13,27,75,114
Data 101,97,100,32,0,117,115,101,114,32
Data 0,115,117,112,101,114,118,105,115,111
Data 114,32,0,100,97,116,97,46,0,112
Data 114,111,103,114,97,109,46,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,1,12,48,140
Data 4,4,4,4,4,4,4,0
Open "O",#1,"bom.prg"
For I=1 To 958
  Read A
  B=B+A
  Print #1,Chr$(A);
Next I
Close #1
If B<>59257
  Print "Er zit een fout in een dataregel!"
Endif
```

```
Data 96,26,0,0,0,24,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,112,100
Data 114,101,116,102,38,60,65,66,67,68
Data 40,60,0,0,171,205,42,57,0,0
Data 171,205,0,0,0,0,0,0,0,0
Open "O",#1,"adres.prg"
For I=1 To 60
  Read A
  B=B+A
  Print #1,Chr$(A);
Next I
Close #1
If B<>2106
  Print "Er zit een fout in een dataregel!"
Endif
```

```
Data 96,26,0,0,0,24,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,112,156
Data 114,155,116,154,38,60,65,66,67,68
Data 40,60,0,0,171,205,26,57,0,76
Data 75,64,0,0,0,0,0,0,0,0
Open "O",#1,"bus.prg"
For I=1 To 60
  Read A
  B=B+A
  Print #1,Chr$(A);
Next I
Close #1
If B<>2091
  Print "Er zit een fout in een dataregel!"
Endif
```

```
Data 96,26,0,0,0,16,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,32,124
Data 0,171,205,239,50,124,129,35,52,72
Data 54,73,74,252,0,0,0,0,0,0
Data 0,0
Open "O",#1,"illegaal.prg"
For I=1 To 52
  Read A
  B=B+A
  Print #1,Chr$(A);
Next I
Close #1
If B<>1824
  Print "Er zit een fout in een dataregel!"
Endif
```

```
Data 96,26,0,0,0,4,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,131,252
Data 0,0,0,0,0,0,0,0,0,0
Open "O",#1,"nuldeel.prg"
For I=1 To 40
  Read A
  B=B+A
  Print #1,Chr$(A);
Next I
Close #1
If B<>509
  Print "Er zit een fout in een dataregel!"
Endif
```

Het gouden trio!

Dat is de Atari ST 1040, de Nec-Pinwriter serie en het tekstverwerkingspakket SIGNUM!

Bij een perfecte computer en dito printer hoort een softwarepakket dàt alle mogelijkheden van zo'n duo benut. Het tekstverwerkingspakket SIGNUM is helemaal geschreven voor de Atari ST en een Nec-Pinwriter. Het is op dit moment het enige pakket dat een Nec-24 naalds printerdriver bevat. Op deze manier krijgt u een perfect geprinte tekst die u alleen nog maar met de duurdere Laser-printers kunt vergelijken.

Dat de combinatie Atari ST 1040, een Nec-Pinwriter met 24-naaldstechnologie en het tekstverwerkingspakket SIGNUM perfect is, bewijst alleen al het feit dat in de twee eerste weken van dit jaar 600 pakketten SIGNUM verkocht zijn aan de professionele gebruiker.

Wanneer u zich echt wilt laten overtuigen van alle mogelijkheden zoals het kunnen werken met maar liefst zeven fonts tegelijkertijd, bezoek dan uw geautoriseerde Atari ST dealer, die u met het pakket SIGNUM het desktop publishing tijdperk zal binnenleiden.

Het pakket SIGNUM wordt in Nederland uitgegeven door P.D.S. en kost f. 448,– ex. B.T.W.

Distributeur:

SOFTPACK INTERNATIONAL

Postbus 6250,
2702 AG Zoetermeer.
Tel.: 079-412563

CROSS-REFERENCE

Een gevolg van de populariteit van GfA-BASIC is dat veel mensen grotere programma's gaan schrijven. Grote programma's gebruiken veel variabele- en procedurenamen. Om dubbel gebruik te voorkomen, is het makkelijk als daar een lijst van gemaakt kan worden.

Bij de GfA-interpreter wordt een programma geleverd dat dit zou moeten kunnen. Helaas werkt het vrij omslachtig. De gebruiker moet het programma als tekstbestand wegschrijven voor het geanalyseerd kan worden. Peter Witvoet ging op zoek naar een snellere manier.

RöNTGENFOTO

Om een programma te kunnen schrijven dat een lijst van alle gebruikte variabelen produceert, moeten we allereerst weten hoe de GfA-editor programma's opslaat. Om dit te onderzoeken maakte ik gebruik van het programma TEST.BAS. Dit programma bevat alle soorten variabelen, procedures en labels, zodat we naar een systeem in de manier van opslaan kunnen gaan zoeken. Een run van TEST.BAS is weinig zinvol. Het programma is slechts kleurstof voor de röntgenfoto die we gaan maken.

Nadat ik het programma TEST.BAS op schijf gezet had, moest ik met een hulpprogramma aan de slag. MichTron Utilities bleek hier uitermate geschikt voor. De twee afdrukken van MichTron tonen ons de interne opslag van TEST.BAS.

Enige basiskennis van het hexadecimaal stelsel is vereist om de struktuur in het programma te kunnen volgen. TEST.BAS is grofweg in drie blokken te verdelen: een blok pointers met de variabele-en procedurenamen, het programma en een blok gegevens voor de interpreter. Het eerste blok is de plaats waar we meer over willen weten.

POINTERS

De allereerste byte geeft aan hoe het programma is weggeschreven. Is de byte 00H (H=hexadecimaal), dan gaat het om een normale SAVE. Programma's die met PSAVE zijn weggeschreven, hebben hier een andere waarde staan. Alle variabele- en procedurenamen zijn dan vervangen door pointers, zodat dergelijke programma's voor onze cross-reference afvallen.

De tweede byte geeft aan om welke GfABASIC-versie het hier gaat. Op dit ogenblik zal dit byte de waarde 02H hebben (versie twee).

De volgende acht bytes bevatten de naam 'GfABASIC', zodat de interpreter kan zien dat het bestand een echt GfA-programma is.

De vier bytes hierna worden niet gebruikt.

Nu komen de pointers aan de beurt. Deze zijn telkens als vier-byte waarden opgeslagen. Normaal gesproken hebben de eerste twee bytes de waarde 00H. De derde en vierde byte verschaffen ons informatie over de plaats waar een variabelenreeks zich bevindt. Na bestudering blijkt dat er twaalf pointers gebruikt worden. De volgende lijst geeft hier duidelijkheid over:

Pointer 1: real variabelen
Pointer 2: string variabelen
Pointer 3: integer variabelen
Pointer 4: boolean variabelen
Pointer 5: real arrays
Pointer 6: string arrays
Pointer 7: integer arrays
Pointer 8: boolean arrays
Pointer 9: labels
Pointer 10: procedures
Pointer 11: deffn
Pointer 12: (onbekend)

```
' '''''''''' TEST
'
A=5
B=6
'
C$="1"
D$="2"
'
'
E%=1
F%=0
'
'
G!=True
H!=False
'
'
Dim I(5),J(6),K(1,2),L(3,4)
'
Dim M$(1),N$(1),O$(1,1),P$(1,1)
'
Dim Q%(1),R%(1),S%(1,1),T%(1,1)
'
Dim U!(1),V!(1),W!(1,1),X!(1,1)
'
Goto Start
A=A
Start:
A=A
Gosub Sub
Gosub Par(1,"t")
'
'
Restore Gegevens
'
Print Fn A
End
'
Procedure Sub
  Local Lok,Lokaal,Lok$,Lokaal$
Return
'
Procedure Par(Aa,Aa$)
  Dim Plaatselijk(3)
Return
'
Gegevens:
Data TAURUS SOFTWARE
'
Deffn Drie=3*A
 '''''''''''''''''''''
```

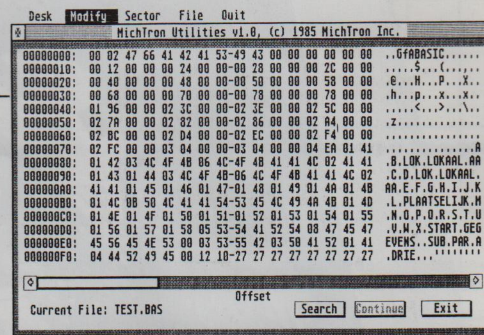
Hierna volgen nog zestien vier-byte pointers. Waar deze voor gebruikt worden, is me op dit moment nog niet duidelijk. Als u zelf een dump maakt, is het mogelijk dat u hier andere waarden aantreft dan ik.

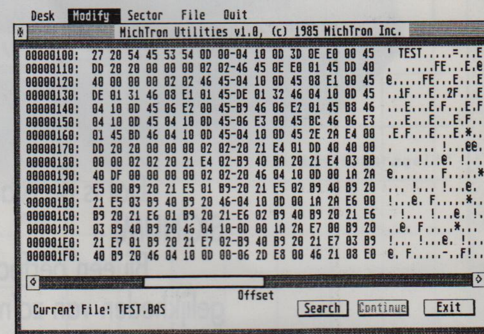
Direkt achter deze pointers begint de lijst van namen waar de eerste twaalf pointers naar wijzen. De eerste pointer heeft de waarde 0012H. Dit is 18D (decimaal). Dit betekent dat de eerstvolgende 18 bytes de namen van alle real variabelen bevatten. We komen uit ons testprogramma A, B, LOK, LOKAAL en AA tegen. Nu blijkt dat de namen van algemene en lokale variabelen gewoon bij elkaar gezet worden. We kunnen ze dus niet uitsplitsen. Als we goed kijken, zien we dat er voor elke variabelenaam een byte staat. De byte geeft aan uit hoeve[illegible] naam bestaat.

De tweede pointer [illegible] la[illegible]ste byte staat van [illegible] van de stringvariabelen. H[illegible] de op[illegible]bouw als bij de real v[illegible]. De tw[illegible] pointer heeft als wa[illegible] (2*16+4=36D). D[illegible] riabelen is dus 36-18 [illegible] integerlijst is 28H-[illegible]

Enzovoort...

Heeft een pointer de[illegible] voorgaande pointer, dan ko[illegible] bij de pointer hoort niet in het [illegible] voor.

POINTERS NAAR POINTERS

Wie de afdrukken van MichTron verder bekijkt, ziet dat in het programma verder geen namen van variabelen en procedures voorkomen. Dat hoeft ook niet, want de gebruikte namen worden vervangen door pointers. En ook hier is systeem in te ontdekken. We weten dat we minstens elf pointers voorin hebben staan. De GfA-editor heeft uitgezocht om welk type het gaat en maakte een verwijzing. De verwijzing bestaat uit het cijfer E (hex) en een volgnummer. 0 voor real variabelen, 1 voor stringvariabelen, enzovoort. Komen we E0 tegen, dan verwijst deze pointer naar de lijst van realnamen. Dan moet de interpreter nog weten welke naam bedoeld wordt. Ook hier een volgnummer in hex. Kom je E0 02 tegen, dan zoek je bij de real variabelen naar de derde naam, hier: LOK. Denk erom: deze pointers beginnen bij 0 te tellen!

SPOOKVARIABELEN

Het kan gebeuren dat er variabelenamen, enz. in de lijst staan die niet in het programma voorkomen. Deze namen zijn echter wel eens eerder gebruikt, maar naderhand door de programmeur veranderd of gewist. De editor wist of verandert geen namen in de lijst, maar laat ze gewoon staan. De enige manier om deze namen te verwijderen is de volgende: save het programma met save,a. Wis het programma en haal het met merge weer naar binnen. Uw programma wordt meteen korter.

[illegible]AS

[illegible]OSS.BAS brengt de [illegible]. CROSS.BAS haalt [illegible] uit een willekeurig progr[illegible]op en print een alfabetis[illegible]an variabelen, labels, procedures[illegible]s. Zorg ervoor dat de [illegible] staat voor u [illegible]ng stelt.
[illegible]riabelen is als volgt [illegible]

[illegible]	: geen toevoegsel
[illegible]	: $
[illegible]	: %
[illegible]	: !
rea[illegible]	: ()
string array	: $()
integer array	: %()
boolean array	: !()

Het programma CROSS.BAS bestaat uit een hoofdprogramma dat in de juiste volgorde een aantal procedures aanroept:

Procedure Initieer:
De te gebruiken arrays worden in dit deel van het programma gedimensioneerd. P() voor de waardes van de pointers, T$() voor de te printen toevoegingen aan de namen, S%() voor de pointertypes bij de namen in N$() en tenslotte Sort%() en Sort$() voor het sorteren van de namen.

Procedure Kies.file:
Eerst moet het programma weten in welke drive de schijf met het te onderzoeken programma zit. Daarna wordt het programma door middel van een fileselectbox gekozen.

Procedure Check.basic:
Hier wordt gekeken of het programma een GfA-programma is en of het niet met Psave is weggeschreven.

Procedure Lees.pointers:
De waarden van de twaalf pointers worden ingelezen, naar decimaal omgerekend en opgeslagen in P(). Tevens worden eenendertig onbekende pointers ingelezen, zodat het programma uitkomt op de plaats waar de namenlijst begint.

Procedure Lees.namen:
Deze leest de namen waar de pointers naar verwijzen in N$(). Het type wordt vermeld in S%().

Procedure Sorteer.namen:
Dit gedeelte van het programma zet de types en de namen in Sort$(). Het type wordt in de eerste twee plaatsen vermeld, gevolgd door een spatie. Daarna volgt de procedure sorteer.

Procedure Print.namen:
Deze routine print alle namen in alfabetische volgorde onder de goede rubrieksnaam. Tussen de namen staan twee spaties en namen die niet op een regel passen, worden op een nieuwe regel geplaatst.

Procedure Lees:
Lees haalt een teken van de schijf. I bevat de ASCII-waarde van het laatst ingelezen teken. X$ bevat de tekst als er meer tekens ingelezen zijn. L is een lokale variabele die aangeeft hoeveel tekens er van de schijf gelezen moeten worden.

■

```
' ***  VAR- EN PROC LISTER  ***
Gosub Initieer
Repeat
  Repeat
    Gosub Kies.file
    If Naam$=""
      End
    Endif
    Gosub Check.basic
    If Kies=2
      End
    Endif
  Until Prima=True
  Gosub Lees.pointers
  Gosub Lees.namen
  Gosub Sorteer.namen
  Gosub Print.namen
  Gosub Kies(2,"Wilt U stoppen, of do =>
orgaan ?")
  Close
Until Kies=2
End
' ***  INITIEER  ***
Procedure Initieer
  Dim P(12),T$(12),S%(1000),N$(1000), =>
Sort%(1000),Sort$(1000)
  For X=1 To 12
    Read T$(X)
  Next X
  Data ,$,%,!,(),$(),%(),!(),,,,
  Basic$="GfABASIC"
Return
' ***  KIES FILE  ***
Procedure Kies.file
  Clr I$
  Print At(10,10);"Welke drive (A-?) ?"
  Form Input 1 As I$
  If Len(I$)=0
    I$="E"
  Endif
  Disk=Asc(Upper$(I$))-64
  Chdrive Disk
  D$=I$+":\*.BAS"
  Fileselect D$,"",Naam$
  If Naam$>"" And Naam$<>"\"
    Open "i",#1,Naam$
  Endif
Return
' ***  CHECK BASIC  ***
Procedure Check.basic
  Kies=1
  Gosub Lees(1)
  Beschermd=I
  Gosub Lees(1)
  Versie=I
  Gosub Lees(8)
  If X$=Basic$
    Prima=True
    If Bescherm<>0
      Prima=False
      Gosub Kies(1,"Dit programma is  =>
met PSAVE|weggeschreven. Hier kan ik| =>
geen lijst van maken!")
      Close
    Endif
  Else
    Prima=False
    Gosub Kies(1,"Dit is geen GfABASI =>
C-programma!")
    Close
  Endif
Return
' ***  KIES  ***
Procedure Kies(I,I$)
  Alert I,I$,1,"DOORGAAN|STOPPEN",Kies
Return
' ***  LEES  ***
Procedure Lees(L)
  Clr X$
  For X=1 To L
    I$=Input$(1,#1)
    X$=X$+I$
    I=Asc(I$)
  Next X
Return
' ***  LEES POINTERS  ***
Procedure Lees.pointers
  Gosub Lees(6)
  Arrayfill P(),0
  For Lus=1 To 12
    Gosub Lees(1)
    Hb=I*256
    Gosub Lees(1)
    P(Lus)=Hb+I
    Gosub Lees(2)
  Next Lus
  For Lus=1 To 31
    Gosub Lees(2)
  Next Lus
Return
' ***  LEES NAMEN  ***
Procedure Lees.namen
  Lijst=0
  For Lus=1 To 12
    Veldlengte=P(Lus)-P(Lus-1)
    Teller=0
    If Veldlengte>0
      While Teller<Veldlengte
        Inc Teller
        Gosub Lees(1)
        If I>0
          Teller=Teller+I
          Gosub Lees(I)
          Inc Lijst
          S%(Lijst)=Lus
          N$(Lijst)=X$
        Else
          Inc Teller
        Endif
      Wend
    Endif
  Next Lus
Return
' ***  SORTEER NAMEN  ***
Procedure Sorteer.namen
  Sort$(0)=Str$(Lijst)
  For X=1 To Lijst
    If S%(X)<9
      Sort$(X)="00 "+N$(X)+T$(S%(X))
    Else
      Sort$(X)=Right$("00"+Str$(S%(X) =>
),2)+" "+N$(X)
    Endif
    Sort%(X)=X
  Next X
  Gosub Sorteer
  For X=1 To Lijst
    S%(X)=Val(Left$(Sort$(Sort%(X)),2))
    N$(X)=Right$(Sort$(Sort%(X)),Len( =>
Sort$(Sort%(X)))-3)
  Next X
Return
' ** SORTEER **
Procedure Sorteer
  Local X%,M%,H%,V%,Lengte%
  Lengte%=Lijst
  M%=Int(Lengte%/2)
  Repeat
    For X%=1 To Lengte%-M%
      H%=X%
      Repeat
        V%=H%+M%
        Exit If Sort$(Sort%(H%))<Sort =>
$(Sort%(V%))
        Swap Sort%(H%),Sort%(V%)
        H%=H%-M%
      Until H%<=0
    Next X%
    M%=Int(M%/2)
  Until M%=0
Return
' ***  PRINT NAMEN  ***
Procedure Print.namen
  Local L
  Lprint "PROGRAMMA:  ";Naam$
  Lprint
  Lprint "Variabelen:"
  For X=1 To Lijst
    If S%(X-1)<9 And S%(X)=9
      Lprint
      Lprint
      Lprint "Labels:";
      L=80
    Endif
    If S%(X-1)<10 And S%(X)=10
      Lprint
      Lprint
      Lprint "Procedures:";
      L=80
    Endif
    If S%(X-1)<11 And S%(X)=11
      Lprint
      Lprint
      Lprint "Deffn:";
      L=80
    Endif
    L=L+Len(N$(X))+2
    If L>79
      L=Len(N$(X))+2
      If L<79
        Lprint
      Endif
    Endif
    Lprint N$(X);"  ";
  Next X
  Lprint
Return
```

6 REDENEN OM U OP START TE ABONNEREN

hebben we u nu al gegeven.

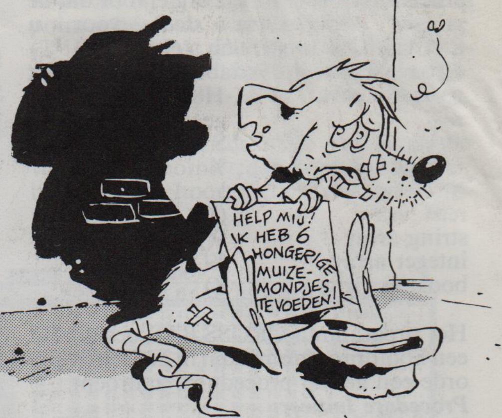
En we blijven doorgaan. Elk nummer opnieuw zullen we u bestoken met nieuwtjes, interviews, recensies, dokumentatie, programma's en voordelige aanbiedingen.

Als Amor zoveel pijlen afvuurt, moet hij toch eens een keer de roos treffen?
Een jaarabonnement bestaat uit zes opeenvolgende nummers en kan elk nummer ingaan.
Maak f 39,95 over naar
postgiro 1962230
t.a.v. Divo computerservice/START
M. Gijzenburg 14
2907 HG Capelle a/d IJssel

Voor België:
Maak Bfr 800 over naar
postgiro 000-1592758-18
t.a.v. Divo computerservice/START
M. Gijzenburg 14
2907 HG Capelle a/d IJssel
Nederland

Geef duidelijk aan welk nummer u als eerste wenst te ontvangen.

P.S. Dat waren we u nog schuldig: Meneer X. (zie START 5) is overstag!

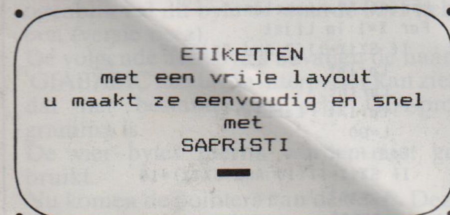
START LEZERSSERVICE

De listings in elk nummer van START zijn ook op diskette verkrijgbaar. U bespaart uzelf veel tijd voor betrekkelijk weinig geld.
Listings in een compiler-afhankelijke programmeertaal worden ook in hun uiteindelijke vorm op de START-diskette gezet.
Als u zelf niet over een compiler beschikt en het programma toch graag in uw bezit wilt hebben, kan dit een uitkomst zijn.

NIEUW:

START SPECIAL DISK 4: SPELLBOUND
(auteur Rob Koopman)
Spellingschecker met uitgebreid Nederlands woordenboek. Kontrole tijdens het typen of achteraf. Toevoegen aan woordenboek mogelijk. Voor hoge of middelste resolutie.

START SPECIAL DISK 5: SAPRISTI
(auteur A. Bollongino)
Etikettenmanipulator met mogelijkheden voor adreslabels, diskettelabels en eigen ontwerpen. Inklusief database en RAM-disk. Voor hoge of middelste resolutie.

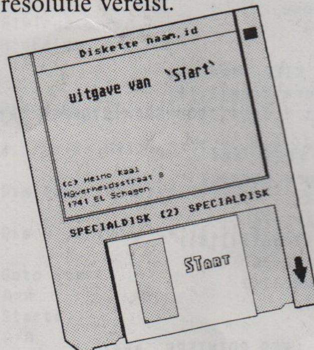

START DISK 6:
GfA BASIC: 1ST-aid, accload, font-editor, fontmanipulatie, floptest, astro, cross, bommelding, invoer. C: fontmanipulatie. 68000: fontmanipulatie, bommelding, cursusvoorbeeld. Pseudo: spellingschecker.

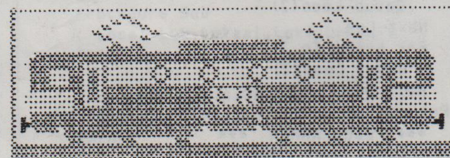
Verder zijn nog verkrijgbaar:

START SPECIAL DISK 1: ELDICAD
(auteur: Rob Hoo)
Programma waarmee onder muisbesturing elektronikaschema's gemaakt kunnen worden. Hoge resolutie vereist.

START SPECIAL DISK 2: KATALOGER
(auteur: Heino Kaal)
Programma waarmee u al uw directories kunt verzamelen, sorteren en afdrukken. Hoge resolutie vereist.

START SPECIAL DISK 3: PAINT
(auteur: Anton Raves)
Ikoon gestuurd tekenprogramma voor alle resoluties. Compatibel met DEGAS, Art Director, Doodle en Neochrome.

START DISK 1:
BASIC: Go, ST-Base, muis, venstertitel en alertbox. Logo : spiraal, boom, schoepenrad en roos. C: 36-en. ASCII: epson printer driver.

START DISK 2:
BASIC: ST-tekst, klokreset, mastermind. LOGO: ijspret. 68000: klokreset. C: quicksort, maxi-format.

START DISK 3:
GfA BASIC: ST-change, rename, menudemo, sorteerdemo, kalenders, run-only. ST BASIC: noodrem. LOGO: procedurebibliotheek. 68000: cursusvoorbeeld, noodrem.

START DISK 4:
GfA BASIC: dirsort, kunST, sprites, recursie, run-only. ST BASIC: schaakeditor. LOGO: Dokter Logo. C: dubbelscherm en GEM-demo. 68000: cursusvoorbeeld.

START DISK 5:
GfA BASIC: 3-D frames, BTW, gokkast, sounds, klok, ramdisk, run-only. LOGO: infopaneel. C: file-selector, toonladder. 68000: klok, ramdisk.

A. SCREENDUMP
(auteur: Rob Koopman)
Uitgewerkt voorbeeld in Modula-2 om een eigen screendumproutine te schrijven.

B. MEGAMAX
(auteur: Egon Lubbers)
Programma's en sources van:
Impossible Figures, Mastermind, Life en Music Construction Set.

C. MAKE
Utility waarmee programmeren in C gemakkelijker wordt gemaakt. "Make" stuurt alleen gewijzigde programmadelen naar de compiler.

D. ARC
Utility waarmee u uw programma's in sterk verkorte vorm kunt bewaren. Ideaal voor een zo klein mogelijk aantal backupschijven.

HARDWARE: TELTRON EXTENDER
Schakelkastje waarmee het populaire Teltron C64 modem op de ST aangesloten kan worden. Inklusief voorbeeldprogramma softwarematige baudrate instelling en autodial.

PRIJZEN:

DISKS 1 t/m 6, A t/m D:	
Abonnees	f 15,--
Niet-abonnees	f 25,--
KATALOGER/PAINT/SAPRISTI:	
Abonnees	f 39,--
Niet-abonnees	f 49,--
ELDICAD/SPELLBOUND:	
Abonnees	f 49,--
Niet-abonnees	f 69,--
TELTRON EXTENDER	f 199,--
START (oude nummers)	f 6,95

BESTELWIJZE:
Maak het verschuldigde bedrag over op postgiro 1962230
t.a.v. Divo Computerservice/START
M. Gijzenburg 14
2907 HG Capelle a/d IJssel
onder vermelding van de gewenste produkten.

Atari ST.....
ideale computers

Atari is de vriendelijke computer voor een vriendelijke prijs: een ideale kombinatie. Nu levert Atari een komplete range computers met een geheugen tot 4 Mb RAM in de Mega ST. Computers die overal inzetbaar zijn, bedrijfsmatig, partikulier en voor verenigingen. Met Atari kunt u alle kanten op! Compudress maakt deze computers kompleet met een Epson, Brother of Nec printer én de benodigde software. De toch al lage aanschafprijs behoeft geen probleem te zijn: U maakt gebruik van de financiële leasing met eigendomsoverdracht, die Compudress u biedt tegen gunstige tarieven.

COMPUDRESS

Prijsverlaging ! Atari 1040 STf bundel

Atari 1040 STf computer.
1 Mb Ram geheugen.
ingebouwde diskdrive 720 Kb.
muis (=gebruikersvriendelijkheid)
monochrome monitor SM125.
Basic programmeertaal
Epson LX-800 dot matrix printer
Aktieprijs ƒ 2798,-
Financiële leasing v.a. ƒ 66,53

Atari 520ST+ bundel

Atari 520 ST+ computer
1Mb Ram geheugen
diskdrive, muis
monochrome monitor SM125,
Tos/Gem in ROM
ST-Basic programmeertaal
2 public domain disks
Inkl.'Het AtariST boek'.
Speciale prijs ƒ 1.498,-
Financiële leasing v.a. ƒ 37,94
Zolang de voorraad strekt!

Epson en Nec printers

Epson LX-800 *Nieuw!*
dot-matrix printer.
180 kar./sec. in draft, N.L.Q.
Inklusief tractor feeder en single sheet feeder guide.
Speciale prijs ....Bel!

Nec P6 dot-matrix printer
24 naalds, 216 k.p.s. in draft
72 k.p.s. in **Letter Quality**!
8 Kb input-buffer
Financiële leasing v.a. ƒ 42,34

Atari Mega ST bundel !

Atari Mega ST computer.
2 of 4 Mb Ram.
Motorola 68000 processor
ingebouwde diskdrive 720 Kb
muis (=gebruikersvriendelijkheid)
monochrome/kleuren monitor
apart toetsenbord
real-time klok
TOS/GEM in ROM
Nederlandstalige handleiding
Epson LX-800 dot-matrix printer
Nú uit voorraad leverbaar!
Prijs..............Bel 03481-2124

Nieuw! Atari PC !

Atari PC computer
512 Kb Ram
8088-2 microprocessor
8 en 4.77 MHz (omschakelbaar)
ingebouwde 5.25 inch diskdrive
hoge resolutie EGA monitor
grafische modes: EGA, CGA
Hercules, stand. monochroom
serieël en parallel interface
geïntegreerde muis-interface
Nederlandstalige handleiding
Zie de intekenaktie!

Bel voor de Atari-infomappen!

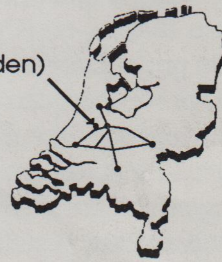
***Financiële leasing (12 tot 60 maanden) met eigendomsoverdracht voor ƒ 10,-. Oók voor partikulieren!**

Kopers zijn uiteraard ook welkom!

Officiëel dealer van o.m.:
Apple, Atari, Epson, Olivetti, Commodore Amiga, Tulip, Schneider PC.
Printers: Brother, Epson en Nec.
Software: AS Plus, Grote Beer, Kern programma's, Softkey e.v.a..

Bezoek showrooms (700 m²) en demonstratie na afspraak.
Kamerik ligt centraal in Nederland tussen Woerden en Breukelen. (3 km van Woerden, 15 km van Oudenrijn.)
Levering doorgaans uit voorraad.
Garantie en service binnen 24 uur.
Eigen technische dienst.
Eigen trainings/opleidingsfaciliteiten.
Prijzen zijn inklusief 20% BTW.
(Deze advertentie is gemaakt op een Apple Macintosh DTP systeem)

Kamerik
(bij Woerden)

Atari intekenaktie !

Wilt u als één van de eersten in Nederland in het bezit komen van een Atari PC?

U kunt nu intekenen! Vraag het aktieformulier. Bel 03481-2124

Onze financiële leasing op gunstige voorwaarden blijft ook geldig tijdens de aktie.

Burg. de Kockstraat 11 - Postbus 6 - 3470 CA KAMERIK (bij Woerden) - Tel. 03481-2124 (10 lijnen)

Nieuw:
Art Director en Film Director.

PDS brengt weer nieuwe pakketten om de Atari ST nieuwe mogelijkheden te geven. Met Art Director en Film Director krijgt uw creativiteit vleugels.

ONTDEK UW CREATIEVE TALENT MET DE UNIEKE PDS PAKKETTEN.

Art Director biedt u de mogelijkheid om met maar liefst 76 functies de fraaiste kleurenillustraties te maken. Het programma voorziet in gehele en/of gedeeltelijke vervormingen of kleurwijzigingen van de illustraties. Veel verschillende technieken zoals schilderen, airbrush en tekenen kunt u toepassen. Nooit eerder was er zo'n compleet tekenprogramma!
Film Director zet u op de stoel van de filmregisseur. Elk filmgenre dat u wenst kunt u maken, en is vergelijkbaar met een professionele tekenfilmproduktie. U produceert een perfect vloeiend overlopende tekenfilm waarin u achtergronden naar keuze creëert. Met het programma kunt u monteren, snellopen, teruglopen, ja zelfs muziek toevoegen. Of de aftiteling van uw videofilm verzorgen.
Vooral als u Film Director combineert met Art Director zijn de mogelijkheden onbegrensd. En met behulp van de apart te leveren video - interface kunt u de film overzetten op videoband. Film Director en Art Director, twee unieke PDS pakketten die uw dealer u graag laat zien.
PDS. De software voor de Atari Professional.

PDS

PDS, Postbus 5829, 2280 HV Rijswijk.